

לתכנן יחד – לחוות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל

כרך ו: לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם

לתכנן יחד – לחוות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל - כרך ו

זהו יותר משישים שנה משתתפים צעירים ובני נוער מגרמניה ומישראל בתכניות מפגשים מאורגנות. בהקשר זה שבות ועולות בקרב המארגנים וצוות ההדרכה שאלות הנוגעות לתכנים ולשיטות, אך עד כה עדיין לא גובשו בכתב תשובות סדורות, מקיפות ומפורטות עבור מארגני הפעילויות והמדריכים בשטח. צורך זה של מדריכים מתחילים ומנוסים כאחד בעזרים במגוון רחב זוכה למענה מקיף במדריך השימושי החדש לחילופי נוער גרמניה-ישראל.

בשנים האחרונות, לנוכח המגוון הגדל של זהויות אינדיבידואליות והשתייכויות קולקטיביות בקרב הצעירים ובני הנוער המשתתפים בתכניות החילופים בין גרמניה לישראל, התבקש יותר ויותר להתאים את התכנים והשיטות במפגשים אלה למגמה שתוארה. מתוך מטרה להיענות לצרכים המשתנים, גובש הפרויקט המתמקד בדיון במגמות, בבחינת הצרכים המשתנים, ובתרגול שיטות חינוך מודעות לגיוון בעזרת צוותים פדגוגיים משתי המדינות. אחת ממטרות הפרויקט היא להגביר את השימוש בפדגוגיה מודעת לגיוון גם בתכניות המפגש הגרמניות-ישראליות. כך התגבש המדריך השימושי החדש שלפניכם, פרי עבודה של שנתיים, שנועד להיענות לתמורות שתוארו, הן בגרמניה והן בישראל.

המדריך מורכב משני כרכים: כרך ו מקיף מבחר רעיונות למציאת שותפויות לתכניות מפגשים ולשלבי ההכנה, הביצוע, הניתוח והסיכום של התכניות; כרך וז מזמין את הדרג המארגן והאחראי לבצע את המפגשים בהשראת שפע רעיונות, במסגרת מאגר השיטות לחינוך ולמפגש מודעים לגיוון.

שני הכרכים של המדריך השימושי זמינים הן בגרמנית והן בעברית. כרך וז אף תורגם לאנגלית כדי שגופים מארגנים, הן בגרמניה והן בישראל, יוכלו להשתמש במשותף בשיטות המוצגות בו בעת החילופים.

בברכת מפגשים גרמניים-ישראליים מעניינים ומקשרים!

ISBN:978-3-9820310-1-9

Funded by

Federal Ministry for
Family Affairs, Senior Citizens,
Women and Youth

לתכנן יחד –
לחוות מפגשים!

לתכנן יחד – לחוות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל

כרך I:

לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם

הוציאו לאור

הרשות הישראלית
לחילופי נוער וצעירים

רחוב אספרגוס 11

תל אביב 67949

טל': +972 (0)3 – 6969390

פקס: +972 (0)3 – 6969382

דוא"ל: ariella@youthex.co.il

ConAct – Koordinierungszentrum
Deutsch-Israelischer Jugendaustausch

Altes Rathaus – Markt 26

Lutherstadt Wittenberg 06886

Tel.: +49 (0)3491 – 4202-60

Fax: +49 (0)3491 – 4202-70

E-Mail: info@ConAct-org.de

www.ConAct-org.de

תיאום פרויקט כרך I: יונס מ. האן

תיאום פרויקט כרך II: אילירה אליאי

ממונה: כריסטינה מהלר

שותפים לעבודה: רינת אביגור, אור אקטע, טניה ברג, מרליס דטנר, נילס האברלנדט, איגור הלקה, דורית הראל, כריסטין וונדרליך, מרב לוי, אילן לוינזון, כריסטינה מהלר, טוני נאסר, יוליאנה ניקלאס, סבינה קליין, רנאטה קרקלר-קוק, שלומית רונן-ליבנה, ניקלס קארס, קתרינה שוברט, יונית שטרן.

עריכה: דוד אייכנראנד, חיה קול-אל אייכנראנד, אליזבת שנוור

תרגום: אנטיה איגר, אולריקה הרניש, טלי קונס

עיצוב: מיכל בלום

תצלומים: אגודת אכסניות הנוער בגרמניה (עמ' 21), אנטוניה ווילמרוט (עמ' 17), מרכז חינוכי שלוס גולוויץ (עמ' 50), יזקו דנצל/ממשלת גרמניה (עמ' 8), נוער הספורט סכסוניה-אנהלט (עמ' 145), רותי צונץ (עמ' 116, 115, 113, 109, 107, 105, 101, 97, 88, 87, 84, 79, 75, 71, 57, 53, 49, 47, 31, 23, 19, 15, 141, 137, 135, 132, 131, 129, 118).

הפקה: Elbe Druckerei Wittenberg GmbH

ISBN: 978-3-9820310-1-9

קונאקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל פועל מטעם המשרד הפדרלי הגרמני לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער בתמיכת מדינות המחוז סכסוניה-אנהלט (Sachsen-Anhalt) ומקלנבורג-פורפומרן (Mecklenburg-Vorpommern) לקידום, ליווי ופיתוח קשרי הנוער הגרמני-ישראלי. קונאקט פועל בכל רחבי גרמניה ומסונף לאקדמיה האוונגלית סכסוניה-אנהלט (Evangelische Akademie Sachsen-Anhalt e.V.).

הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים משמשת כמרכז התיאום לחילופי הנוער בין ישראל לגרמניה וכארגון שותף של קונאקט בישראל. הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים פועלת בשיתוף פעולה עם משרד החינוך הישראלי ומשרד החוץ הישראלי.

© קונאקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל, לותרשטאדט ויטנברג נובמבר 2018

Bundesministerium
für Familie, Senioren, Frauen
und Jugend

לתכנן יחד – לחוות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל

סקירה כללית של
הרכיבים בשפות השונות

Übersicht über die
einzelnen Bände
und Sprachversionen

Gemeinsam planen – Begegnung leben!

Praxishandbuch für den
Deutsch-Israelischen Jugendaustausch

Band I

Planen – Begegnen –
Auswerten – Nachbereiten

כרך I

לתכנן – לפגוש –
להעריך – לסכם

• Deutsch

• גרמנית

• Hebräisch

• עברית

Band II

Methoden für
diversitätsbewusste
Bildung und Begegnung

כרך II

הצעות לפעילויות חינוכיות,
המעלות את המודעות למגוון
החברתי והתרבותי במפגשים

• Deutsch

• גרמנית

• Hebräisch

• עברית

• Englisch

• אנגלית

לתכנן יחד – לחוות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל

כרך I: לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם

ברכת השרה לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער – ד"ר פרנציסקה גיפאי

ברכת שגריר ישראל בגרמניה – ג'רמי יששכרופ

הקדמה

הערות לשימוש

פרק I רעיונות מרכזיים, היסטוריה והקשר עכשווי

1. למה חילופי נוער בין גרמניה לישראל?
2. תנאי מסגרת, עקרונות, גופים מארגנים והרכבי קבוצות בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל

פרק II תכנון והכנת תכנית חילופים

1. חיפוש אחר ארגון שותף לחילופי נוער
2. תקשורת עם הארגון השותף
3. פיתוח ותכנון פרויקט
4. יחסי ציבור ועיתונות
5. תקנות לפי חוק הנוער בגרמניה ובישראל בנוגע לגיל המשתתפים
6. לוי"ז לתכנון, לביצוע ולסיכום מפגש נוער גרמני-ישראלי

פרק III נושאים ותכנים

1. מסמך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה"
2. גישות אפשריות לנושאים
3. עולמות של צעירים בגרמניה ובישראל – מבט מבפנים
4. מנושא לתכנית בשלושה שלבים
5. מנושא לתכנית – שלוש דוגמאות
6. סרט קצר, הצגה או הקמת מגרש משחקים – עבודת פרויקט במסגרת החילופים

פרק IV דינמיקה ותהליכים קבוצתיים במפגש

1. חמשת שלבי התהליך הקבוצתי (הבין-לאומי)
2. דינמיקות קבוצתיות בתכניות מפגש גרמניות-ישראליות

פרק V תכנית תקציב ומימון

1. תכנון עלויות ומימון
2. תמיכה מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער
3. תמיכה בפעילויות מצומצמות מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער
4. "Work-Con-T-Acts" - תמיכה בביקורי עבודה של העוסקים בפעילות נוער וחילופים מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער
5. אפשרויות מימון בישראל
6. אפשרויות מימון נוספות עבור מפגשי נוער בין גרמניה לישראל

פרק VI רפלקציה, הערכה וסיכום

1. רפלקציה
2. הערכה
3. סיכום

פרק VII מידע נוסף ופרטי קשר

1. מועיל ושימושי
2. מונחים שכדאי להכיר בגרמנית, בעברית ובערבית
3. פרטי קשר של גופים מרכזיים בגרמניה
4. פרטי קשר של גופים מרכזיים בישראל

נספח חברי צוות המשתתפים בהוצאה לאור של המדריך

נספח

BOTSCHAFT DES STAATES ISRAEL

דברי ברכה מאת שגריר ישראל בגרמניה ג'רמי יששכרוף

קט תומך בכ-7,000 מן המשתתפים האלה במסגרת כ-300 תכניות בשישים השנים האחרונות השתתפו בחילופים גרמניים-ישראליים קרוב ל-600,000 בני נוער וצעירים.

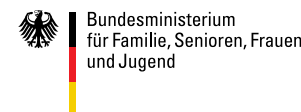
מאז תחילת כהונתי כשגריר ישראל בגרמניה באוגוסט 2017 התוודעתי לרבדים ולמורכבויות של היחסים בין גרמניה לישראל וחשבתי רבות על דבריו של גתה: "ילדים זקוקים לשני דברים מהוריהם – שורשים וכנפיים."

אלה הם נתונים מרשימים, אבל מתפקידנו להמשיך ולהרחיבם. תכניות החילופים הן גורם מכריע שישפיע על אופי היחסים בין גרמניה לישראל בעתיד. הקשר המיוחד בין ישראל לגרמניה אינו מובן מאליו, וחילופי הנוער הם הערובה לכך שלא יתנתק או ייחלש, אלא יתחזק בלבד.

חילופי הדורות במסגרת היחסים האלה מתקיימים במישורים שונים ורבים, ולכן אנו משקיעים בדור הצעיר כיעד אסטרטגי, וכפי שגתה אמר, עלינו לתת לצעירים (משתתפי המדינות) שורשים וכנפיים כדי שיוכלו יחדיו להגדיר את עתידם שלהם.

את העבר איננו יכולים לשנות, אבל את יחסינו הנוכחיים יש באפשרותנו לשפר באופן דרמטי באמצעות חילופי הנוער החשובים לאין ערוך בין ישראל לגרמניה.

כ-10,000 בני נוער וצעירים משתתפים בחילופים מדי שנה, משרד התיאום קונא

דברי ברכה מאת השרה לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער בממשלת גרמניה ד"ר פרנציסקה גיפאי

רויקט "Living Diversity in Germany and Israel" שנועד לתמוך בתכנית הפדרלית "Demokratie Leben!" (לחיות דמוקרטיה!). רשמית הפרויקט ותוצאותיו רוכזו במדריך השימושי החדש שלפניכם.

מטרת המדריך היא לסייע למשתתפים חדשים וכן לפעילים מנוסים להכין תכניות חילופים בין גרמניה לישראל, לממש אותן בהצלחה ולהעריך אותן בדיעבד כדי ליצור שיפור מתמיד.

שאיפתנו היא שחילופי הנוער יוסיפו להתקדם עם הזמן, על מנת שצעירים רבים ככל האפשר יקחו חלק בחוויה היחודית של החילופים. התכלית היא פיתוח אמון הדדי – מתן אפשרות, לבטוח זה בזה ולקדם את ההבנה בין שתי המדינות.

אני מאחלת לכל המשתתפים והמשתתפות הצלחה רבה בתכניות החילופים העתידיות, הן בגרמניה והן בישראל!

אני מאחלת לכל המשתתפים והמשתתפות הצלחה רבה בתכניות החילופים העתידיות, הן בגרמניה והן בישראל!

ד"ר פרנציסקה גיפאי
השרה לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער בממשלת גרמניה

גרמניה וישראל קשורות זו לזו בקשרים הדוקים. היחסים הטובים בין שתי המדינות אינם מובנים מאליהם על רקע התקופה הנאצית וזכר השואה. צעירים ובני נוער היו מפורצי הדרך במסע ההתקרבות בין שתי המדינות. כבר באמצע שנות ה-50 הגיעו הצעירים הגרמנים הראשונים לישראל, ופעלו צעד אחר צעד, בזיהור, למען קידום ההבנה בין גרמנים לישראלים. רבים הלכו בעקבותיהם, והקשרים המשותפים שנקרמו, חרף העבר

שעמו מתמודדים בני הנוער והצעירים יחד במפגשים המשותפים, מרגשים מאוד. עד כה השתתפו בתכניות לחילופי נוער בין גרמניה לישראל יותר מ-600 אלף צעירים וצעירות, שיצרו חברויות ורקמו יחסים המחברים בין גרמניה לישראל.

באמצעות חילופי הנוער בין גרמניה לישראל נפתחים אופקים חדשים לכ-7,000 צעירים וצעירות מידי שנה. הם נפגשים ויוצאים למסע חוויתי של היכרות הדדית. הם משוחחים, עובדים וחוגגים יחדיו, מבססים חברויות ומראים אלה לאלה את ארצם. חוויה ערכית זאת מלווה אותם לאורך כל חייהם. תחושת השליחות העומדת מאחורי מפעל חשוב זה מחזקת את ידינו בשאיפה להעמיק את שיתוף הפעולה בינינו ולאפשר לצעירים רבים ככל האפשר לחוות מפגש כזה. זאת מטרת הפ

Jeremy Issacharoff

ג'רמי יששכרוף

הקדמה

מדוע מדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל?

זה יותר משישים שנה נפגשים צעירים מגרמניה ומישראל בתכניות מפגש מאורגנות. מאות ארגונים משתי המדינות השתתפו בפרויקטים, ואלפים רבים של מנחי קבוצות ובעלי תפקידים הגיעו להסכמות כדי לאפשר את תכניות המפגשים בגרמניה ובישראל. נוסף על כך, כבר כמה עשרות שנים מתקיימים מפגשים להצגת הנושא, למציאת שותפים ולהשתלמות בהנחיית מפגשים גרמנים-ישראלים. אבל שוב ושוב צצות שאלות רבות: "למה?", "מה?", "מי?", "איפה?" ו"איך?", שתשובות מפורטות ומקיפות להן טרם נכתבו ורוכזו.

לתכנן יחד – לחוות מפגשים! המדריך החדש

לחילופי נוער גרמניה-ישראל מספק מבחר גדול של עזרים הן למצטרפים חדשים והן למנחי קבוצות מנוסים. מוצעים בו רעיונות מגוונים למציאת שותפים, וכן לתכניות המפגשים, משלב ההכנה דרך שלבי הביצוע ועד להערכת המפגשים ולישומם.

שמו של מדריך זה מעיד אף הוא על הרעיון

העומד בבסיסו: המפתח למפגשים מוצלחים ומחוללי שינוי טמון בתכנון המשותף של הממונים, הגרמנים והישראלים. ההתלבטויות המשותפות של הממונים לגבי החילופים – אם ביחס למטרות המשותפות ולתכנים החשובים לשני הצדדים, ואם ביחס לשיטות המתאימות ושילוב הצעירים עצמם בעיצוב תהליך המפגש – דווקא הן אלו שיוצרות תכנית חילופים טובה. תוצאה נוספת היא בניית קשרים מקצועיים ואישיים המתקיימים עשרות שנים ומרחיבים את הרשת הענפה של קשרי גרמניה-ישראל. כך, בשל ההיסטוריה הקשה ובעטית – חויית המפגש היא חוויה לחיים.

כל תכנית חילופים היא מיוחדת במינה: המדריך

החדש אינו מכיל "מרשמים" פשוטים, ואינו מספק תכנית מוכנה להעתקה, שכן מטרתו היא לדרבן

תהליך תכנון דו-צדדי. תהליך זה מוגדר כמטרה במסגרת היעדים והתכנים שסוכמו על ידי ועדה דו-צדדית הממונה על תכניות החילופים הגרמניות-ישראליות. בתהליך זה, הרעיון הוא להעלות מבחר אפשרויות למפגשים ערכיים, המתאימים לנוער ולצעירים ותחומים בזמן, לדון באפשרויות יחדיו וליישמן באופן הדדי ומפרה. לשם כך יכולים ארגונים שותפים משתי המדינות להשתמש בעזרים קונקרטיים: רשימות המונות את שלבי העבודה, מגוון הפניות לספרים ולקישורים באינטרנט וכן עצות לחיפוש עצמאי של דגשים נושאים וגישות מוכוונות-קבוצה. ההמלצות המפורשות לתכנון משותף נועדו לעודד את המארגנים לפתח תכניות מפגשים ייחודיות וליישמן.

לחיי המגוון! בשנים האחרונות התרחב מגוון

הזהויות האינדיבידואליות ומסגרות ההשתייכות הקולקטיבית של המשתתפים בתכניות חילופי נוער בין גרמניה לישראל. זה זמן רב שלא רק צעירים ישראלים ממוצא אשכנזי נפגשים עם גרמנים מבתי נוצריים. הצעירים משתי המדינות מביאים עמם מנעד רחב של סיפורים משפחתיים, וכל אחת משתי החברות נאבקת על החיים המשותפים של אזרחים בעלי זהויות אינדיבידואליות וקולקטיביות מגוונות. בהקשר זה, הפרויקט "Living Diversity in Germany and Israel – Challenges and Perspectives for Education", שהחל ב-2015 ויימשך ארבע שנים, מתמקד בפיתוח ובתרגול עבודת חינוך מודעת לגיוון ומגוון חברתי, וכולל צוותי חינוך משתי המדינות. אחת ממטרות הפרויקט היא להגביר את השימוש בכלים חינוכיים המעלים את המודעות לגיוון במסגרת תכניות המפגשים בין גרמניה לישראל. לכן, מכיל מדריך זה בנוסף אוסף מתודות נבחרות, המייצגות שיטות עבודה מעשיות ומותאמות לקבוצה רבת-תרבותית באופן המותאם לתכנים ולתהליכים של תכניות מפגשים גרמניות-ישראליות.

לזכור יחד – לבנות גשרים: זוהי כותרת המדריך

לעריכת טקסי זיכרון משותפים במסגרת תכניות החילופים הגרמניות-ישראליות. המהדורה הראשונה של המדריך יצאה לאור בשנת 2008, ומהדורה שנייה, מעובדת ומורחבת, פורסמה ב-2014. במדריך כלולים טקסטים רבים המציעים גישות חינוכיות לזיכרון ולהנצחה משותפים של השואה. המדריך מתעדכן באופן שוטף ומומלץ לשימוש בכל תכניות החילופים.

המדריך לחילופי נוער – תוצר גרמני-ישראלי:

המדריך שלפניכם, "לתכנן יחד – לחוות מפגשים!", הוא תוצאה של תהליך עבודה משותף לאורך יותר משנתיים של מנחי קבוצות גרמניות-ישראליות בני דורות שונים משתי המדינות. מנחים אלה דנו בתכנים וקבעו תקנות במהלך ארבעה מפגשי עבודה דו-צדדיים בני מספר ימים, וכן במפגשים נוספים כל צוות במדינתו. המדריך מקבץ את כלל רעיונותיהם של החברים בקבוצת העבודה, את הצעותיהם בעל פה ואת תוספותיהם בכתב. המדריך הוא אפוא פרי שיתוף פעולה, ותוצר של חילופי רעיונות ועבודת

עריכה מדוקדקת. תודתנו נתונה לכל אחד מחברי קבוצת העבודה, על העושר הרעיוני, מתן האמון, הסבלנות והאמונה הנחושה בהשפעות החיוביות של תכניות מפגשים גרמניות-ישראליות.

תודות: אנו מודים לכל העושים במלאכה שתורמו ליצירתו של המדריך החדש – חברי קבוצת העבודה הגרמנית-ישראלית הדו-צדדית, המתרגמים, העורכים, המעצבים הגרפיים וכן עובדי קוואקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים. שלמי תודה על הרצון הטוב, ההתגייסות למטרה ושיתוף הפעולה הפורה. כמו כן, ברצוננו להודות למשרד הממשלתי הגרמני לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער על התמיכה והעידוד הנרחבים בתהליך העבודה הדו-צדדי והפקת המדריך.

המדריך החדש "לתכנן יחד – לחוות מפגשים!" הוא ציון דרך עבור חילופי הנוער בין גרמניה לישראל. אנו מקווים שמדריך זה ישמש רבים, יקדם תהליכי עבודה יצירתיים ויביא למפגשים מעשירים. נשמח להקשיב לדעתכם ולהשתבח בעזרת עצות נוספות!

אריאלה גיל

הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

יונס מ. האן

מתאם העבודה על המדריך, קוואקט

כריסטינה מהלר

קוואקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל

הערות לשימוש

על המבנה: המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל בנוי משני כרכים. בכרך הראשון נדונות סוגיות תחת הכותרת "לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם" תכניות חילופי נוער בין גרמניה לישראל (תכניות חילופים כרוכות באתגרים ארגוניים וחינוכיים). בכרך הראשון מתוארים צעד אחר צעד שלבי חילופים – בתוספת עצות ארגוניות וחינוכיות רבות. בכרך השני מוצגות הצעות לפעילויות חינוכיות, המעלות את המודעות למגוון החברתי והתרבותי במפגשים. מתודות אלה עשויות לשמש תמריצים חשובים להיכרות הדדית, לעבודת תוכן משותפת או לעבודת סיכום במסגרת החילופים. בכרך השני מפורטות מתודות לשלבים השונים של חילופים וכן למגוון נושאים לדיון עם הקבוצה.

על בחירת השפות למדריך: כדי שארגונים הן בגרמניה והן בישראל יוכלו להשתמש במדריך, פורסמו שני הכרכים (לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם והצעות לפעילויות חינוכיות, המעלות את המודעות למגוון החברתי והתרבותי במפגשים) – הן בגרמנית והן בעברית. מאחר שאנגלית היא על פי רוב השפה המשמשת לתקשורת בזמן החילופים, וכדי להקל את השימוש במתודות, תורגם המידע הרלוונטי שבכרך השני של המדריך גם לאנגלית.

כרך I: לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם: הכרך הראשון נחלק לשבעה פרקים התואמים כרונולוגית את השלבים שלפיהם מתנהלים לרוב החילופים בין גרמניה לישראל. אמספק מידע בסיסי על חילופי נוער בין גרמניה לישראל. שלבי התכנון לקראת החילופים מתוארים בפרק II ("תכנון והכנת תכנית חילופים"). העבודה המשותפת על התוכן היא מרכיב מרכזי בכל סוג של חילופים. לפיכך, מציג פרק III ("נושאים ותכנים") את הסוגיות והתכנים המתיימרים לחילופי נוער בין גרמניה לישראל, ומסביר את הגישה החינוכית אליהם. פרק IV ("דינמיקה ותהליכים קבוצתיים במפגש") מפרט תהליכים של דינמיקה קבוצתית העשויים להתרחש במסגרת

תכניות חילופים גרמניות-ישראליות. בשל האתגר החוזר ונשנה של מימון תכניות חילופי נוער, פרק V ("תכנית תקציב ומימון") עוסק באפשרויות המימון של תכניות חילופים גרמניות-ישראליות. רעיונות לסיכום תכניות חילופים גרמניות-ישראליות מפורטים בפרק VI ("רפלקציה, הערכה וסיכום"). ולבסוף, פרק VII ("מידע נוסף ופרטי קשר") מרכז מידע שימושי עבור השהות בשתי המדינות.

כרך II: הצעות לפעילויות חינוכיות, המעלות את המודעות למגוון החברתי והתרבותי במפגשים: הכרך השני מייחד שבעה פרקים למתודות המניחות גיוון חברתי בקבוצות החילופים, ובכך מסייע בתכנון השלבים בתכנית החילופים. מטרת המתודות היא כפולה: להמחיש את ההטרונגיות המאפיינת את חילופי הנוער ולהצביע על גיוון הביוגרפיות, הסיפורים האישיים והחוויות של המשתתפים. יחד עם זאת, מטרתו לעודד התנהלות מחושבת המכילה גיוון זה ולעגן את עמדתם הביקורתית של המשתתפים ושל מנחי המפגש ביחס לאפליה. נוסף על מתודות קלאסיות ל"היכרות ולשבירת הקרח", כמפורט בפרק I, מתוארות בפרק II מתודות לעיסוק בנושא "ביוגרפיה וזהות". שיטות עבודה אלה נועדו לסייע בחשיפת הייחוד של כל חבר בקבוצה ובהצפת מגוון רבדים של זהויות אינדיבידואליות וקולקטיביות שחברי הקבוצה מביאים עמם. פרק III מציג מתודות ל"דיון בהיסטוריה". מתודות בנושא "אפליה והדרה", המיועדות לטיפול רגיש בחילוקי דעות ובדעות קדומות אפשריות בקרב חברי הקבוצה, מוצגות בפרק IV. פרק V מוקדש למתודות של "העצמה והשתתפות". מטרתן לתת ביטוי לכישוריו של כל משתתף וליצור אמון הדדי בין חברי הקבוצה. פרק VI מכיל מתודות של "הערכה וסיכום", ופרק VII מביא מתודות כלליות "שיטות לעיבוד תכנים תמטיים במפגשי חילופים".

תיבות מידע ורשימות: במדריך כרך I משובצות תיבות מידע רבות. תיבות המידע נחלקות לקטגוריות באמצעות סמלים:

היסטוריית קשרי הנוער גרמניה-ישראל:

מידע על התפתחויות היסטוריות ועל מועצות חילופי נוער גרמניות-ישראליות

המלצות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים:

הפניות לפרסומים, לאתרי אינטרנט, לסמינרים, לכנסים ולאפשרויות השתלמות אחרות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

מידע שימושי:

מגוון הפניות ופרטים שימושיים לתכניות חילופים גרמניות-ישראליות

לעבודה הפדגוגית:

עצות ושאלות בנוגע לעבודה הפדגוגית

קישורים ופרסומים:

הפניות לאתרים ולפרסומים מרכזיים

נוסף על כך, בכרך הראשון של המדריך נכללות במספר דרכים רשימות של מטלות. לדוגמה, ל"צירת קשר עם איש קשר רלוונטי (עמ' 30)", לתכנון לוח זמנים של חילופים (עמ' 52) או לאיסוף רעיונות בנוגע לדרך בה המשתתפים יכולים להגיש את מועמדותם לחילופים (עמ' 34). הרשימות מעלות רעיונות ומורות את הכיוון – בייחוד למארגנים תכנית חילופים בפעם הראשונה, אבל גם לפעילים ותיקים.

לשון ניטרלית מבחינה מגדרית: לכל אורך המדריך השתדלו המחברים והמחברות לנקוט שפה ניטרלית מבחינה מגדרית. עם זאת, בעברית מסורבל יותר לעשות זאת מאשר בגרמנית, שכן מעבר לשמות יש להתאים גם את התארים והפעלים, כך שחלקי דיבר רבים מדי יוצגו באותו משפט בזכר ובנקבה בד בבד. לכן הוחלט שבגרסה העברית תינקט באופן גורף בכרך I צורת זכר, ואילו בכרך II תינקט צורת זכר או צורת נקבה באופן גורף בכל שיטה, לסירוגין. בגרסה האנגלית ננקט "they" הניטרלי מגדרית בהתייחסות לאדם יחיד מקרב קבוצה מעורבת מגדרית.

רעיונות מרכזיים, היסטוריה והקשר עכשווי

צעירים מגרמניה וישראל מכירים זה את זה בדרכים רבות ומגוונות. דרך אחת היא חילופי צעירים ונוער, ומכאן תפקידם המרכזי של החילופים. מה משמעות המונח "חילופי נוער"? למה חשוב שצעירים מגרמניה ומישראל ייפגשו ויכירו? מהם הקווים לדמותם של חילופי הנוער בין גרמניה לישראל, וכיצד חילופים כאלה מתגבשים ונראים? מה כדאי לדעת כדי לקבל תמיכה בתכניות חילופים בין גרמניה לישראל? אילו ארגונים וגופים מציעים תכניות חילופים לבני נוער בשתי המדינות?

פרק

למה חילופי נוער בין גרמניה לישראל?

מניעיהם של צעירים מגרמניה: העניין בחילופים עם ישראל נובע מכמה סיבות. יש המתפעלים מהטבע בישראל, והנופים המגוונים קוסמים להם: מהרים מושלגים בצפון ועד ים המלח בדרום. אחרים חשים משיכה אל אופייה הייחודי של הארץ החולשת על צומת חשוב בין המזרח התיכון ובין אירופה. רבים מתעניינים בהיסטוריה בת אלפי השנים של שלוש הדתות המונותאיסטיות – יהדות, אסלאם ונצרות – וההקשר שלהן לארץ ישראל. וכן יש הרואים בישראל מדינה דמוקרטית בלב אזור שבע סכסוכים ומאמינים שחשוב ומעניין להכיר את חיי היום-יום במדינה. רבים מגיעים לישראל במיוחד כדי להתמודד עם ההיסטוריה של הנאציזם והשואה, לדון בה עם ישראלים צעירים, עם ניצולי שואה או בביקור באתרי זיכרון. זאת מתוך רצון לחוות את המורכבות בדרך שונה מאשר בגרמניה. ויש ששמעו במקרה על אפשרות של תכנית חילופים עם ישראל, ושאלו את עצמם – למה לא?

תהליך של התקרבות לאחר היסטוריה של שבר ופירוד: התפתחותם של מפגשי חילופים בין צעירים משתי המדינות אינה מקרית: גרמניה וישראל קשורות זו בזו בקשר היסטורי מורכב. לצד מסורת ארוכת שנים של חיים יהודיים בגרמניה בתחילת המאה

חילופי הנוער בין גרמניה לישראל לאחר כינון היחסים הדיפלומטיים, משנת 1965 ואילך...

נוער וצעירים גרמניה-ישראל, נוסדה בשנת 1973 מועצה גרמנית-ישראלית שדנה בשאלות משותפות הנוגעות לתמיכה, לתכנים ולמבנה של התכניות וכן להרכב המשתתפים ולהכנתם.

מאמצע שנות ה-70 השתתפו כ-7,000-6,000 צעירים בכל שנה בחילופי נוער בין גרמניה לישראל. בשנת 1989 הגיעו חילופי הנוער בין גרמניה לישראל לשיא, ומנו כ-350 תכניות חילופים וכ-8,000 צעירים משתי המדינות.

המשך בעמ' 18

עד כינון היחסים הדיפלומטיים ביקרו בישראל כ-40,000 גרמנים צעירים והיוו זרז לסלילת הדרך ליחסים רשמיים בין גרמניה לישראל.

עם כינון היחסים הדיפלומטיים, בשנת 1965, שוב לא היו הסתייגויות פוליטיות בנוגע למיסודם של חילופי הנוער בין גרמניה לישראל. בסוף שנות ה-60 התקיימו הישיבות המשותפות הראשונות בין מרכז השלטון המקומי הישראלי ובין המשרד לענייני נוער של גרמניה. עם הקמתה של "הוועדה המשותפת לחילופי משלחות

היסטורית קשרי הנוער גרמניה-ישראל

תחילת חילופי הנוער בין גרמניה לישראל...

רבים מהמבקרים הראשונים שהגיעו מגרמניה לישראל ניסו להסתיר את מוצאם הגרמני ולומר כי הם צרפתים, שווייצרים או הולנדים.

בתחילת שנות ה-60, מספרם של הגרמנים הצעירים שביקרו בישראל גדל בהתמדה, ועם כינונם של היחסים הדיפלומטיים בין גרמניה לישראל, בשנת 1965, התפתחה בהדרגה הדדיות בחילופים, וקבוצות ראשונות של ישראלים צעירים נסעו לגרמניה. למעשה, אבן היסוד לחילופים במתכונתם כיום – הונחה אז.

המשך בעמ' 17

קשרי הנוער בין גרמניה לישראל החלו כבר באמצע שנות ה-50 של המאה ה-20, אם כי באותה תקופה אין מדברים עדיין על חילופים במלוא מובן המילה. גרמנים צעירים ביקרו בישראל, עבדו כמה שבועות בקיבוץ, סיירו בארץ, חזו בהתהוותה של המדינה הצעירה, והחלו ליזום עם הזמן חיבור בין גרמנים לישראלים.

כעשור לאחר תום מלחמת העולם השנייה עמדו המפגשים הראשונים הללו בסימן הפשעים שעוללו הנאצים בקרב יהדות אירופה. מתוך רגשות בושה, ובאווירה ששררה בישראל בשנות ה-50,

היסטורית קשרי הנוער גרמניה-ישראל

ה-20 – אז חיו בה כ-600,000 יהודים, שהותירו את חותמם המרכזי על תחומי התרבות, המדע והחברה – הרי שבין השנים 1933 ל-1945, עם עליית הנאצים לשלטון, יהודים הודרו, נרדפו ונרצחו בשיטתיות בגרמניה ובאירופה כולה מטעמי גזע ודת. יותר משישה מיליון יהודים נספו, רבים גורשו ואיבדו את משפחתם ואת מולדתם. היו שהצליחו לברוח למדינות אחרות. עם תום מלחמת העולם השנייה, החלו ניצולים להגיע לארץ ישראל, שהייתה נתונה באותה

עת לשלטון המנדט הבריטי, והיו שותפים להקמת מדינה יהודית לעם היהודי, היא מדינת ישראל. המדינה הראשונה בין צעירים, אגודות נוער וגופים שונים מגרמניה ומישראל נוצרו כשברקע שוררת עננת היחסים המורכבים, בצל מאורעות ההיסטוריה.

"... רוב זעום של החברים בקיבוץ תמך בבואנו. כך התאפשר לנו לבוא. משמעות הדבר הייתה שהיה עלינו לנקוט זהירות מרבית בכל מה שאמרנו ועשינו. כל כך קל לפגוע בבן-אדם!"

משתתפת בקבוצת סטודנטים גרמנים שנסעה לישראל מטעם קהילת הסטודנטים הפרוטסטנטים (Evangelische Studentengemeinde) ברלין, 1959

חילופי נוער בין גרמניה לישראל כיום: בכל שנה משתתפים בתכניות חילופים בין גרמניה לישראל כ-10,000 צעירים. הפרויקטים נחלקים בין תכניות חילופים בין בתי ספר, תכניות מפגשים חוץ-בית-ספריות, פרויקטים תרבותיים או התנדבות לתקופה קצרה או ממושכת. כ-400 תכניות חילופי נוער חוץ-בית-ספריות בהשתתפות כ-7,000 בני נוער וצעירים זוכות לתמיכה בכל שנה.

חילופי נוער וצעירים לאורך השנים: זה יותר משישים שנה מתקיימים קשרי חילופים בין נוער וצעירים מגרמניה ומישראל. תכניות החילופים המגוונות

הינן: **חילופי נוער וצעירים לאורך השנים:** זה יותר משישים שנה מתקיימים קשרי חילופים בין נוער וצעירים מגרמניה ומישראל. תכניות החילופים המגוונות

עים הזדמנויות מצוינות ללמידה היסטורית-פוליטית, למעורבות אזרחית ולהשתתפות פעילה של צעירים בעיצוב החיים הדמוקרטיים בשתי המדינות. המפגש עשוי לסייע במיגור דימויים שליליים שרווחו בעבר ואף רווחים כיום ולעודד כבוד והערכה הדדית בין החברות.

"... עור הברווז שקיבלתי כל פעם כששמעתי גרמנית או פגשתי גרמנים, נעלם היום. הוא נשאר מאחור לפני ארבע שנים, קצת לפני שהשתתפתי בחילופי נוער בין ישראל וגרמניה ולמדתי להכיר את הדור החדש..."

משתתפת ישראלית בסדנת הכתיבה הגרמנית-ישראלית "ישראל במילים", 2009

- www.exchange-visions.de
אתר אינטראקטיבי על ההיסטוריה של קשרי הנוער בין גרמניה לישראל.
- **קוואקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל: MOVING MOMENTS CONNECTING FOR LIFE. חילופי נוער בין גרמניה לישראל הלכה למעשה, 2015.**
קובץ מחקרים ומאמרים משישים שנות ניסיון בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל.

קישורים ופרסומים

מה ניתן ללמוד במסגרת חילופי הנוער: במהלך העשורים הקודמים נטווחה רשת קשרים רחבה של שותפויות, המאפשרות לצעירים להיפגש וללמוד צור קשרים אישיים על רקע ההיסטוריה. קשרים אלה תורמים לעיצוב משותף של החיים כיום בחברות הדמוקרטיות והפתוחות בשתי המדינות.

ההיכרות מאפשרת לצעירים להתוודע לחיי היום-יום ולתרבות בארץ האחרת. הדמיון והשוני מצי-

חילופי הנוער בין גרמניה לישראל מאז איחוד גרמניה בשנת 1990...

בנאומו את האחריות המוטלת על הנוער להתפתחות העתידית של יחסי גרמניה-ישראל. במסגרת ביקורו וביזמתו, הוחלט להקים משרד תיאום עבור חילופי נוער גרמניה-ישראל. כך נוסד כעבור שנה "קוואקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל".

בשישים שנות קיומו של מפעל חילופי הנוער בין גרמניה לישראל, השתתפו במגוון תכניות חילופים כ-600,000 בני נוער וצעירים, הן בגרמניה והן בישראל.

תעמולה אנטי-ציונית גלויה אפיינה במשך שנים רבות את המדיניות הרשמית של מזרח-גרמניה כלפי ישראל. יחסים דיפלומטיים בין מזרח-גרמניה ובין ישראל לא כוננו מעולם. לאחר איחוד גרמניה עמד בפני תחום חילופי הנוער אתגר גדול: יצירת אפשרויות לתכניות חילופים חדשות גם עם משתתפים ממזרח-גרמניה לשעבר ושילובם בתכניות קיימות.

בשנת 2000, היה יוהאנס ראו לנשיא גרמניה הראשון הנואם בכנסת. הוא הדגיש

היסטוריה קשרי הנוער גרמניה-ישראל

תנאי מסגרת, עקרונות, גופים מארגנים והרכבי קבוצות בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל

מתקדמים עם הזמן: חילופי הנוער בין גרמניה לישראל בשישים השנים האחרונות התפתחו במקביל ליחסים בין המדינות. מושגים פדגוגיים השתנו, יחס החברות לרב-תרבותיות שבכל אחת מהן עבר שינוי, ומכאן השתנה גם הרכב המשתתפים. מאז השואה עברו עשרות שנים, ונוצר צורך בגישות חדשות לעיסוק בהיסטוריה. מפגש בין צעירים מישראל ומגרמניה כיום, מתרחש על בסיס השינויים שבעקבות חוויות והתפתחויות בששת העשורים הקודמים, שבהם התקיימו המפגשים הגרמניים-ישראליים.

מפגש: למושג "מפגש" יש חשיבות מרכזית בחילופי הנוער. קבוצה של צעירים מגרמניה נפגשת עם קבוצה של צעירים מישראל. לרוב הם מבליים יחד שבוע עד שבועיים, עוסקים יחדיו בנושא מסוים, משוחחים על משמעותה של דמוקרטיה, מגוון תרבותי, מעורבות אזרחית בשתי החברות, עוסקים יחדיו בספורט, תיאטרון או מנגנים יחד. בעשייה המשותפת הם לומדים להכיר זה את זה, ולא פעם אף להעריך זה את זה. דימויים רווחים של "גרמנים" או של "ישראלים" עומדים למבחן, ולעתים קרובות משתנים לחלוטין. במקומם מתהווה הבנה על קיום מגוון דעות, אורחות חיים, מנהגים ותרבויות בשתי החברות.

הגופים המארגנים חילופי צעירים ונוער: גופים אלה מגיעים מתחומי החינוך והנוער. החילופים מורכבים ממספר רב של פרויקטים, בעלי דגשי תוכן מגוונים, המנוהלים בידי קשת רחבה של ארגונים ואגודות, לדוגמה: תכניות מטעם נוער הספורט הגרמני (Deutsche Sportjugend), הכוללות משחקי כדורסל וכדורגל משותפים, רכיבה וסיף. חילופים מתנועות הנוער הפרוטסטנטיות, הנוער הקתולי, תנועות הצופים השונות, תנועות נוער של איגודי העובדים וכן אגודות נוער של מפלגות ושל מועצת הצעירים והנוער של גרמניה (Deutscher Bundesjugendring). לפיכך, קשה להצביע על מתכונת "טיפוסית" של חילופי נוער גרמניים-ישראליים. גם ארגוני נוער קטנים ופחות ידועים משתתפים בחילופים, כגון רשת הנוער "למבדה" (Lambda), רשת עיתונים בנושאים הקשורים לנוער (Pressenetzwerk für Jugendthemen) וכן איגוד השירותים הקהילתיים של מזרח גרמניה (Bund Ostdeutscher Gemeinschaftsdienste). כמו-כן מיוצגים בתכניות החילופים ארגוני הגג של מוסדות החינוך של האקדמיה הפרוטסטנטית והקתולית, שירות התנדבותי למען השלום וגופים ציבוריים רבים מתחום הסיוע לנוער. שותפיהם בצד הישראלי הם מועצת תנועות הנוער, שהיא ארגון הגג לתנועות הנוער בישראל, ובהן גם תנועות הצופים, הנוער העובד והלומד, השומר הצעיר ועוד, אגודות הספורט, מרכזים קהילתיים, מוסדות עירוניים ואזוריים רבים העוסקים בעבודה חינוכית עם נוער.

שיתוף פעולה בין גופים המתמחים בעבודה עם נוער ובין בתי ספר: חילופי נוער בין גרמניה לישראל הם על פי רוב פרויקטים בין ארגונים העוסקים בעבודה עם נוער במסגרת חוץ-בית-ספרית. עם זאת, יש פרויקטים שמתפתחים בהם בתי ספר. התמיכה בשיתופי פעולה אלו מתקציב התכנית הפדרלית לילדים

ונוער אפשרית בנסיבות מסוימות. בתכנון של שיתוף פעולה כדאי אפוא תמיד להרחיב את האפשרויות העומדות הן לרשות הגופים העובדים עם נוער והן לרשות בתי הספר. כך ניתן לאחד משאבים, לשלב פעילויות המיועדות לקבוצת יעד משותפת וללמוד זה מזה על שיטות עבודה שונות.

כיצד בכל זאת אפשרית תמיכה בתכניות בין בתי ספר?

- בנסיבות מסוימות, מתקבלת תמיכה מתקציב תכנית הילדים והנוער הפדרלית גם בשיתופי פעולה גרמניים-ישראליים בין גופים העוסקים בעבודה עם נוער ובין בתי ספר. במסגרת שיתופי הפעולה בהרכב המתואר, יש להקפיד על העקרונות הבאים:
- האחריות החינוכית והתוכנית בפריקט מוטלת על הגוף החוץ בית-ספרי שעוסק בעבודה עם נוער.
- הפרויקט יפורסם ברבים, ולא יוגבל למשתתפים מכיתת לימוד אחת או מקורס אחד.
- השתתפותם של התלמידים תהיה מרצונם החופשי ולא תימדד בציונים.
- התלמידים יהיו שותפים מלאים להכנת המפגש ולביצועו.

הצהרת מטעם קואלקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

תנאי המסגרת לחילופי נוער בין גרמניה לישראל במבט אחד

גיל המשתתפים: 15-26

משך: לרוב, 7-15 ימים. התמיכה ניתנת ל-12 ימים לכל היותר.

מספר המשתתפים: 15 גרמנים ו-15 ישראלים לכל היותר.

תמיכה: מתקציב תכנית הילדים והנוער של גרמניה הפדרלית (ר' פרק V).

הצהרת מטעם קואלקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חי' לופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה: ההנחיות בנוגע לתכנים ולנושאי הפעילויות במסגרת חי' לופי הנוער בין גרמניה לישראל שאובות מתוך המסמך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה" (להלן: "ההנחיות המשותפות"), המכיל הצעות לנושאים עבור פעילויות במסגרת חילופי נוער בין גרמניה לישראל, בשתי המדינות. ההנחיות פורסמו בפעם הראשונה בשנת 1974, ועודכנו מאז פעמים אחדות מתוך כוונה להתאימן למציאות החברתית והפוליטית המשתנה בשתי המדינות. הנחיות אלה, כאמור, משמשות גם כיום בסיס לבניית תכניות ופעילויות במסגרת מפגשי נוער גרמניים-ישראליים (מסמך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה", עמ' 58).

קואקט - מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל - והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים: בהצהרת כוונות הדדית בין המשרד לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער של הרפובליקה הפדרלית של גרמניה ובין משרד החינוך בישראל, הוחלט בשנת 2000 על הקמת מרכז התיאום

קואקט - מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל: 15 שנה לקואקט - מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל - בשיתוף עם הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים, 2016. תהליכי עבודה, נקודות וארועי שיא ומבט לעתיד; 15 שנים של שיתוף פעולה בין קואקט ובין הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים.

לחילופי נוער גרמניה-ישראל. בשנת 2001 החל לפעול קואקט - מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל. מטה הארגון ממוקם בעיר לותרשטאדט ויטנברג בגרמניה. הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים ממלאת את תפקיד משרד התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל בצד הישראלי, ומשרדיה ממוקמים בתל אביב. במטרה להרחיב את קשרי הנוער בין גרמניה לישראל, קואקט והרשות הישראלית תומכים בקשרים קיימים בין ארגונים ומעודדים תכניות חדשות, יוזמות ורעיונות נוספים לחילופים, זאת באמצעות ייעוץ תכנוני ומימון, הקצאת משאבים מתקציב תכנית הילדים והנוער של גרמניה הפדרלית, אספקת חומרים חינוכיים ומידע הנוגע לשתי המדינות, וביצירת חיבור בין גופים משתי המדינות.

במה תומכת התוכנית הפדרלית לילדים ונוער?

ואת חילופי אנשי המקצוע ממתכונות של פעילויות בין-לאומיות אחרות.

המסגרות שלהלן אינן נתמכות במסגרת התכנית לילדים ולנוער של גרמניה הפדרלית:

- נסיעות של יחידים או של קבוצות פרטיות
- נסיעות מחקר וסיורים חד-צדדיים
- נסיעות בעלות אופי תיירותי
- קייטנות לבני נוער

שלוש מסגרות של מפגשים זוכות לתמיכה מתקציב התכנית הפדרלית לילדים ונוער:

- חילופי נוער
- חילופים של אנשי מקצוע בתחום חי' לופי הנוער
- ביקורים אצל גופים העובדים עם בני נוער
- התכנית הפדרלית לילדים ונוער אינה מקצה תמיכה לתכניות מפגשים במסגרת שותפויות בית-ספריות. מושג המפגש ועקרונות ההדדיות מבדילים את חילופי הנוער

תכנון והכנת תכנית חילופים

תנאי מקדים לחילופים מוצלחים הוא תהליך תכנון והכנה יסודי. לעתים ניתן להסיר מכשולים וקשיים כבר בשלב זה. שאלות המפתח שיעמדו על הפרק בשלב זה הן: אילו הכנות לוגיסטיות ותוכניות פדגוגיות נחוצות כדי לקיים תכנית חילופים מועילה ופורייה עבור כל הצדדים? כיצד מוצאים ארגון-שותף מתאים לחילופים? אילו עקרונות חשובים לזכור במהלך התקשורת עם השותף לחילופים? כיצד יש לנהל את תכנון הפרויקט? אילו תקנות משפטיות הנוגעות להגנה על הנוער תקפות בגרמניה ובישראל? איך נראה לוח זמנים אפשרי להכנת החילופים, לביצועם ולסיכומם?

חיפוש אחר ארגון שותף לחילופי נוער

חיפוש ארגון שותף: הן בחילופים בין בני נוער והן בחילופים בין אנשי מקצוע – ארגון-שו"ת במדינה האחרת הוא הכרחי. חיפוש השותפים ובחירתם הם אפוא על פי רוב השלב הראשון בתכנית החילופים. איתור שותפים לחילופים בגרמניה או בישראל אפשרי בכמה דרכים:

קשרים אישיים: קשרים אישיים או המלצות של צד שלישי עשויים בהחלט לסייע. כדאי אף להשתמש ברשתות החברתיות הן עבור גרמניה והן עבור ישראל. מעבר לקשרים אישיים במדינה האחרת, יש אפשרויות יעילות אחרות לאיתור ארגון-שותף מתאים:

קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצ'עירים: שני הגופים המקצועיים מגרמניה ומישראל מתמחים בחיבורים בין ארגונים. התקשורת הסדירה בין קונאקט ובין הרשות הישראלית לחילופי נוער על חיפוש שותפים מניב לרוב "שידוכים" איכותיים. ארגונים המעוניינים בחילופים יכולים לפנות לקונאקט או לרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים ולהשאיר פרטי קשר.

מה צריכים לדעת ארגונים-שותפים שעשויים להתאים זה לזה?

- נוסף על מידע כללי ועל פרטי התקשרות, השאלות המנחות שעשויות לסייע בחיפוש ארגון-שותף הן:
- מהן מטרות העבודה שלנו? מהם נושאי הפעילויות שלנו?
- מיהו קהל היעד שלנו?
- מהו הניסיון שצברנו עד כה בתחום העבודה הבין-לאומית עם נוער? מהי המשמעות של חילופי נוער עבורנו?
- מהם הדגשים התוכניים שברצוננו להתמקד בהם בחילופי הנוער?
- האם גיבשנו שיטות עבודה ועולם תוכן באמצעותם נפעל בחילופים (לדוגמה, תיאטרון, מוזיקה, ספורט, משחק תפקידים, ספרות וכו')?
- מה ביכולתנו להציע?
- אילו ציפיות יש לנו משותפינו במדינה האחרת?

מידע שיומנשי

"New Con-T-Acts – Match-Making-Seminar" התכנית ליצירת שותפויות חדשות

ובקשותיהם. הסמינר בנוי משני חלקים – האחד מתקיים בישראל והאחר בגרמניה. כך מתאפשר מפגש אישי בין השותפים במדינותיהם. התמיכה והליווי של קונאקט ושל הרשות הישראלית מקלים את תכנון מפגשי החילופים ומימושם בעתיד, הן באמצעות דיון מקדים בתכנים והן על ידי עיצוב פדגוגי של התכניות וקידום דרכי המימון.

קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים יזמו במשותף את התכנית "New Con-T-Acts – Match-Making-Seminar", סמינר ייעודי לליווי תהליך מיטבי של חיפוש שותפים לחילופים. במסגרת הסמינר נפגשים הארגונים-השותפים ששודכו בעזרת התכנית של קונאקט והרשות הישראלית, לפעילות מקדימה משותפת על פי צורכיהם

הצעות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

פי נוער ולקשרי חוץ, שיכולים אף הם לסייע בחיפוש שותפים לחילופים.

חיפוש שותפים לחילופים בין בתי ספר: בתי ספר בגרמניה או בישראל המחפשים בית ספר שותף במדינה האחרת יכולים להסתייע בשירות החילופים הפדגוגי (PAD) מטעם מועצת שרי החינוך של מדינות המחוז הגרמניות. בישראל הגוף המקשר בתחום החילופים

פיים הבית-ספריים בין גרמניה לישראל הוא הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים.

איתור ארגון שותף מתאים: במקרים של ריבוי מועמדים לשותפות בפרויקט של ארגון מסוים, בחירת השותף המתאים ביותר לארגון תיעשה על בסיס קריטריונים מנחים שעשויים לסייע בבחירה מיטבית:

- **בסיס רעיוני משותף:** תנאי ראשון לשינוי תוך פעולה מוצלח וממושך הוא שארגונים-שותפים יהיו "בראש אחד". פעמים רבות מתבטאת ההסכמה בעיונות דומים הנוגעים לתנאי מסגרת, למתווים פדגוגיים וכן ליעדים ולרעיונות לתכנית משותפת. כמו-כן חשוב שתהיה כימיה בין-אישית בין הגורמים משני הצדדים – בסיס של קשר אנושי טוב עשוי לפצות לעתים גם על פערים בהיבטים הנוגעים לתוכן.

- **קהל יעד דומים:** ארגונים שפעילויותיהם מכוונות לקהלי יעד דומים מתאימים זה לזה לעתים קרובות. חשוב לזכור כי קשר טוב בין המשתתפים הוא גורם חשוב לחילופים מוצלחים.

- **מבנים ארגוניים דומים:** מבנה דומה של הארגונים-השותפים הוא מנבא ידוע לשותפות מוצלחת, אם כי הדבר לא תמיד אפשרי, בין השאר בשל ממדיהן השונים של שתי המדינות – גרמניה גדולה מישראל פי 16 בערך. לפיכך נוצרים לא פעם חילופים בין גופים שאינם שווים בגודלם. עם זאת, זה שנים רבות נוצרות שותפויות טובות בין ארגוני נוער גרמניים ובין עיריות ישראליות, שכוללות מפגשי נוער מוצלחים על אף ההבדלים בגודל.

שלל דרכים להצלחה: בחיפוש אחר ארגון-שותף יש יותר מדרך מוצלחת אחת. מציאת השותף הנכון ופיתוח יחסי אמון עמו כרוכים בתהליך הדורש זמן. פתיחות וסבלנות הן שתי תכונות חשובות שעל השותפים להצטייד בהן לקראת ההרפתקה שבחילופי נוער גרמניים-ישראליים. וההרפתקה – משתלמת!

הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

רחוב אספרגוס 11
תל אביב 67949
טל': +972 (0) 3 – 6969390
פקס: +972 (0) 3 – 6969382
דוא"ל: ariella@youthex.co.il

שירות החילופים הפדגוגי (PAD) מטעם מועצת שרי החינוך של מדינות המחוז

שירות החילופים הפדגוגי הוא מוסד ממלכתי גרמני הממונה מטעם מדינות המחוז בגרמניה על החילופים הבין-לאומיים ועל שיתוף הפעולה הבין-לאומי בתחום בתי הספר.

www.kmk-pad.org

תכנית "שותפות בית-ספרית עם ישראל" של שירות החילופים הפדגוגי

במסגרת התכנית "שותפות בית-ספרית עם ישראל", בתי ספר בגרמניה ובישראל המקיימים שותפות ארוכת טווח זכאים להגיש בקשה לסיוע בביקורים הדדיים.

www.kmk-pad.org/programme/schulpartnerschaften-mit-israel

מוסדות נוספים בגרמניה ובישראל המסייעים לקידום של היחסים בין גרמניה לישראל ויתמכו ביצירת שיתופי פעולה

האחרת עשויים לסייע ביצירת קשרים. חילופי פי נוער המתקיימים במסגרת שותפות בין ערים אינם נתמכים מתקציב התכנית לידים ולנוער של הפדרציה הגרמנית אלא ממקורות מימון של השלטון המקומי.

www.staedtetag.de

מועצת התיאום הגרמנית של האגודות לשיתוף פעולה נוצרי-יהודי (Deutscher Koordinierungsrat) der Gesellschaften für Christlich-Jüdische Zusammenarbeit

יותר מ-80 האגודות לשיתוף פעולה נוצרי-יהודי ברחבי גרמניה פועלות למען הבנה בין נוצרים ליהודים, לקידום המאבק באנטישמיות ובימין הקיצוני וכן למען יחסי שלום ושלווה בין העמים ובין הדתות.

www.deutscher-koordinierungsrat.de

קרן פורום העתיד גרמניה-ישראל (Stiftung Deutsch-Israelisches Zukunftsforum)

הקרן מפגישה אנשי מקצוע ומנהלים מגרמניה ומישראל המעוניינים לפתח ולטפח במשותף את אופיין הדמוקרטי של שתי המדינות. הקרן תומכת בין השאר בפרויקטים של חילופי נוער.

www.dizf.de

אגודת הידידות גרמניה-ישראל (Deutsch-Israelische Gesellschaft)

מטרת האגודה היא להעצים ולהעמיק את הקשרים האנושיים, התרבותיים והכלכליים בין גרמנים לישראלים. אגודת הידידות גרמניה-ישראל מונה כחמישים סניפים אזוריים בכל רחבי גרמניה. לחברי האגודה בטוח הגילאים 14 ל-35 מציע "הפורום הצעיר" לפטורמה לחילופים וליצירת קשרים.

www.deutsch-israelische-gesellschaft.de

www.deutsch-israelische-gesellschaft.de/junges-forum

אגודת ישראל-גרמניה (Israelisch-Deutsche Gesellschaft)

אגודת ישראל-גרמניה ממוקמת בתל אביב ועוסקת בהעמקת, טיפוח וקידום יחסי גרמניה-ישראל בכל התחומים. האגודה פתוחה בפני כל אדם בישראל המעוניין בגרמניה ובפיתוח היחסים עם גרמניה.

www.idg.org.il/he/ueber-die-idg/

מועצת הערים הגרמניות – גוף מקשר לשינוי תופי פעולה בין ערים גרמניות לישראליות (Deutscher Städtetag)

בין גרמניה לישראל מתקיימות כמאה שותפויות בין ערים ורשויות. ארגונים מקומיים שכבר מקיימים שותפות עם ארגונים מהארץ

תקשורת עם הארגון השותף

קבלת החלטות משותפת: תקשורת טובה בין הארגונים-השותפים בגרמניה ובישראל היא מרכיב חשוב בהצלחתו של שיתוף הפעולה. בכל שלבי המפגש – ההכנה, הביצוע והסיכום – חשוב שהארגונים-השותפים יהיו בקשר ויסיכמו ביניהם על סוגיות מהותיות.

הקפדה על הנחיות אלה אינה בגדר ערובה להצלחת המפגש בין בני הנוער, אך היא עשויה בהחלט לסייע בקבלת החלטות ברורות ובהתנהלות נטולת חיכוכים בין הארגונים-השותפים.

כיצד לשמור על תקשורת טובה בין ארגונים שותפים?

- ✓ נסו למצוא ערוץ פתוח לתקשורת זה עם זה. אל תתביישו להעלות את כל הסוגיות והשאלות החשובות לכם. אל תשכחו להתייחס גם לעניינים פחות נעימים, כגון משאבים כלכליים. תקשורת כנה תסייע במניעת אי-הבנות בשלבים עתידיים.
- ✓ ודאו שאתם מדברים על אותו דבר, בייחוד בהתייחס למונחים מקצועיים. חשוב שהמשמעות תהיה זהה בשני הצדדים.
- ✓ סכמו יחד באיזה אופן תתנהל התקשורת ביניכם: בדוא"ל, בסקיפ, בוואטסאפ, בטלפון או ברשת חברתית. כמו כן, סכמו מראש כיצד מקבלים החלטות. תעדו את סיכומים בכתב.
- ✓ קבעו מי יהיו אנשי הקשר בגרמניה ובישראל. הקפידו שכל המשתתפים הרלוונטיים ייכללו בתכתובת.
- ✓ חלקו משימות בין אנשי צוות ההדרכה.
- ✓ ודאו שכל השותפים בפרויקט הבינו את המשימות המוטלות עליהם ויכולים למלאן.
- ✓ קבלו את ההחלטות הרלוונטיות יחד עם הארגון-השותף (▶ שאלות נפוצות בהקשר זה מוצגות בסעיף "פי" תוח ותכנון פרויקט", עמ' 32).
- ✓ העריכו יחד כיצד התנהל הפרויקט. אין להסתפק במשוב של המשתתפים, אלא חשוב לבחון גם את ההערכה של הצוות המנהל, ההורים ומשתתפים אחרים בפרויקט (▶ פרק VI "רפלקציה", הערכה וסיכום", עמ' 134).
- ✓ עדכנו זה את זה בעיתוי המתאים להגשת בקשה למימון. היות שהמועדים להגשת בקשות משתנים לפי תכנית התמיכה ולפי המדינה שהפרויקט מתנהל בה, הרי שהחמצת המועדים עלולה לפגוע בהוצאת התכנית לפועל (▶ פרק V "תכנית תקציב ומימון", עמ' 120).

פיתוח ותכנון פרויקט

שאלות נפוצות ותשובות אפשריות: על המפתחים והמתכננים של פרויקט חילופים להתמודד עם מגוון רחב של שאלות. כדי להימנע מאי-הבנות, חשוב ללבן שאלות אלה יחד עם השותפים לפרויקט החילופים. להלן מבחר שאלות שכיחות ולצדן תשובות אפשריות.

מדוע?

מהן מטרותיה של תכנית החילופים?

ההנחיות המשותפות לביצועם וקידום של חילופי פי נוער וצעירים ישראל-גרמניה: "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידום של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה" (להלן "ההנחיות המשותפות") מספקות הדרכה הן לקביעת המטרות המשותפות והן לעיצוב התכנית, שכן עליה להיות מתואמת במשותף. ההנחיות נקבעו כבסיס מחייב במישור הממשלתי לתכניות חילופים בין שתי המדינות. על בסיס זה אפשר לנסח את מטרות חילופי הנוער בין גרמניה לישראל. פרק III, מסמך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידום של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה", עמ' 58).

שיתוף פעולה בין ארגונים: בהקשר הרגיש של תכניות מפגשים בין גרמניה לישראל חשוב שהארגונים השותפים מגרמניה ומישראל ישוחחו מראש על מטרותיה של תכנית החילופים המשותפת שלהם וינסחו אותן יחד. ציפיות בלתי מפורשות של משתתפים, של הורים, של תורמים ושל ארגוני גג עלולות להשפיע על מטרותיה של תכנית החילופים ולגרום אי-הבנות. ניסוח מטרות משותף חשוב גם כצעד ראשון לתכנון טוב של תכנית, כדי שתהיה אפשרות למצוא לאחר מכן דרכים משותפות ליישום מטרות אלה במפגש, שכן המטרה הכוללת של שיתוף הפעולה בין הגופים, הגרמנים והישראלים, היא בין השאר יצירת קשרים עתידיים. כך אפשר להבטיח יחסי אמון ארוכי טווח ויציבים בין ארגונים שותפים בגרמניה ובישראל.

הכרות עם אנשים והחיים בגרמניה ובישראל: חיי היומיום של צעירים בגרמניה ובישראל דומים אך שונים. בשתי המדינות חיים צעירים ובני נוער בחברות דמוקרטיות המציעות מגוון אפשרויות של חינוך, של הכשרה מקצועית ושל תרבות פנאי. עם זאת, לפעמים באופיין של שתי המדינות יש השלכות בולטות:

לדוגמה, חיי היומיום בישראל, כמדינה בלב המזרח התיכון ההפכפך, לעומת החיים בגרמניה רחבת הידיים השוכנת באירופה השלווה יחסית, כרוכים בהבדלים המעוררים תהליכים רגשיים ותודעתיים משמעותיים. לפיכך, אחת המטרות המרכזיות של כל תכנית חילופים גרמנית-ישראלית היא לאפשר היכרות מעמיקה ומהותית ככל האפשר עם שגרת חייהם, תרבותם ועולמם של הצעירים בשני צדי המתרס.

לא לשכוח ליהנות: תכניות מפגשים בין-לאומיות הן מהנות! עובדה זו נכונה גם ביחס לתכניות חילופים בין גרמניה לישראל. מרגש לנסוע לארץ אחרת, לשמוע שפות אחרות, להיות באקלים שונה ולטעום מאכלים חדשים. מרתק לפגוש אנשים חדשים, להשאיר מאחור את השגרה ולחוות את עצמנו בסביבה שונה. מהנה ומגבש לגלות תחומי עניין זהים ושונים עם בני גילנו, לחלוק חוויות יומיום דומות אך שונות ולבלות יחד. לפיכך, לצד המטרות הנוגעות לתוכן העיקריות, תכניות חילופים בין גרמניה לישראל צריכות להוותר פנאי לבילוי משותף.

מפגש חילופים אינו מסע תיירותי: חשוב להקפיד על מטרותיה הערכיות העיקריות של תכנית החילופים בין גרמניה לישראל, הממוננת מכספי ציבור. המפגש יתמקד בהכרות ובשיח ערכי של צעירים משתי המדינות. יכולים להיכלל בה בהחלט ביקורים להכרת המדינה האחרת כתכנית תיירותית, אך אין להעמידם במרכז: תכנית מפגשים בישראל אינה יכולה ואינה רשאית לכלול טיול בכל הארץ מהכינרת ועד אילת, כפי שתכנית בגרמניה אינה יכולה לכלול רק ביקור בערים הגדולות ברלין, המבורג, קלן או מינכן ובמקור מות "טיפוסים" נוספים בגרמניה. במרכז של תכנית חילופים יעמוד תמיד המפגש בין הצעירים, ורצוי שזה יתקיים במקום מגוריהם.

התמודדות עם משמעות והשלכותיה של ההיסטוריה: הדיון בהיסטוריה היהודית בגרמניה ובמזרח התיכון וכן בנאציזם ובשואה כלול בתוכן של כל תכנית חילופים, לאו דווקא מכורח תכנית של ההנחיות המשותפות, אלא בעיקר משום שהשיח התקשורתי והציבורי, וכך גם השיח הבין-אישי בשתי המדינות, יתמקדו במוקדם או במאוחר בקשר הזה, הנתון מראש, בין שתי המדינות. מטרתה של כל תכנית חילופים בין גרמניה לישראל היא אפוא לדון במשמעות של ההיסטוריה כיום עבור המשתתפים. למצוא דרכים משותפות לזיכרון ולהנצחה ולאחר דרכי פעולה להתמודדות עם העבר בהווה. האפשרויות לעשות זאת מגוונות וגמישות, ולפיכך אפשר לאפשר היכרות מעמיקה ומהותית ככל האפשר עם שגרת חייהם, תרבותם ועולמם של הצעירים בשני צדי המתרס.

כרון ולהנצחה ולאחר דרכי פעולה להתמודדות עם העבר בהווה. האפשרויות לעשות זאת מגוונות וגמישות, ולפיכך אפשר להתאימן למטרותיה של כל קבוצה.

מי?

מי היא קבוצת היעד של החילופים?

מהו טווח גילאי המשתתפים?

כיצד מאתרים צעירים שישתתפו בחילופים?

הרכב המשתתפים: מרכיב מהותי בהצלחת הפרויקט הוא ההתאמה בין המשתתפים. לכן חשוב שיהיו ביניהם נקודות חיבור. לדוגמה, שיהיה להם תחום עניין משותף, כגון ספורט, מוזיקה, תיאטרון.

גיל המשתתפים: אף שהתכנית הפדרלית לילדים ונוער תומכת בתכניות שמשתתפיהן בני שמונה ויותר, השתתפות של ילדים בגיל זה בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל אינה מומלצת בדרך כלל. יש לזכור שתקשורת ישירה באנגלית היא יתרון ולעתים הכרח, ושהעיבוד של התוכן בחילופים בין גרמניה לישראל הוא מאתגר. על פי רוב מומלץ שהמשתתפים יהיו בני 14

קונאקט - מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל / מועצת הנוער הבווארית / עיריית ירושלים: לד"ר כור יחד - לבנות גשרים. ערכה חינוך כית לזיכרון ולהנצחה במפגשי נוער ותלמידים ישראל-גרמניה, 2014.

מדריך לעיסוק משותף בנאציזם ובשואה וכן מקבץ חומרים לזיכרון ולהנצחה משותפים בתכניות מפגשים בין גרמניה לישראל.

הגדרת מטרות לפי ארגונים: בין שהארגון מתמקד בהגנת הסביבה ובין שהוא מתמקד בכדורסל - כל הארגונים מביאים עמם את הרעיונות ואת המטרות של עבודתם החינוכית עם נוער אל תכניות החילופים. מתוך כך, הגיוון בארגונים המשתתפים הוא המכתיב את גיווןן של תכניות

אישור השתתפות עבור משתתפים קטינים

- אם המשתתפים בחילופים הם קטינים, מומלץ להשיג מראש אישור השתתפות באנגלית מהאחרים עליהם (הורה או אפוטרופוס).
- רצוי שצוות ההדרכה של המפגש יהיה מצויד באישורי ההשתתפות בחילופים, ובמקרה הצורך יציג אישורים אלה.
- אישור ההשתתפות יכלול פרטים אלה:
- שם המשתתף
- שם וכתובת של ההורה או האפוטרופוס
- מספר טלפון למקרה חירום
- תוכן אישור ההשתתפות: הסכמת ההורה או האפוטרופוס שהקטין יש-תתן בחילופים לתקופת זמן מוגדרת
- תאריך וחתימה של ההורה או האפוטרופוס
- עותק של תעודת הלידה של המשתתף
- עותק של הדרכון או תעודת הזהות של ההורה או האפוטרופוס

הצעות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

פרסמו את מפגש הנוער שלכם באתר של קונאקט

באתר האינטרנט של קונאקט יש אפ" שרות לפרסם מידע על מפגשי נוער. צעירים ובני נוער מחפשים כאן לעתים קרובות תכניות חילופים בין גרמניה לישראל שההרשמה אליהן עדיין פתוחה. נשמח לפרסם את תכניתכם ואת הצעתכם למשתתפים.

www.conact-org.de/news-termin/jugend-und-fachkraeftebegegnungen

מידע שימושי

"חוזר מנכ"ל" של משרד החינוך

משרד החינוך בישראל מפרסם בקביעות מסמך המפרט את ההנחיות האקטואליות לעבודה של בתי ספר וגופים חוץ בית-ספריים. חלק מההנחיות, דוגמת יחסי מד"ריכים-משתתפים, חלות גם על חילופי הנוער בין גרמניה לישראל, והן מחייבות במהלך תכניות החילופים, לפנייה ואחרתיהן.

www.edu.gov.il

לכל הפחות, כמו כן, חשוב לזכור כי בישראל רבים מהגברים בגילאי 18-21 והנשים בגילאי 18-20 משרתים בצבא, ואינם פנויים להשתתפות בתכנית חילופים.

חילופים לכולם: בשנים האחרונות גוברת המגמה לשלב בתכניות חילופי נוער וצעירים בין-לאומיות, בני נוער מרקע חברתי מגוון. לדוגמה, צעירים משכבות סוציו-אקונומיות שונות, צעירים בעלי מוגבלויות ועוד. השאיפה היא להרחיב את קבוצות היעד של חילופי הנוער ולתת מקום לגישות חד-

שות, מתוך מטרה לאפשר לכל נער או נערה להשתתף לפחות בתכנית חילופים אחת, המודרכת ומלווה חינוכית בהתאם. בתוך כך, גוברת הנכונות להקצות משאבים נוספים כדי לאפשר הנחיה מקיפה יותר או תיווך וליווי הולמים.

איתור משתתפים: מומלץ להתחיל את תהליך חיפוש המשתתפים הפוטנציאליים ופרסום תכנית החילופים בשלב מוקדם ככל האפשר – מיד לאחר גיבוש תנאי מסגרת ברורים.

כיצד לחפש משתתפים:

- ✓ הקדימו לפרסם את מועדי התכנית, שכן לעתים קרובות תכנון חופשות פרטיות מתחיל זמן רב מראש.
- ✓ פנו ישירות אל בני הנוער – באמצעות שיחה אישית או דרך קבוצות ייעודיות ברשתות החברתיות.
- ✓ הניחו עלונים פרסומיים ומידע מדפיס במקומות שצעירים ובני נוער נוהגים להגיע אליהם.
- ✓ פנו אל אנשי מקצוע בתחום, כגון מורים, מאמנים ומדריכי נוער, וש-
- ✓ לחו אליהם את תיאור התכנית כדי שאלה יעבירו את המידע אל בני הנוער שעמם הם עובדים.
- ✓ כללו משתתפים לשעבר במאמצי הפרסום, לדוגמה באירועי הסברה. דיווחים ממקור ראשון על פי רוב מורשים יותר מאשר עלון.
- ✓ השתמשו בתכנים המעניינים והרלוונטיים לצעירים מישראל ומגרמניה.
- ✓ פרסמו את המגוון שיש לגרמניה ול-ישראל להציע!

מי ידריך את החילופים?

כמה אנשי מקצוע ימנה צוות ההדרכה של המפגש?

לאילו יכולות וידע יש לצפות מצוות ההדרכה של המפגש?

יחס מספרי בין מדריכים למשתתפים: מדריכים מוכשרים ובעלי יכולות גבוהות חיוניים להצלחתה של תכנית חילופים. רצוי שבצוותי ההדרכה משתי המדינות יהיו הן גברים והן נשים. מספר המדריכים תלוי בגודל הקבוצה, באופי קבוצת היעד וכן בתכנית הצפויה – כלל בסיסי הוא שני מדריכים לכל 15 משתתפים.

כישוריהם של מדריכי הקבוצה: על המדריכים להיות בעלי ידע מקיף בעבודה עם קבוצות, ידע ועיסוק מגוון בחינוך וכן להכיר כללים מנחים ומחייבים בשמירה על רווחתם וביטחונם של ילדים ונוער. בגרמניה, האסמכתא לכך היא לדוגמה תעודת JULEICA (ר' במסגרת בעמוד זה). עבור תכנית חילופים בין ישראל לגרמניה חשוב במיוחד שלצוות ההדרכה עצמו יהיה ניסיון עם אחת המדינות, לדוגמה דרך השתתפות במפגש נוער, בחילופים בין אנשי חינוך או בנסיעת מחקר לישראל או לגרמניה, באמצעות שהות ממושכת כמתנדב או על סמך נסיעה פרטית. ניסיון אישי במדינה האחרת מסייע בהדרכת קבוצה במהלך התכנית ובליווי התהליך שעוברים המשתתפים. כמו כן, כדאי שהמדריכים יכירו את נושאי התכנית ויהיו מודעים לייחוד שבמפגש נוער בין גרמניה לישראל (▶ הצעות להכנת המדריכים לתכנית חילופים מפורטות בעמ' 44).

אחריות הגופים המארגנים: רצוי שלא להעמיס על המדריכים עבודה יתרה. לכן חשוב, לדוגמה, לחלק מטלות באופן שוויוני. הגוף המארגן אחראי להכשרת המדריכים, לכן רצוי לשמור על תקשורת מתמדת גם בין אנשי הקשר ועל חפיפה טובה למדריכים מחליפים במידת הצורך.

היכן?

היכן כדאי לקיים את החילופים?

היכן מומלץ להתחיל את החילופים – בישראל או בגרמניה?

מידע שימושי

JULEICA – תעודת מדריך נוער

תעודת מדריך נוער (JULEICA) תקפה בכל רחבי גרמניה לעבודה התנדבותית עם נוער. התעודה מעידה כי בעליה רשאים לעבוד בתחום הנוער, לאחר שסיימו הכשרה של 30 שעות לפחות בלימוד פדגוגיה קבוצתית, חובת השגחה ופיקוח, עולמם של ילדים ובני נוער, שיטות עבודה ותחומים רבים אחרים, לפי סטנדרטים קבועים מראש.

www.juleica.de

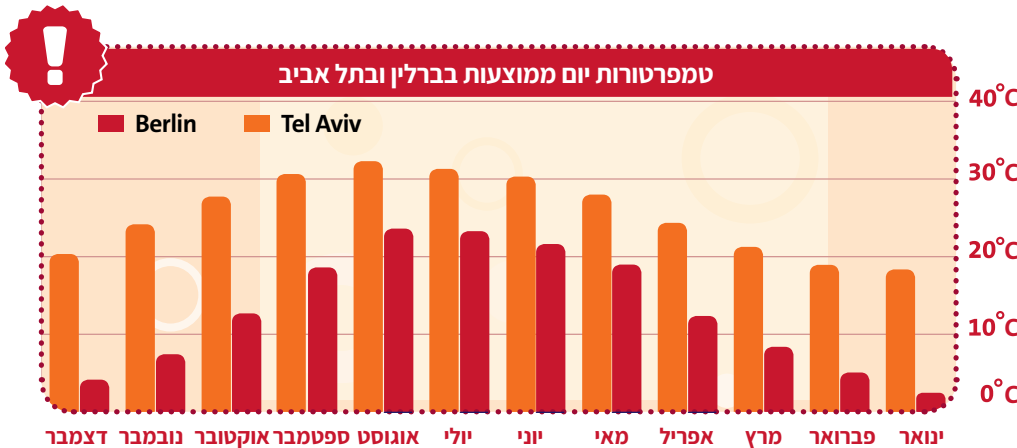
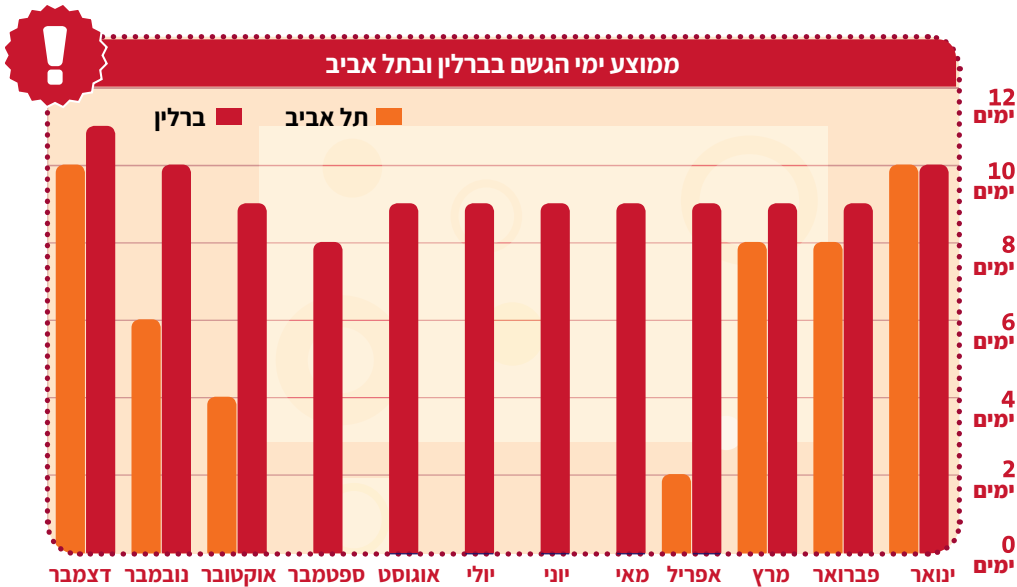
השתלמויות שמארגנות קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

בניזולטר של קונאקט מפורטות באנגלית ובגרמנית אפשרויות קיימות להשתלמויות עבור מדריכי מפגשים – כנסים, סמינרים לאנשי מקצוע, ימי עיון – בתחום חילופי הנוער בין ישראל לגרמניה.

www.conact-org.de/newsletter

הצעות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

חילופים המתקיימים ונערכים בסביבת חיי היום יום של המשתתפים: כדי שבני נוער וצעירים מגרמניה ומישראל ייפגשו ויכירו אלה את אלה בסביבה אותנטית ככל האפשר, מוטב לקיים את החילופים בהקשר החיים השגרתי שלהם. לרוב, יהיה זה מקום מגוריה של הקבוצה המארחת. להשלמת התכנית, נוהגות קבוצות רבות לבקר גם במקומות אחרים, כגון אתרי הנצחה קרובים, העיר הגדולה הסמוכה, שמורות טבע או חופי רחצה באזור.

קיום מפגש ומפגש גומלין בתוך חצי שנה: לעתים יש יתרון לקטיעה של הפרויקט לכמה שבועות, שכן חוויות מסוימות צריכות לשקוע לפני שממשיכים לעבוד אותן. יתרה מכך, ההתרגשות שבמפגש המחודש עשויה לספק תנופה לפרויקט. עם זאת, ייתכן שלא כל המשתתפים יוכלו להשתתף במפגש הגומלין, והרכב הקבוצות ישתנה. כשמדובר בקבוצות קבועות, שמבלות יחדיו

קיום מפגש ומפגש גומלין בזה אחר זה: היתרון באפשרות זו הוא שהמשתתפים אינם מתחלפים, ותהליכי העבודה של הקבוצה אינם נקטעים. רצף כזה עשוי להיות חשוב בעיקר כשמפגש הנוער מתמקד בעבודה על פרויקט. מנגד, שני מפגשי נוער ברצף הם תור בעניים מאוד – הן עבור המשתתפים והן עבור המדריכים. לכן בתכנון כזה חשוב במיוחד לשלב מראש הפוגות להתרעננות.

"פרקי זמן" – יומן הכיס של קואקט

ארגון קואקט מוציא לאור בקביעות את יומן הכיס השנתי "פרקי זמן". היומן הוא כלי עזר מעשי ושימושי, הכולל מידע על חופשות ועל חגים הן בישראל והן בגרמניה ומקל את התכנון של מפגש הנוער.

אפשר להזמין את היומן ממרכז קואקט בלב עלות.

הצעות מטעם קואקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

ביקורים במקומות נוספים: ביקורים כאלה מעשירים כל תכנית, אך בעת התכנון יש להביא בחשבון את המסגרת התקציבית. הנסיעה בתחבורה ציבורית או השכרת אוטובוס תיירים כרוכות בעלויות גבוהות. ככלל, איכות התכנית אינה נמדדת בעובדה שהקבוצה ביקרה בברלין ובקלן או חצתה את ישראל מצפון ועד דרום. ישראל אמנם קטנה בהרבה מגרמניה ואפשר לבקר באזורים רבים בזמן קצר יחסית, אבל גם אם הפיתוי גדול, לא כדאי שהאורחים והמארחים יטפחו ציפיות גבוהות מדי ויתמקדו בסיוורם בארץ כחלק מהתכנית. חשוב הרבה יותר שבמהלך המפגש יעברו המשתתפים חוויות משותפות, יתנסו, ייצרו או יתמודדו עם אתגר משותף.

הדדיות בחילופים: אין חשיבות לעובדה שהחילופים מתקיימים תחילה בישראל או בגרמניה. מנגד, חשוב לשמור על הדדיות בחילופים, וכבר בעת או לפני הביקור הראשון לתכנן את הביקור הגומלין. לעתים כדאי שהשותפים המנוסים בחילופים בין-לאומיים יהיו ראשית בעמדת המארחים, כדי לאפשר לאורחים להתחיל להכיר את גרמניה או את ישראל ולתכנן את החילופים בארצם שלהם בהתבסס על חוויותיהם מביקורם.

מתי?

מתי כדאי לקיים חילופים?

מה המשך הרצוי של מפגש?

מה הפרש הזמן הרצוי בין הביקור הראשון לביקור הגומלין?

משך: רצוי שמשך כל מפגש לא יהיה פחות משבועה ימים. רק כך אפשר להתחיל תהליך מפגש משמעותי, אם כי משך המפגש תלוי גם במתווה התכנית. אם התכנית כרוכה בשינוי מקום או בעבודה על פרויקט, כדאי לתכנן יותר משבועה ימים. כמו כן, בעת תכנון משך המפגש חשוב לדעת מהם משאבי הזמן העומדים לרשות המשתתפים. בשל היצע רחב של פעילויות חופשה והרצון להשתתף בפעילויות רבות ככל האפשר, צעירים ובני נוער חוששים לרוב מפרויקטים ארוכים.

מועד הנסיעה: ככלל, לישראל ולגרמניה אפשר לנסוע במשך כל השנה. חודשים מסוימים מתאימים יותר (או פחות) בשל מזג האוויר. מומלץ במיוחד לנסוע לישראל באביב ובסתיו. המעלות לרוב נוחות: באביב הארץ

באורח סדיר ממילא, כגון קבוצות בתנועות נוער, קבוצות תיאטרון או קבוצות ספורט, סביר להניח שלא תיווצר בעיה. ואולם עבור פרויקטים הפתוחים לנרשמים מבחוץ, מומץ לץ להביא בחשבון היבט זה. רצוי לחשוב על פעילות שבאמצעותה ישמרו המשתתפים על קשר בתקופה שבין שני המפגשים.

- **קיום מפגש ומפגש גומלין בהפרש של שנה:** כעבור שנה החשש שמשתתפי המפגש יתחלפו הוא גבוה ביותר, לכן במקרה זה מומלץ שלא לבסס את מפגש הגומלין על המפגש הראשון אלא לתכנן את הפרויקטים בנפרד. הסכמה עם הארגון השותף על דגם זה מחייבת שותפות ארוכת טווח של שני תיים לפחות. אם חשוב במיוחד שמשתתפי המפגש הראשון הם שישתתפו גם במפגש הגומלין, כדאי לקיים את המפגשים במרווח של חצי שנה לכל היותר, בייחוד כשמדובר בבני נוער וצעירים, שכן השינוי בנסיבות חייהם – במעברים בין בית ספר, הכשרה מקצועית, שירות התנדבותי, שירות צבאי או לימודים – מקשה על תכנון פרויקטים ארוכי טווח.

מה?

מהם התכנים והנושאים המתאימים לשיח משותף?

מהו הדגש הנושאי של תכנית החילופים?

אילו פעילויות משותפות יש לכלול בתכנית?

המפגש כמרכיב מרכזי: בתכנית חילופים בין גרמניה לישראל המפגש בין המשתתפים ניצב במרכז. לפיכך, על התכנית לכלול תמהיל מאוזן של פרקי זמן לביילי משותף לצד עיסוק בפעילות מאורגנת. להלן נבחן כיצד עושים זאת הלכה למעשה.

תכתיבים תוכניים – היסטוריה והווה: הוועדה המשותפת לחילופי משלחות נוער וצעירים גרמניה-ישראל, שחברים בה נציגים ממשרדים ממשלתיים ומארגונים העוסקים בחילופים, הגי' עה להסכמה על התכנים ועל הנושאים שימלאו

תפקיד מרכזי במפגשים בין צעירים מגרמניה ומישראל. על המפגשים להתמקד בפעילויות משותפות המאפשרות למשתתפים להתוודע לחיי היומיום ולתרבותו של הנוער במדינה השותפה. ההנחיות אף מגדירות נושאי חובה לדיון משותף, ובהם הדיון בעברן של שתי המדינות, והתמקדות בחיבור הקשה בין ההיסטוריה היהודית לגרמנית ובמשמעויותיה בהווה. דיון זה כרוך בהתמודדות משותפת עם תקופת הנאציזם ועם השואה ומשמעותה היום עבור צעירים בשתי המדינות. על כך נוסף גם הדיון בנושאים אקטואליים מתחום הפוליטיקה, החברה והסביבה בגרמניה שבלב אירופה לעומת ישראל שבלב המזרח התיכון. כמו כן, רצוי לדון במגוון התרבותי, הדתי והחברתי של צעירים בשתי המדינות ולאפשר מפגשים העוז סקים בתחום זה (פרק III מסמך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה", עמ' 58).

דגש נושאי: מתוך הקשת הרחבה של נושאים אפשריים, שעליהם למלא תפקיד גם בהכנת הקבוצות לקראת החילופים, חשוב לבחור דגש נושאי ולמצוא יחדיו תשובות לשאלות אלה:

- באיזה חלק ממגוון הנושאים ההיסטוריים והעכשוויים עלינו להתמקד במהלך המפגש?
- מה יכולים בני הנוער לתרום לדיון בנושאים המוצעים? מה יוכלו להכין בקבוצות קטנות ובאופן יחידני לקראת המפגש?
- מהן הדרכים המומלצות עבור בני הנוער להצגת נושאים ותכנים הרלוונטיים לחייהם ושיוכלו להציג לאורחיהם?

התשובות לשאלות המנחות שלעיל עשויות לסייע בשלב התכנון כדי לבחור במשותף נושא וכן את אופן העיסוק בו, בהתאמה לקבוצת היעד. בנוסף, מבטיחות שאלות אלה השתתפות פעילה של בני הנוער בתכנון המפגש ובביצועו. בתוך כך מומלץ להתאים את הנושא המרכזי של המפגש למקום המפגש: אם המפגש בגרמניה מתקיים בקרבת מקום לגבול לאומי באירופה, אפשר לפתח דיון אודות האיחוד האירופי. מנגד, מפגש בישראל המתקיים בנגב יכול לשמש הזדמנות לדיון בפיתוח מול שימור טבע ובמאגרי המים באזור וכו' (שאלות שיכולות לעזור בחיפוש נושא למפגש, עמ' 89).

פעולה משותפת: דיון משותף ופעיל בנושא מעניין עבור בני נוער אינו התנאי הבלעדי למפגש מוצלח. אפשר ורצוי גם לתכנן פעילויות חינוכיות-חוויתיות משותפות, כגון טיפוס, רפ"טינג, רכיבה באופניים או טיול בחיק הטבע. ככל שהמשתתפים בפעילויות יצטרכו לתמוך ולסייע זה לזה יותר, כך תועצם חוויית החיבור ביניהם. מקומות ואפשרויות למכביר יש הן בגרמניה והן בישראל, אך השאלה המנחה שעל המתכננים לשאול היא: באיזה אזור חשים הארגונים השותפים "בבית", ואילו אפשרויות קיימות בקרבת מקום לשם.

עבודה על פרויקט ופעילות התנדבותית: כדאי לחשוב גם על פעילות משותפת שתקדם בקרב המשתתפים ותגביר את המודעות לערכים של חברה שוויונית, דמוקרטית ופתוחה. לדוגמה, פעילות התנדבותית נפוצה מאוד הן בישראל והן בגרמניה, ופעילות מסוג זה יכולה לתרום רבות. האפשרויות לעשייה ערכית התנדבותית הן בלתי מוגבלות – מהקמת מגרש משחקים, דרך פעולה אקולוגית נגד זיהום הסביבה ועד פעילות תרבותית. עשייה זו ורבות אחרות תורמות ומקדמות את הקהילה, הנהנית מהפרויקט בסיומו. (כל הגופים המשתתפים בתכניות חילופים בין גרמניה לישראל פעילים חברתית בשתי המדינות, והם מלאי רעיונות. לקט רעיונות אפשריים לעבודה על פרויקט מוצג בפרק III "סרט קצר, הצגה או הקמת מגרש משחקים – עבודת פרויקט במסגרת החילופים", עמ' 106).

איך?

איך ליישם נושאים ועולמות תוכן?

אילו חלקים תוכניים לאפשר למשתתפים להכין עצמאית?

אילו חלקים חינוכיים מהתכנית כדאי להפקיד בידם של אנשי מקצוע חיצוניים?

אילו חומרים ועזרים חינוכיים נחוצים?

בניית התכנית: כל תכנית חילופים בין גרמניה לישראל נבנית בהתאמה למטרות המפגש שהוגדרו במשותף. אלה מותאמות על פי רוב

לרקע של הארגונים, ובמידת האפשר לתחומי העניין של המשתתפים. כמו כן, יש לתת את הדעת לשאלה באיזה שלב של תכנית החילופים נמצאת הקבוצה. במפגש הראשון התכנים ושיטות העבודה עומדים בעיקר בסימן ההיכרות, לפני שבני הנוער עובדים יחד על פרויקטים או דנים בתכנים לעומק. את המפגש השני, בגרמניה או בישראל, ניתן לתכנן אחרת על בסיס המפגש הראשון.

השתתפות פעילה: תכנית בעלת השפעה ארוכת טווח במיוחד היא תכנית שתכניה וחלקים מעיצובה עולים מן הקבוצה עצמה ושבני הנוער משתתפים באופן פעיל בבנייתה. דוגמאות לכך יכולות להיות סדנה על נושא מסביבת החיים הקרובה או סיור שמארגנים המשתתפים עצמם במקום מגוריהם. באמצעות מעורבות פעילה ביישום ובבניית התכנית, הצעירים רוכשים ביטחון עצמי ומתנסים בחוויות חדשות. בייחוד בהקשר של איגודי נוער בגרמניה ותנועות נוער בישראל, רעיון ה-Peer Learning ומעורבות פעילה בבניית התכנית נפוץ מאוד. העבודה על פרויקטים משותפים מסדר גודל קטן או גדול עשויה אף היא להמריץ את בני הנוער להשתתפות פעילה. כך לדוגמה, אפשר להקים בלוג במהלך מפגש הנוער, ובו יספרו המשתתפים על חוויותיהם ויעלו תמונות או סרטונים קצרים.

שיתוף אנשי מקצוע חיצוניים: חוות דעתם של אנשי מקצוע שמחוץ לקבוצה עשויה לא פעם להועיל לתהליך המפגש. שיחות עם מומחים – לדוגמה, חברי בונדסטג או חברי כנסת, ראשי ערים ונציגים של מוסדות מקצועיים – עשויות לסייע בהבנת הקשרים (פוליטיים) מסוימים. עם זאת, מומלץ לשלב אנשי מקצוע חיצוניים גם בהנחה החינוכית של חלקי תכנית מסוימים – בעיקר במצבים שמדריכי הקבוצה אינם חשים בטוחים די הצורך בנושא מסוים, ולכן מעדיפים שלא לעסוק בו בעצמם. מומחים מתחום הזיכרון וההנצחה מסייעים פעמים רבות בעיסוק בשואה, בתקופה הנאצית ובמשמעותה כיום. לצוותים של אתרי הנצחה רבים בגרמניה ובישראל ניסיון רב בעבודה עם קבוצות גרמניות-ישראליות. לעתים קרובות יש בידיהם חומרים חינוכיים המותאמים לצורכיהן של הקבוצות. אם מתוכנן ביקור באתר הנצחה במסגרת מפגש החילופים, כדאי תמיד להתעניין בפעילויות החינוכיות של האתר ולהשתתף בהן במידת האפשר.

קישורים ופרסומים

- **קואקט - מרכז התיאום לחי' לופי נוער גרמניה-ישראל: "נפלה לי אבן מהכתפיים" - ערכה לשונית למפגשים גרמניים-ישראליים, 2010.**
מקבץ שיטות לשוניות בגרמ' נית, בעברית ובערבית למפגשים בין ישראלים לגרמנים.
- **"טנדם גרמנית-עברית" (קבוצת פייסבוק)**
www.facebook.com/groups/TandemDeutschlvrit
שגרירות ישראל בברלין ומכון גתה בישראל מנהלים יחד קבוצת פייסבוק למציאת שותפים לדו-שיח בגרמנית ובעברית.

קישורים ופרסומים

- **www.salto-youth.net/tools/toy**
מאגר נתונים של רשת SALTO לחי' פוש מדריכים בין-לאומיים בתחום העבודה עם נוער.

הצעות מטעם קואקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

תמיכה במימון של תיווך לשוני מתקציבה של התכנית הפדרלית לילדים ונוער

עבור מפגשים של חילופי נוער ושל אנשי מקצוע בגרמניה ניתן להגיש דרך קואקט בקשה לתמיכה בתיווך לשוני ובתרגום (פרק V "תמיכה מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער", עמ' 124).

מה תהיה השפה העיקרית של המפגש? מתי כדאי להשתמש בתרגום סימולטני?

השפה בחילופים בין בני נוער: מאחר שעל פי רוב המשתתפים הגרמנים אינם דוברים עברית והצעירים הישראלים אינם שולטים בשפה הגרמנית, אנגלית היא בדרך כלל השפה לבני נוער מגרמניה ומישראל. אם יש למשתתפים ידע בסיסי באנגלית, מומלץ לבחור באנגלית כשפה המרכזית למפגש. אם רמת האנגלית אינה מספקת לעבודת התוכן המעמיקה, אפשר לשקול שימוש בתרגום סימולטני או בתיווך לשוני ביחידות עבודה המבוססות על תוכן. יש לזכור, עם זאת, שהדבר כרוך בעלויות נוספות.

תרגום בתכניות חילופים של אנשי מקצוע: במסגרת תכניות חילופים של אנשי מקצוע, שבהן חילופי הידע המקצועיים הם במרכז המפגש, כדאי להשתמש בתרגום סימולטני בחלקים מהתכנית. הניסיון מראה כי תרגום מתווך משפר את התקשורת, במיוחד כאשר הדיון עוסק במונחים מקצועיים.

שפה זרה כהעשרה: ככלל, כדאי שלא להתייחס לשפה כאל מכשול אלא כאל מרכיב מעשיר. חווית הדיבור עם האחר בשפה שאינה שפת האם היא מרכיב חשוב בחילופים. אפשר לשאוב הנאה גדולה מתפיסת החילופים גם כהזדמנות להתוודע לשפה האחרת על דרך המשחק. לדוגמה, אפשר לחפש מילים ממקור עברי בשפה הגרמנית ("גנב", "שלי-מזל", "משפחה") או מילים גרמניות בעברית העכשווית ("שטרודל", "שאלטר", "שפכטל"). לגרמנים שמסוגלים לבטא ולו מילים אחדות בעברית נפתחות בישראל דלתות רבות – והדבר נכון גם לגבי צעירים מישראל שעושים מאמץ לדבר בגרמנית.

מהן אפשרויות הלינה וההארכה של המשתתפים בתכנית החילופים?

לינה: במקרים רבים, המשתתפים האורחים לנים אצל משפחות המארחים. כך מיטיבים האורחים להכיר את חיי היומיום של המארחים בסביבתם האוטנטית, ואף בני הבית של המארח נעשים שותפים לחי' וחי' החילופים. לינה המשתתפים האורחים בבתייהם של המשתתפים המארחים היא על פי רוב האפשרות החסכונית ביותר, אם כי יש להביא בחשבון שלעיתים משתתפים אינם ערוכים להלין אורחים בבית משפחתי.

מידע שימושי

אכסניות נוער בגרמניה ובישראל

אכסניות נוער רבות מתאימות ללינה משותפת של קבוצות, הן בגרמניה והן בישראל. חיפוש יעיל של אכסניה עבור משתתפי תכניות החילופים יתחיל בא-תרים אלה:

- **רשת אכסניות הנוער בגרמניה**
www.jugendherberge.de
- **אגודת אכסניות הנוער בישראל**
www.iyha.org.il

תם. לעומת זאת, לינה משותפת של משתתפי התכנית באכסניות נוער, במוסדות חינוך או בהוסטלים היא בעלת יתרונות מזווית חינוכית, ומהווה מצע לדינמיקה קבוצתית, לדוגמה בזמן עבודה מאומצת על פרויקט.

ארוחות: ארוחות טובות ומספקות הן תנאי הכרחי להצלחתו של פרויקט חילופים. לכן, חשוב לתכנן מראש את ההיבט הזה של התכנית, ובתוך כך לזכור כי גם דרך המזון אפשר להכיר את הארץ האחרת: הכרות עם תרבות ומנהגי אכילה שונים, נוהגי אכילת המזון בהתאם לדת, ביטול משותף ועוד הם בהחלט חלק מהתכנית. אפשר לבקש מהמשתתפים מידת-מה של פתיחות כלפי מאכלים בלתי מוכרים, אך עם זאת, על מדריכי המפגש לכבד הלכות דת ואמונה של המשתתפים בנוגע למזון, כגון הלכות הכשרות היהודית וחוקי ה"חלאל" בהלכה המוסלמית, לצד תזונה צמחונית או טבעונית. חשוב לדעת כי הכנת ארוחות אלה כרוכה בהשקעה ארגונית וכספית נוספת. מעבר לכך, חשוב לוודא מראש עם המשתתפים לגבי אלרגיות או רגישויות למזון, כגון פירות מסוימים, אגוזים, לקטוז או גלוקטן.

איך לארגן את הסעת הקבוצה?

כלי רכב פרטיים: הסעת הקבוצה היא נושא שיש לתכנן מראש – מהאיסוף מנמל התעופה, דרך הסעה בין המקומות והאתרים הכלולים בתכנית ועד השיבה לשדה התעופה. אם המשתתפים הם בני נוער שהוריהם מעורבים בתכנית, וגם

מידע שימושי

מוסדות חינוך בגרמניה ובישראל

בגרמניה ובישראל יש מקומות הערוכים לשמש למפגשים חינוכיים והם מספקים הן לינה והן פעילויות חינוכיות לקבוצות גרמניות-ישראליות. להלן מספר מוסדות לדוגמה:

גרמניה

- **אקדמיה ביגזה, אטנדרן**
www.akademie-biggesee.de
- **אתר מפגשים בטירת גולוויץ, ברנדנבורג**
www.schlossgollwitz.de
- **בית מאיברג, הפנהיים**
www.haus-am-maiberg.de
- **אתר למפגשי נוער ב"טאור", אוברשליסהיים**
www.jbs-am-tower.de
- **מכון חינוכי לנוער ע"ש קורט לונשטיין, לופטפול**
www.kurt-loewenstein.de
- **האקדמיה הקתולית-חברתית, בית פרנץ היצה, מינסטר**
www.franz-hitze-haus.de
- **קרן פורום ואנזה, ברלין**
www.wannseeforum.de
- **ישראל:**
- **בית בן יהודה, ירושלים**
www.beit-ben-yehuda.org
- **מכון רוטנברג, חיפה**
www.rutenberg.org.il

"כשר" ו"חלאל" – מה זה אומר?

"כשר": כינוי למזונות המותרים על פי הלכות הכשרות של הדת היהודית. כך לדוגמה, לפי הלכות הכשרות אסורה אכילת בעלי חיים מסוימים, ובהם חזיר, ארנב, סרטן וכלל פירות הים. יתרה מכך, שחיטה כשרה נעשית לפי כללי ההלכה היהודית, והכנת הבשר היא בכלים כשרים. כלל יסודי בהלכות הכשרות הוא הפרדת מזון בשרי ממזון חלבי, וכלי מטבח ואכילה הנחלקים בין "בשריים" ל"חלביים".

"חלאל": כל מזון שמותר למוסלמים לא כולל לפי ההלכה האסלאמית (ה"שריעה"). בעלי חיים מסוימים אסורים באכילה במדבר פורש בקוראן ובסונה, ובהם חזירים וחמורים. בעלי חיים אלה נחשבים לפי קוראן "חראם". משקאות אלכוהוליים אסורים לחלוטין, ובכלל זה אלכוהול במאכלים, כגון רטבים, שוקולד ועוגות.

המטבח הגרמני

עקרונית, המטבח הגרמני דומה מאוד למטבח היהודי-אשכנזי: שניצל, לביבות תפוחי אדמה ("לאטקס"), סופגניות או קינוח פירות – כל אלה הם מאכלים יומיומיים אהובים ונפוצים גם בגרמניה. בתפריט ארוחת הבוקר הגרמנית הטיפוסית נמצא לרוב לחם או לחמניות, ריבה, דבש, ממרח כלשהו, גבינה וביצה קשה. ארוחת הצהריים היא בדרך כלל הארוחה העיקרית, ולפיכך ארוחת הערב קלה. הבשר ממלא נתח נכבד בתפריט התזונתי הגרמני, ובעיקר בשר חזיר, אם כי האוכל המהיר האהוב ביותר על הגרמני הוא "דונר קבב", שזכה למעמדו הפופולרי בעקבות גלי ההגירה של אוכלוסייה טורקית אל המדינה. דונר קבב דומה מאוד לשווארמה הפופולרית גם בישראל.

אם הם צעירים בעלי רישיון נהיגה, הסעה במוטו ניות הפרטיות היא אפשרות חסכונית ועל פי רוב יעילה. עם זאת, כדאי לזכור שבשירותי חלונות הגבלות מחמירות על הסעת נוסעים בידי נהגים חדשים. כמו כן חשוב לברר מראש עם הגוף המארגן מי נושא באחריות להוצאות במקרה של נזק לרכב פרטי.

תחבורה ציבורית: הנסיעה בתחבורה הציבורית היא קלה, זולה ופשוטה. בגרמניה אפשר לנסוע ברכבת למרחקים ארוכים. בישראל, חוץ מהמסלול לים העיקריים של הרכבת, יש רשת מסועפת של קווי אוטובוסים הנוסעים למרחקים ארוכים. התחבורה הציבורית בישראל אינה פועלת בשבתות ובחגים. מסיבות ביטחוניות, השימוש בתחבורה ציבורית כפוף לתנאים התלויים במדינה המארחת ובגוף המארגן. מומלץ גם בהקשר זה להבהיר זאת מראש, בעת ארגון החילופים.

אוטובוס פרטי: שכירת אוטובוס פרטי היא הפתרון הנוח ביותר עבור מארגני המפגש, אם כי גם היקר ביותר. הניסיון מראה כי העלות של שכירת אוטובוס יכולה להגיע לכשליש מכלל עלויות המפגש, בהתאם למסלולים ולמשך השימוש באוטובוס.

תכנון משותף של ההסעה: כדאי לתכנן, לתאם ולסכם מראש את בחירת אמצעי התחבורה עם הארגון-השותף, זאת מאחר שבכל הנוגע לתקנות ביטחוניות מסוימות בשתי המדינות, העדפותיהם האישיות של המשתתפים והממונים עשויות להיות חשובות לתכנון החילופים ולביצועם.

האם המשתתפים זקוקים לאשרה?

מהם השיקולים הביטחוניים שיש להביא בחשבון?

אשרה: אזרחים ישראלים וגרמנים אינם זקוקים לאשרת כניסה למדינה השותפה. לגבי משתתפים בחילופים שאינם בעלי דרכון גרמני או ישראלי, יש לברר מראש אם נחוצה להם אשרה. בשאלות הנוגעות לאשרת כניסה לגרמניה, אפשר לפנות לשגרירות גרמניה בתל אביב, ובשאלות הנוגעות לאשרת כניסה לישראל, יש לפנות לשגרירות ישראל בברלין. יש לוודא שדרכוניהם של המשתתפים תקפים לטווח של שישה חודשים לפחות לאחר מועד הנסיעה.

תחבורה ציבורית בגרמניה

- רכבות בגרמניה ("דויטשה באהן") www.bahn.de
- אוטובוסים לנסיעות ארוכות בגרמניה ("מיין פֶרנבוס") www.meinfernbus.de
- תחבורה ציבורית בישראל
- דן www.dan.co.il
- אגד www.egged.co.il
- רכבת ישראל www.rail.co.il

ביטחון בגרמניה ובישראל: סוגיות ביטחוניות הועלו מאז ומעולם בהקשר של חילופי נוער בין גרמניה לישראל. בעבר היו רוב השיקולים הביטחוניים קשורים בשהיית הקבוצות בישראל, ואולם בשנים האחרונות ההקשר הביטחוני רלוונטי גם לביקורים בגרמניה. להלן הצעות אחדות להתמודדות עם הסוגיה הביטחונית:

- התעדכנות במצב הביטחוני:** בעת התכנון של חילופי נוער מומלץ להתעדכן במצב הביטחוני האקטואלי במדינת היעד. מידע על הוראות ביטחוניות, כגון הנחיות או אזהרות מסע לישראל, מתפרסם באתר האינטרנט של משרד החוץ הגרמני. אזהרות מסע למדינות אירופה, ובכלל זה לגרמניה, אם קיימות, מתפרסמות על ידי משרד החוץ הישראלי.

- קביעת דרכי פעולה עם הארגון-השותף בתרחיש של שינוי במצב הביטחוני:** במקרה של שינוי פתאומי במצב הביטחוני, מומלץ לשמור על קשר הדוק עם האחראים מטעם הארגון השותף במדינה האחרת. במסגרת גיבוש התכנית המשותפת חשוב להיחשף לרשמים של מקומיים, וכן יש לייחס משקל גם להערות סובייקטיביות, לחששות

מידע על הוראות ביטחוניות – בגרמניה ובישראל

- משרד החוץ של גרמניה www.auswaertiges-amt.de
- שגרירות גרמניה בתל אביב www.tel-aviv.diplo.de/Vertretung/telaviv/de/Startseite.html
- משרד החוץ של ישראל www.mfa.gov.il
- שגרירות ישראל בברלין www.embassies.gov.il/berlin

ולפחדים – הן של המארחים והן של האורחים. במצב של התערעורת ביטחונית חשוב בעיקר לקבוע יחד את המשך ההתנהלות כדי שלא לעורר כעס או אכזבה בשני הצדדים. הסוגיה הביטחונית כאמור הפכה מרכזית בבניית תכניות חילופים בין-לאומיות, והיא מחייבת תיאומים רגישים במסגרת שיתוף הפעולה בין שתי המדינות. רצוי להכין מראש רשימת קשר של הורי המשתתפים ולהצטייד בה בהישג יד בעת הביקור, כך שבמקרה של שינוי במצב הביטחוני, יהיה אפשר ליידע את ההורים ביעילות על המשך ההתנהלות.

שהות בישראל: בעת שהות בישראל אפשר לרשום את משתתפי הקבוצה במאגר הנתונים האלקטרוני לאזרחים גרמנים בחו"ל (ELEFAND) של משרד החוץ הגרמני, כדי לקבל בשעת חירום מידע ישיר מהשגרירות הגרמנית במקום.

שהות בגרמניה: בעת שהות בגרמניה, שגרירות ישראל מיוזעת בדבר הביקור של קבוצת החילופים, בעיקר אם מדובר בתכניות חילופים ששותפות לה מסגרות חינוך רשמיות או של קבוצות נוער שמשתתפיהן קטינים. לשותפים הגרמנים מומלץ להיות בקשר עם מטה המשטרה המקומי ולתאם את הביקור של האורחים הישראלים מראש.

❖ איך לשלב את הורי המשתתפים בחילופים?

מידע להורים ושילובם בתכנון החילופים: כדאי לשלב את ההורים כבר בשלב ההכנה של החילופים, בייחוד אם המשתתפים עדיין קטינים. אחרי הכול, הם מפקידים את האחריות על ילדיהם בידיים אחרות לזמן מה, ועליהם להיות בטוחים שמדובר במסגרת בטוחה גם מחוץ לישראל. פגישת הכנה הכוללת את המשתתפים ואת הוריהם יכולה להיות הזדמנות טובה לשוחח על חששות ודאגות של ההורים, ובמידת האפשר להרגיעם. הניסיון מראה כי ההורים הישראלים מעורבים יותר בתכנון החילופים מאשר ההורים הגרמנים. אם מתוכננת לינה של האורחים אצל משפחות במדינה המארחת, מומלץ ואף הכרחי לדבר מראש עם ההורים על הציפיות ועל החובות הקשורות בהלנת האורחים.

שימוש בקשרים, בכישורים ובתשתיות קיימות: אם יש להורים קשרים לחברות, לארגונים ולקרנות בארץ, לרשויות המוניציפליות או לפוליטיקה המקומית, ייתכן שהם יכולים לסייע בהשגת אמצעים למימון התכנית. לעתים יש הורים המעוניינים לעזור ביחסי ציבור, בניסוח הודעות לעיתונות או בכתיבת בלוג (❖ "יחסי ציבור ועיתונות", עמ' 48). גם בשלב גיבושה של התכנית ניתן לכלול הורים: הם יכולים לסייע בארגון

המפגש, לדוגמה באמצעות הסעה ברכב הפרטי. ייתכן שההורים יתעניינו גם במפגש סיכום בתום החילופים: מפגש כזה יכול להתקיים כערב משותף שבו יוצגו רשמים מהמפגש. כך יוכלו ההורים להתעדכן במה שחוו בני הנוער בזמן החילופים. עם זאת, חשוב לזכור שעל התכנית להיות מותאמת בראש ובראשונה למשתתפים בה ולא דווקא לבני משפחותיהם.

❖ כיצד על מדריכי הקבוצה להיערך?

❖ כיצד עליהם להכין את המשתתפים?

❖ איך לסכם את המפגש?

פגישות הכנה במבחר מתכונות: הכנת המשתתפים וסיכום התכנית הם חלקים בסיסיים בתכנית. תהליך הלמידה מתחיל כבר בזמן ההכנה, ואילו סיכום טוב חותם את התהליך. צורת ההכנה הנבחרת לחילופים – ימי עיון, מפגשים קצרים סדירים או סדנת סוף שבוע – תלויה בהרכב המשתתפים וגם במתווה התכנית. אם המשתתפים מגיעים מאזורים שונים, רצוי לקיים פגישת הכנה מרוכזת. אם מקומות מגוריהם אינם מרוחקים זה מזה, אפשר לקיים מפגשים קצרים וסדירים. בישראל מתבצעת ההכנה לא פעם בכמה ימים נפרדים, שכן אפשר לקיים מפגשים כאלה בקלות

רבה. זאת ביחס לגרמניה, בה המרחקים בין מקומות מגוריהם של המשתתפים הם לעתים עצומים. אם המשתתפים לנים אצל משפחות מארחות, יש לכלול במפגש ההכנה גם את ההורים.

מטרות פגישות ההכנה והסיכום: פגישות ההכנה משמשות להיכרות בין המשתתפים. היבט זה חשוב בעיקר כשהתכנית פתוחה לנרשמים, והצעירים שנרשמו אליה אינם מכירים זה את זה בהכרח. פרט להבהרה בנוגע לשאלות ארגוניות, פגישות הכנה מסייעות במתן מידע למשתתפים לקראת הביקור והתכנית בארץ האחרת: לאיזו ארץ אנחנו נוסעים? איך היא נראית? מהו אורח החיים של בני גילי בגרמניה או בישראל? איזו תכנית צפויה לי? איך ביכולתי להשתתף ביישום התכנית? עם סיום הפרויקט, מסייעות פגישות סיכום לשוב ולהתבונן כעבור זמן בחוויות שהצטברו. בתוך כך ניתן גם לעלות רעיונות לפרויקטים עתידיים, שיותאמו לניסיונם של בני הנוער ולרצונותיהם.

תכנים של פגישות הכנה וסיכום: ההנחיות המשוות תפוז כוללות רשימה ארוכה של נושאים עבור ההכנה לתכנית החילופים בין גרמניה לישראל. מדובר בהמלצות שבעזרתן אפשר לחדד את הנקודות הרלוונטיות לפרויקט המסוים, ואין הכוונה שכל הסוגיות יובהרו באופן מקיף במסגרת ההכנה. עם זאת, מדובר בנושאים העשויים להביא את המשתתפים להמשיך לעסוק בהן גם לאחר פגישת ההכנה, באופן אינדיבידואלי. סוגיה מרכזית לדוגמה היא משמעות ההיסטוריה: מה הרלוונטיות של הנאציזם ושל השואה בחברה הגרמנית והישראלית של ימינו – גם ובייחוד עבור צעירים ובני נוער? דיון מוקדם בסוגיות אלו בשלב ההכנה למפגש עשוי לתרום רבות לעבודה המשותפת בעת המפגש ולהעמיקה. כמו כן, בשלב ההכנה מומלץ לבחון את הסוגיות העכשוויות גם במדינתכם, ולא רק במדינה האחרת. כך יכולים צעירים ובני נוער להתכונן לשאלות שהם עתידים להיתקל בהן מצד האורחים מהמדינה האחרת. אם הקבוצה מגרמניה ומישראל יכולות להיפגש כבר בשלב ההכנה, מה טוב. אם לא, כל משתתף יכין מסמך המציג את עצמו, והמסמכים יישלחו במרוכז אל המשתתפים מהמדינה האחרת. לחלופין, ניתן להכיר אל החברות.

הכנת המדריכים: המדריכים מלווים את כל התהליך, ועליהם לענות על שאלות המשתתפים, גם בנושאים אירגוניים וגם בנושאים הנוגעים לתוכן. לכן הכנה טובה לקראת הדרכת המפגש היא הכרחית.

נושאים מרכזיים בהכנת המשתתפים

(מתוך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה"):

- ישראל – עבר והווה
- גרמניה – עבר והווה
- יחסי ישראל-גרמניה בעבר ובהווה
- סובלנות ודמוקרטיה
- דתות
- שואה
- חברה ורב-תרבותיות בשתי המדינות
- אנטישמיות, ניאונאציזם, גזענות, אפליה של קבוצות מינויים עוטים ותוצאות נלוות
- התפתחויות אקטואליות במסגרת האיחוד האירופי
- התפתחויות אקטואליות ותהליך השלום במזרח התיכון
- אורחות ותנאי החיים בשתי המדינות - במיוחד בקרב בני נוער וצעירים
- משימות ובעיות פוליטיות ותרבותיות בשתי המדינות וצורת התמודדות עימן

יש אפשרויות רבות להתכונן, ולהעשיר את עולמות התוכן הרלוונטיים למדריכים לצורך המפגש. מומלץ לעיין בעיתונים היומיים ולהתעדכן בהתרחשויות העכשוויות במדינה האחרת. חשוב להיחשף גם לאקטואליה בשפה האנגלית, לדוגמה באמצעות גרסאות מקוונות בתרגום לאנגלית של העיתונים הגדולים בגרמניה ובישראל, או בעלוני מקוונים בשפה האנגלית, כגון אלו של שגרירות גרמניה ושל גרירות ישראל או של קרנות גרמניות פוליטיות שיש להן סניף בישראל. גם סרטים וספרים רלוונטיים עשויים כמובן להועיל בהכנה. מעבר לאמצעים אלה, ביקור קודם במדינה האחרת הוא בבחינת יתרון ניכר, בייחוד עבור מדריכים שזו הפעם הראשונה

מידע שימושי

קרנות פוליטיות גרמניות בישראל

- יש כמה קרנות פוליטיות גרמניות שהן בעלות סניף בישראל. ניתוחים חברתיים ופוליטיים שמבצעות הקרנות עשויים להיות רלוונטיים במסגרת ההכנה לקראת שהות בישראל. כמו כן מפרסמות הקרנות ניתוחים אקטואליים באנגלית על המצב הפוליטי בגרמניה. אלה עשויים לשמש להכנה לקראת השהות בגרמניה. אחדות מהקרנות הללו מסייעות באמצעות משרדן בישראל גם במציאת אנשי מקצוע חיצוניים בעת תכנית החילופים בישראל.
- קרן פרידריך אברט, הרצליה www.fes.org.il
- קרן פרידריך נאומן לקיום החירות, ירושלים <http://jerusalem.fnst.org>
- קרן הנס זיידל, ירושלים www.hss.de/Israel
- קרן היינריך בל, תל אביב www.il.boell.org
- קרן קונרד אדנאואר, ירושלים www.kas.de/israel
- קרן רוזה לוקסמבורג, תל אביב www.rosalux.org.il

www.conact-org.de/materialien

באתר האינטרנט של קונאקט, תחת "חומרים", אפשר למצוא הצעות לספרות מקצועית, ערכות חינוכיות, סרטים, חומרי תעודה וספרות שעשויים לסייע בשלב ההכנה לקראת מפגש גרמני-ישראלי או במהלכו.

שהם מלווים מפגש נוער גרמני-ישראלי. בהקשר זה יצוין כי המרכז הארצי לחינוך פוליטי בגרמניה מעניק תמיכות לנסיעות מחקר סדירות לישראל עבור אנשי מקצוע בתחום, בהתאם לקריטריונים. מדובר בהזדמנות טובה להעמקת ההיכרות עם ישראל בדרך אותנטית ובלתי אמצעית.

תיאומים עם השותפים: את התיאומים להכנת המשתתפים מומלץ לבצע עם הארגון-השותף, ובכלל זה העיסוק בסוגיות מהות מרכזיות, כגון אילו תכנים וצורות הכנה ייושמו במפגש? איך אפשר כבר בשלב ההכנה לגרום למשתתפים להתחיל לשמור על קשר זה עם זה? האם יש תכנים שהמשתתפים משתי המדינות יכולים להתכונן אליהם ולהציג אלה בפני אלה? אם ייבחרו שיטות דומות או זהות, ואם ההכנה

תמיכה בעלויות ביטוח מתקציב התכנית הפדרלית לילדים ונוער

תכניות חילופים בגרמניה נתמכות לעתים בעלויות מסוימות של הסכמי ביטוח.

עלויות המזכות בתמיכה:

- ביטוח צד שלישי וביטוח תאונות
- ביטוח רפואי

עלויות שאינן מזכות בתמיכה:

- ביטוח ביטול נסיעה

האם נהוג להעניק למארחים תשורה כלשהי?

הנושאים את סמל הארגון. אפשרות נוספת היא חפץ שימושי לחילופים, כגון מילון גרמני-עברי. גם מתנות מקוריות פרי יצירתם של משתתפי הקבוצה עשויות להתאים, ואף אינן כרוכות בעלויות גבוהות. מתנה סמלית המוענקת בפרידה מהמארחים תשמש אות הערכה והוקרה על השותפות בפריקט ועל האירוח, ומקובלת הן בגרמניה והן בישראל.

איך להבטיח את מימון התכנית?

סוגיית המימון היא אחד האתגרים העיקריים בביצועה של כל תכנית חילופים, ויש לתת עליה את הדעת כבר מתחילת התהליך (פרק V "תכנית תקציב ומימון", עמ' 120).

שי צנוע המוענק למארחים בבואנו להתארך יש בו לעתים כדי למוסס את המחיצות הטבעיות ברגעי המפגש הראשונים, ולהשרות אווירה נעימה ומסבירת פנים. מאחר שהתשורה נועדה לשקף את השקעת המחשבה במארחים, הרי שהציפייה אינה להוצאה כספית ניכרת עבור מתנות. די בשי סמלי אך יצירתי, המהווה מזכרת בעלת זיקה מקומית למדינת המוצא. עם המתנות הקלאסיות במסגרת החילופים בין גרמניה לישראל, נמנים מיני מזון מקומיים, אלבום תמונות, או מזכרת מהמוסד המארגן, כגון פריטים

בשני הצדדים תיתפס כחלק חשוב ומשותף בתכנית החילופים, תגבר האפשרות בזמן המפגש להמשיך ולפתח תהליכים שהחלו לפני כן. שילובם הפעיל של המשתתפים בשלב ההכנה מסייע אפוא גם בהגברת ההשתתפות בבנייה של פרויקט החילופים.

מה צריך לדעת בנוגע לביטוח המשתתפים?

על הארגונים המשתתפים בחילופי נוער לדאוג לביטוח לכל המשתתפים. ביטוח צד שלישי, ביטוח למקרים של תאונות וביטוח רפואי הם הכרחיים. ביטוח למקרים של ביטול נסיעה נתון לשיקול דעתם של המארגנים.

יחסי ציבור ועיתונות

שש שאלות המ"ם המסייעות ליצירת ידיעה עיתונאית ממוקדת:

- מי משתתף?
- מה קורה?
- מתי זה קורה?
- מקום ההתרחשות, היכן זה קורה?
- מדוע וכיצד זה קורה?

מידע שימושי

ליחסי ציבור טובים יש השפעה: תכנית חילופים גרמנית-ישראלית מייצרת עבור המשתתפים הזדמנות לצבור חוויות של פעם בחיים, מהסוג שנחקק בזיכרון. כדי להרחיב את מעגל המשתתפים יש לנקוט יוזמות יחסי ציבור המספקות מידע על הפרויקט. מבחר הדרך לביצוע פרויקט החילופים הוא עצום. לדוגמה:

- גיוס תמיכה ואהדה ציבורית רחבה.
- גיוס משתתפים חדשים, או שותפים חדשים, עבור מפגשים עתידיים.
- פרסום הפרויקט במסגרת האיגוד, הארגון או המוסד; העצמת האיגוד, הארגון או המוסד העומדים מאחורי יוזמת החילופים, והגברת המודעות לקיומו ולמוניטין שלו בקרב קהלי היעד הרלוונטיים.
- פרסום חוויות ותוצאות מהמפגש הקודם: הצגת התיאטרון, הסרט, מגרש המשחקים המשופץ או פעולת איסוף האשפה.
- הסבת תשומת לבו של הציבור המקומי ומנהיגיו לפעילותו הערכית של הארגון, לצורכי צבירת אהדה, וגיוס תמיכה בהתאם.
- גיוס חברות וקרנות שיעניקו חסות לפעילות הארגון על רקע התמיכה הממסדית וההכרה הציבורית.

יחסי ציבור מקצועיים, ובכלל זה פעילות יחסי ציבור באמצעי התקשורת, הם האמצעי העיקרי להשגת מטרות הארגון בתחום יוזמות החילופים. לכן, כדאי לתכנן מראש גם את הצעדים בתחום זה, ולתאם את יחסי הציבור עם הארגון השותף כבר בשלבים הראשונים לפרויקט, כדי להציג לציבור תפיסה משותפת. מאחר שיחסי הציבור והקשר עם העיתונות חשוב, מומלץ למנות אחראי יחסי ציבור הן בישראל והן בגרמניה.

אפשרויות שונות: להלן יפורטו מבחר אפשרויות לפרסום בעיתונות, להשגת סיקור עיתונאי וליחסי ציבור טובים:

- **עיתונים מקומיים:** מומלץ מאוד ליידע בהקדם את אמצעי התקשורת המקומיים, ובייחוד את העיתונים המקומיים, על מפגש הנוער. חשוב לדעת כי חילופי נוער בין גרמניה לישראל הם מאורע מיוחד עבור עיתון אזורי או ביטאון של אגודה שפעילותה רלוונטית ליוזמת החילופים, ולפיכך הם ישמחו לדווח עליו. הדרך המיידית קובלת ביותר ליידע את אמצעי התקשורת היא באמצעות "הודעה לעיתונות" (קומוניקט). חשוב להתחיל מראש בהכנת ההודעה לתקשורת. התוכן אינו חייב להיות מוגש בניסוח עיתונאי עבור הקוראים, אלא יכול להיות מידע מפורט, ובלבד שיהיה מתמצת ככל האפשר עבור העורכים בעיתון. אפשר אף לשכנע עיתונאים לבקר בפרויקט החילופים או לפרסם מאמר רקע על הפרויקט.

אזכור התמיכה בעזרת קונאקט

כדי להסב את תשומת לבם של בעלי עניין אחרים לאפשרות התמיכה אנו מבקשים לאזכר קצרות את קונאקט בהודעה לעיתונות. די במשפט פשוט כגון "בתמיכת קונאקט - מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל". במקרה הצורך אפשר גם להוריד את קובץ הלוגו של קונאקט בלינק הזה:

www.conact-org.de/logo

הצעות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

כי המפגש אינם בקיאים ביצירת בלוג, סביר להניח שבקרב משתתפי הפרויקט יימצאו בעלי הידע שישמחו לתרום ממומחיותם.

- **הרשתות חברתיות:** גם לרשתות חברתיות תפקיד חשוב. מבחר הרשתות הקיימות משמשות כלי בסיסי בתחום יחסי הציבור, בייחוד כשהפנייה היא לקהלי יעד של צעירים ובני נוער. פייסבוק הוא רק דוגמה לאחת הזירות החשובות בהקשר של רשתות חברתיות. בפייסבוק אפשר לפתוח עמוד רשמי להעלאת סדירה של חדשות על הפרויקט. יש לשקול אפשרות להפקיד את האחריות לעריכת העמוד בידי המשתתפים. גם אירועים אפשר לפתוח באמצעות הפייסבוק, ואף להעריך מראש כמה משתתפים מתעניינים באירוע וכמה מעוניינים להגיע אליו. את החוויות והתוצאות של תכנית החילופים אפשר לחלוק בקבוצות פייסבוק ובפורומים בעלי זיקה ליחסי גרמניה-ישראל, וכך להיחשף לקהילות של עשרות אלפי משתמשים הנמנים עם קהלי היעד הפוטנציאליים של תכניות החילופים.

- **אתרים ובלוגים מוכרים:** למרבית האיגודים והמוסדות אתר משלהם ואיש מקצוע הממונה עליו. הצגת הפרויקט באתרים כאלה היא כדאית - אם לפני המפגש ואם לאחריו, בתוספת הרשמים והחוויות של המשתתפים, ובלי מאמץ גדול במיוחד. נוסף על כך, רצוי ללוות את תכנית החילופים בבלוג, שבו המשתתפים או המדריכים יפרסמו באורח סדיר תכנים במבחר סוגי מדיה: כתובים, ויזואליים ועוד - רצוי כבר במהלך המפגש. בהקשר זה, גם אם מדריך

האם בלוג עשוי להתאים ליחסי ציבור לפרויקט חילופים?

הבלוג, אותו "יומן אינטרנטי" של ניהולו אין צורך בידעיה טכנית מורכבת, יכול בהחלט להתאים למטרה. כדי לנהל בלוג בצורה מקצועית כדאי להסתייע בהכשרה, ולו קצרה, וללמוד מהמומחים בתחום.

שתי מערכות הפעלה ידועות לניהול בלוגים הן WordPress ו-Blogspot:

www.wordpress.com
www.blogspot.com

מידע שימושי

תקנות לפי חוק הנוער בגרמניה ובישראל
בנוגע לגיל המשתתפים

מניה רשאים בני נוער ישראלים שמלאו להם 16 שנה לקנות ולשתות בירה ויין, ולעומת זאת בישראל יוגבלו גם בני נוער גרמניים מתחת לגיל 18 בקניית אלכוהול. התקנות והחוקים במדינה המארחת גוברות גם במקרים שהורי המשתתפים מספקים להם חסות לחרוג מאותן תקנות.

היתרים הקבועים בחוק בנוגע לצריכת משקאות אלכוהוליים ולעישון: היתרים אלה אינם מחייבים בהכרח את הארגונים האחראים לתכניות חילופים. כך לדוגמה, רשאי הארגון להתנות את השתתפות בני הנוער בתכנית החילופים בהסכמתם מראש להימנע לחלוטין משתיית אלכוהול ומעישון לאורך המפגשים. הסכמות אלה מחייבות את המשתתפים, גם אם צריכת טבק ואלכוהול מותרת לפי חוק.

תקנות הגנת הנוער בגרמניה ובישראל: מהן התקנות למכירת משקאות אלכוהוליים בגרמניה ובישראל? מה קובע החוק ביחס למכירה ולצריכה של מוצרי טבק בקרב בני נוער וצעירים בשתי המדינות? מאיזה גיל ועד איזו שעה מותר לצעירים בגרמניה ובישראל לשהות במועדון לילה, והאם היתר מתוקף החוק מחייב בהכרח את מארגני מפגש החילופים? שאלות אלה ואחרות יידונו בסקירה שלהלן, המספקת מידע ראשוני על התקנות להגנת הנוער בגרמניה וכן על החוקים המקבילים בישראל.

חוקי המדינה החלים על משתתפי החילופים: עקרונית, החוקים החלים על משתתפי תכנית החילופים הם חוקי המדינה שבה שוהים המשתתפים באותה עת. כך לדוגמה, בשהותם בגרמניה

בין גיל 16 לגיל 18	עד גיל 16		
אסור למכור, אסור לצרוך	אסור למכור, אסור לצרוך		טבק, סיגריות אלקטרוניות ונרגילות
אסור למכור, אסור לצרוך	אסור למכור, אסור לצרוך		
מותר למכור ולצרוך	אסור למכור, מגיל 14 מותר לצרוך, בלוויית מבוגר אחראי		בירה, יין
אסור למכור, מותר לצרוך, בלוויית מבוגר אחראי	אסור למכור, מותר לצרוך, בלוויית מבוגר אחראי		
אסור למכור, אסור לצרוך	אסור למכור, אסור לצרוך		משקאות חריפים, אלכוהול
אסור למכור, מותר לצרוך, בלוויית מבוגר אחראי	אסור למכור, מותר לצרוך, בלוויית מבוגר אחראי		
לפי הגבלת הגיל	לפי הגבלת הגיל		סרטים ומשחקי מחשב
לפי הגבלת הגיל	לפי הגבלת הגיל		
מותרת עד חצות	רק בלוויית מבוגר אחראי [חריג: במסיבות שמקיימים גופים מוכרים של סיוע לנוער, מותר לבני נוער שטרם מלאו להם 14 שנה לשהות במועדון הלילה עד השעה 10 בלילה, ולבני נוער שגילם בין 14 ל-16 - עד חצות.]		שהייה במועדוני לילה
אסורה	אסורה		
מותרת עד חצות	רק בלוויית מבוגר אחראי (עם זאת, מהשעה 5:00 בבוקר ועד השעה 11:00 בלילה מותר להגיש לבני הגיל ארוחה או משקה, בלי נוכחות מבוגר אחראי)		שהייה בבתי אוכל
מותרת	מותרת		
מותרת עד חצות	מותרת עד השעה 22:00; לילדים שטרם מלאו להם 14 שנה מותרת השהייה עד השעה 20:00		שהייה בבתי קולנוע
בהתאם למגבלת הגיל של הסרט	בהתאם למגבלת הגיל של הסרט		
אסורה	אסורה		שהייה בקזינו
אסורה	אסורה		

לוי"ז לתכנון, לביצוע ולסיכום מפגש נוער גרמני-ישראלי

תכנון מראש הוא חשוב: תכנית חילופי נוער מוצלחת מתחילה בתכנון יראלי של לוח זמנים. הניסיון מלמד כי את תכנון המפגש מתחילים שנה אחת לפחות לפני קיומו, בהתאמה למורכבות התכנית ולניסיונם

של הגופים המארגנים ושל מדריכי המפגש. מסגרות תוכן חדשות אף הן נתון שיש להביאו בחשבון בקביעת לוח הזמנים, שכן הן כרוכות בבניית מערך תיאומים, ולפיכך דורשות לרוב זמן הכנה ארוך יותר.

רשימת מטלות לתכנון לוח הזמנים של תכנית חילופי נוער גרמניה-ישראל

שנה לפני החילופים

✓ מצאו ארגון-שותף במדינה האחרת – גרמניה או ישראל.

✓ נסחו מטרות משותפות, קבעו נושא ות' כננו טווח זמן.

✓ הכינו תכנית ראשונית, קבעו את מקומות המפגש.

✓ הכינו תכנית תקציבית (פרק V "תכ' נית עלויות ומימון", עמ' 120).

✓ במידת האפשר, מצאו והזמינו מקומות לינה.

לוח הזמנים להגשת בקשות לתמיכה: עד אוגוסט/ספטמבר או נובמבר בשנה שלפני החילופים

✓ עבור הארגון הגרמני: הגישו בקשה לתמיכה מתקציב התכנית הפדרלית לילדים ונוער של גרמניה, למשרד הממונה על הארגון או על המדינה – ארגונים בגרמניה עד אוגוסט/ספטמבר, ארגונים בישראל – עד נובמבר (פרק V "תמיכה מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער", עמ' 124).

✓ אפשרות: נסו להגיש בקשה לתמיכה ממקור שלישי (פרק V "אפשרויות מי' מון נוספות עבור מפגשי נוער בין גרמניה לישראל", עמ' 133).

שישה חודשים לפני החילופים

✓ הכינו יחד עם הארגון השותף שלכם תכ' נית מפורטת. בהכנת התכנית רצוי לכלול גם את משתתפיה.

✓ תאמו מראש הרצאות ופעילויות עם מר' צים ואנשי מקצוע חיצוניים בתחומים הר' לזמינים לתכנית.

✓ פרסמו את יוזמת החילופים וחפשו מש' תתפים.

✓ חלקו את תחומי האחריות בין מדריכי המפגש.

✓ זכרו להותיר בתכנית מספיק זמן פנוי. מצאו והזמינו מראש מקומות לינה, אלא אם מתוכנן שהמשתתפים ילוננו רק אצל משפחות מארחות.

✓ תכננו את פגישת ההכנה של הצוות מב' חינת תוכן וארגון.

✓ הזמינו טיסות בהקדם, ותמיד בתיאום עם הארגון השותף.

✓ קבלו את הסכמת ההנהלה או גופים ממונים אחרים במוסדכם, לפי הצורך.

שלושה חודשים לפני החילופים

✓ הזמינו את ההסעות ותכננו את הארוחות. ✓ בררו סוגיות משפטיות כגון ביטוח, חובת פיקוח והשגחה, תקנות נוער, אישורי הורים.

✓ קיימו פגישת הכנה או התחילו לחשוב על רעיון לשלב ההכנה של המשתתפים. רצוי לקיים מפגש גם עם ההורים.

✓ הסכימו עם השותפים מה יהיו כללי ההת'

נהגות שיחולו על בני הנוער בזמן החילופים. ✓ הכינו רשימת מטלות משלכם למשך המ' פגש.

✓ עבור הארגון הגרמני: הגישו תכנית מער' דכנת למשרד הממונה עליכם עד שישה שבועות לפני החילופים, לכל המאוחר.

✓ אמצעי המימון יועברו אליכם לפני המפגש או לאחריו – לפי החלטת המשרד הממונה. לבירור, צרו קשר עם המשרד הממונה.

זמן קצר לפני החילופים

✓ רכשו ביטוחי בריאות, תאונות ונזקים

הצעות מטעם קואלקט והרשות
הישראלי ל חילופי נוער וצעירים

תמיכה בפעילויות מצומצמות מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער

פרויקטים בממדים מצומצמים, שאינם מקיימים את מלוא התנאים לקיום מפגש, אבל עומדים בזיקה לחילופי הנוער בין גרמניה לישראל מבחינת תוכנם, כגון פרסומים, דברי דפוס, תערוכות וכן קונצרטים ואירועים פתוחים אחרים, זכאים להגיש למרכז קוואלקט בקשה לתמיכה של עד 1,000 אירו (◀ פרק V "תמיכה בפעילויות מצומצמות מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער", עמ' 124).

עבור כל המשתתפים. הסכימו עם שות' פיהם מי אחראי על רכישת הביטוח.

בבקשו מידע רלוונטי על מצב בריאותם של המשתתפים, ובכלל זה מחלות כרוניות, תרופות חיוניות, רגישויות, אלרגיות וחיסונים.

תייקו בקלסר את כל המסמכים החשובים הנוגעים למשתתפים.

אחרי החילופים

הכינו רשימת חירום של פרטי הקשר עם ההורים או עם גורמים אחראים אחרים.

שוחחו עם הארגון השותף על הצרכים המיוחדים בקרב הקבוצה, כגון הימנעות מאכילת בשר, אלרגיות ורגישויות, תזונה צמחונית וטבעונית, כשרה או חלאל.

סכמו עם הארגון השותף איך תועבר ההשתתפות הכספית בטיטות אל השותפים הישראליים.

חלקו מטלות בתוך הצוות, כגון כתיבת פרוטוקולים של יחידות עבודה, צילום, חלוקת האחריות לפי ימים.

המלצות

העריכו את הסכום הנחוץ במזומן. הכינו שי למארחים או תאמו זאת עם הקבוצה.

במהלך החילופים

פנו זמן לחשיבה ולניתוח בקרב הקבוצה וכן בקרב המדריכים (◀ עמ' 136).

היו גמישים ואל תאבדו את שלוותכם. היו פתוחים לבקשות פתאומיות לשינוי מצד הארגון השותף, וכן מצד המשתתפים.

הקפידו למלא את רשימות המשתתפים לפי דרישת הגוף הממונה.

אספו חשבוניות על כל הוצאותיכם. אם אינכם דוברים את שפת המדינה המארחת, כדאי לרשום על גבי כל חשבונית

כתבו מאמר על החילופים עבור עיתון מקומי או ביטאון הארגון.

נושאים ותכנים

מרכיב מרכזי וחשוב בתכניות חילופים בין גרמניה לישראל הוא הטיפול המשותף בעולם התרבות. מסוים את הנושאים, הפרויקטים ואפילו שיטות העבודה אפשר להתאים לתחומי העניין של המשתתפים, לרקע של הגופים המארגנים ולגורמים אחרים. בין שמדובר בסדנה, במעגל שיחה ובין שהאירוע העומד על הפרק הוא ערב הקהילה או יצירת פרויקט - הפרק שלפניכם מציע רעיונות ונקודות חיבור לעבודת התוכן המשותפת בתחום חילופי הנוער בין גרמניה לישראל.

מסמך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה"

לנוער בימינו בכל אחת מהמדינות. נושאים אלה תואמים מפגשים הן בישראל והן בגרמניה, ולהם שלמת החוויה מובן שהתארחות הגומלין בבתי משפחות המשתתפים היא בעלת תרומה מכרעת להיכרות הבלתי אמצעית בין המשתתפים משתי המדינות, ולפיכך מיוחס לה תפקיד חשוב בעיצוב חווית המפגש בין הצעירים.

מגוון משתתפים, נושאים וגופים מארגנים: בהנחיות המשותפות לחילופים מוצגת סקירת הנושאים הרלוונטיים, החשובים ומעוררי העניין שעל פי ההסכמות מומלץ לעסוק בהם. עם זאת, ומאחר שממילא בתכנית חילופים אחת אין אפשרות להקיף את מכלול הנושאים והתכנים המוצעים, הרי שמתוך ההנחיות, מגבש כל ארגון גישה ייחודית ודגשים תוכניים משלו.

נושאים ותכנים המתואמים באופן דו-צדדי: חילופי הנוער בין גרמניה לישראל מתקיימים על בסיס הסכמות בין משרדי הממשלה הממונים על תחום העבודה עם נוער, הן בגרמניה והן בישראל. חלק חשוב מההסכמות נוגע לעיצוב התכנים של חילופי הנוער. הסכמות אלה מנוסחות במסמך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה" (להלן "ההנחיות המשותפות"). בצד הגרמני ההנחיות הללו הן הבסיס לכל תכניות חילופי הנוער הגרמניות-ישראליות הנתמכות מתקציב התכנית הפדרלית לילדים ולנוער (◀ "תמיכה מכספי התכנית הפדרלית לילדים ולנוער", עמ' 120). גם בצד הישראלי הנחיות אלה חלות על כל תכניות החילופים הגרמניות-ישראליות של הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים.

גיבוש רשימת הצעות לנושאים, כצעד ראשון למיפוי התכנים: ההנחיות המשותפות כוללות המלצות לתכנים הולמים עבור תכניות החילופים גרמניה-ישראל, המתאימים לשתי החברות. זאת לצד היצע מגוון של נושאים ותכנים אפשריים להכנת המשתתפים לקראת החילופים (◀ עמ' 45). הדיון בעבר הנאצי ובשואה הוא מרכיב מרכזי בתכנית, ולצדו ההתמקדות היא לרוב בהיסטוריה היהודית באירופה, טרום התקופה הנאצית ולאחריה, וכן בסוגיות פוליטיות-חברתיות הנוגעות

קונאקט - מרכז התיאום לחילופי פי נוער גרמניה-ישראל/הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים: ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה, 2011. פרטים והמלצות בנוגע לתנאי המסגרת ולתכנים של תכניות מפגשים גרמניות-ישראליות.

קישורים ופרסומים

"...יש לעצב מפגשים אלה על ידי מודעות ללקחי העבר לצד הבעת אחריות כלפי העתיד. תכניות המפגש צריכות להתבסס על הכרה ועל כבוד לשונות שבין שתי המדינות; הן מכוונות ליצור הבנה, לחזק בשני הצדדים את ערכי הדמוקרטיה, הסובלנות וזכויות האדם וכן לפתח קיימות וראייה משותפת, רחבה ואחראית. [...]"

מתוך ההקדמה למסמך "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה"

על מפגשי נוער בישראל לכלול במידת האפשר:

- התמודדות משותפת עם תקופת השלטון הנאצי בגרמניה והשואה
- לימוד משותף ודיון בתולדות העם היהודי ומדינת ישראל - תר"דעה זהות
- ישראל - חברה רבת תרבותית
- מפגשים ודיונים עם נציגים יהודים וערבים
- אירוח במשפחה
- השתתפות בפעילות נוער
- עיסוק במצב הנוכחי במזרח התיכון
- התמודדות עם נושאים פוליטיים, חברתיים ואקולוגיים בישראל
- שיחה מסכמת בין חברי הקבוצה ועם השותפים לתכנית

קישורים ופרסומים

במפגשי נוער בגרמניה רצוי לכלול:

- התמודדות משותפת עם תקופת השלטון הנאצי
- התמודדות עם השואה
- ביקור באתרי היסטוריה ותרבות יהודית בגרמניה; יצירת קשר עם קהילה יהודית
- השתתפות בפעילות נוער
- אירוח במשפחה
- הסבר על איחוד גרמניה ועל תהליך איחוד אירופה
- התמודדות עם נושאים פוליטיים, חברתיים ואקולוגיים בגרמניה
- שיחה מסכמת בין חברי הקבוצה ועם השותפים לתכנית

קישורים ופרסומים

גישות אפשריות לנושאים

- **מטרות עיבוד התכנים:** חילופי נוער בין גרמניה לישראל מאפשרים לבני נוער ולצעירים להתוודע למדינה שעל פי רוב אינה מוכרת להם. הם נפגשים עם בני גילם, הגדלים בהקשרי חיים דומים ועם זאת שונים מאוד, הם מתקשרים בשפה אחרת ומתוודעים להיסטוריה של המדינה ולמגוון התרבויות המרכיבות את החברה האחרת. תקופת החילופים היא לרוב תקופה מלאת רשמים וחוויות שבצדם תובנות חד-שות, התמודדות עם מגוון דעות וגיבוש תפיסת עולם מפותחת יותר. מטרת עבודת התוכן היא לפתח יכר לות ומודעות סביב משימת הליווי הפדגוגי, החינויים בתהליך ההיכרות ההדדית וחיווי המדינה האחרת.

שלושה מעגלי תוכן

ההנחיות המשותפות מסייעות לעבודה ולשיח במהלך החילופים, בהציגן נושאים ותכנים מרכזיים בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל. תכנים אלה מאורגנים בשלושה מעגלים:

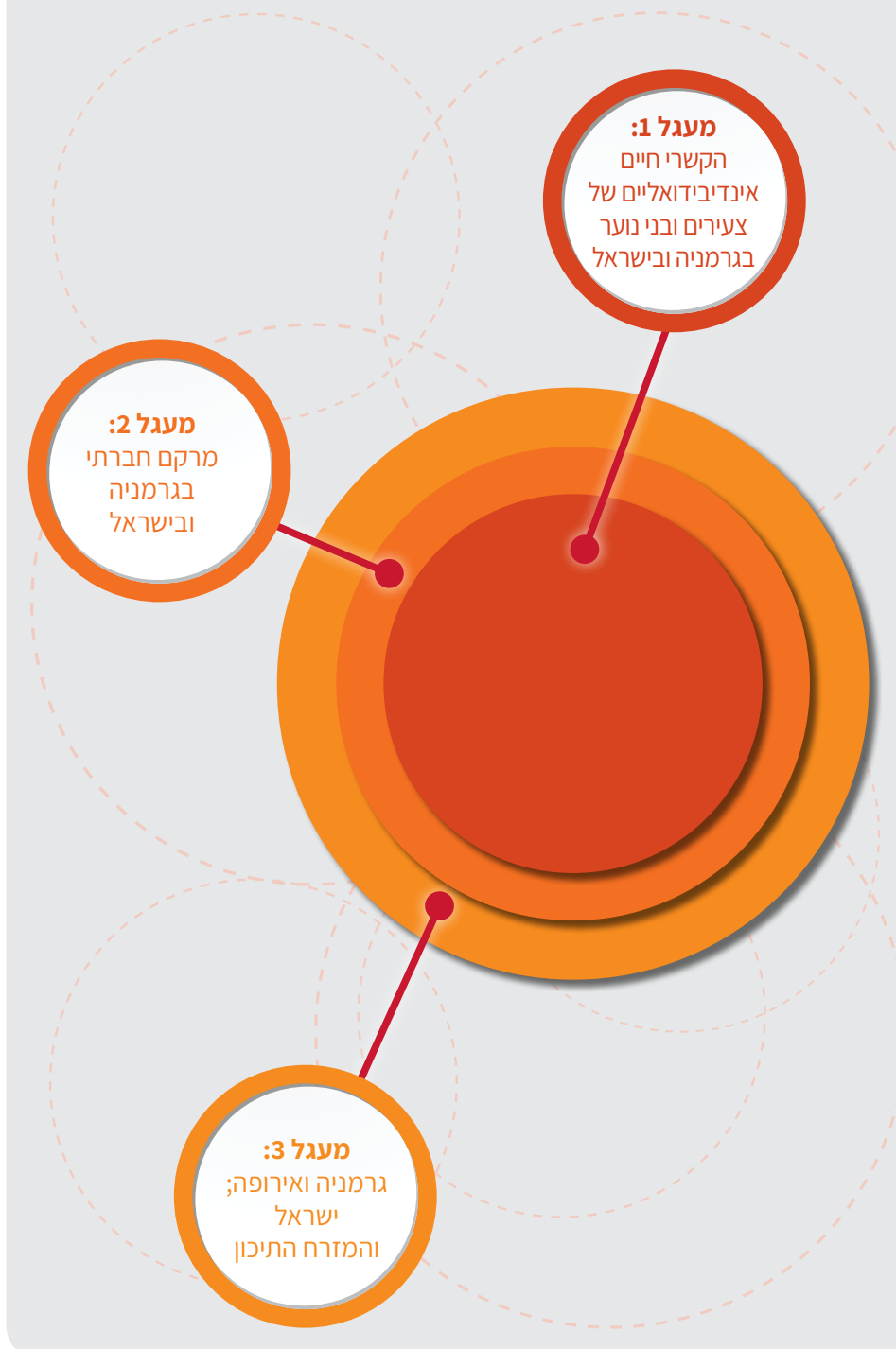
- **מעגל 1:** הקשרי חיים אינדיבידואליים של צעירים ובני נוער בגרמניה ובישראל – צעירים הנפגשים זה עם זה נוטים לשוחח על הדברים הקרובים ללבם בחיי היום יום שלהם. עולם התוכן של משתתפי החילופים מהווה נקודת גישה לכר נרחב של נושאי שיחה, באמצעות שאלות מפתח בסיסיות: איזו מוזיקה שומעים בישראל בזמן האחרון? כמה שנים לומדים בבית הספר בגרמניה? האם צעירים בשתי החברות מתעניינים בפוליטיקה? מה המשמעות של אמונה עבור צעירים בגרמניה ובישראל? כיצד מדמיינים צעירים משתי המדינות את עתידם?

מעגל 2: מרקם חברתי בגרמניה ובישראל – תכניות חילופים מאפשרות לצעירים להתוודע לארץ ולחברה שלרוב אינן מוכרות להם וללמוד עליהן. שאלות המפתח בהקשר זה הן: אילו שפות מדברים בישראל, ומדוע לכל אחת מהשפות כתב שונה? כמה ניבים קיימים בגרמנית? מהי ציונות? מה הייתה מזרח-גרמניה (DDR)? כיצד נרקמו הקשרים בין גרמניה לישראל? איזו חשיבות יש לזכר הנאצים והשוואה עבור החברות בגרמניה ובישראל כיום?

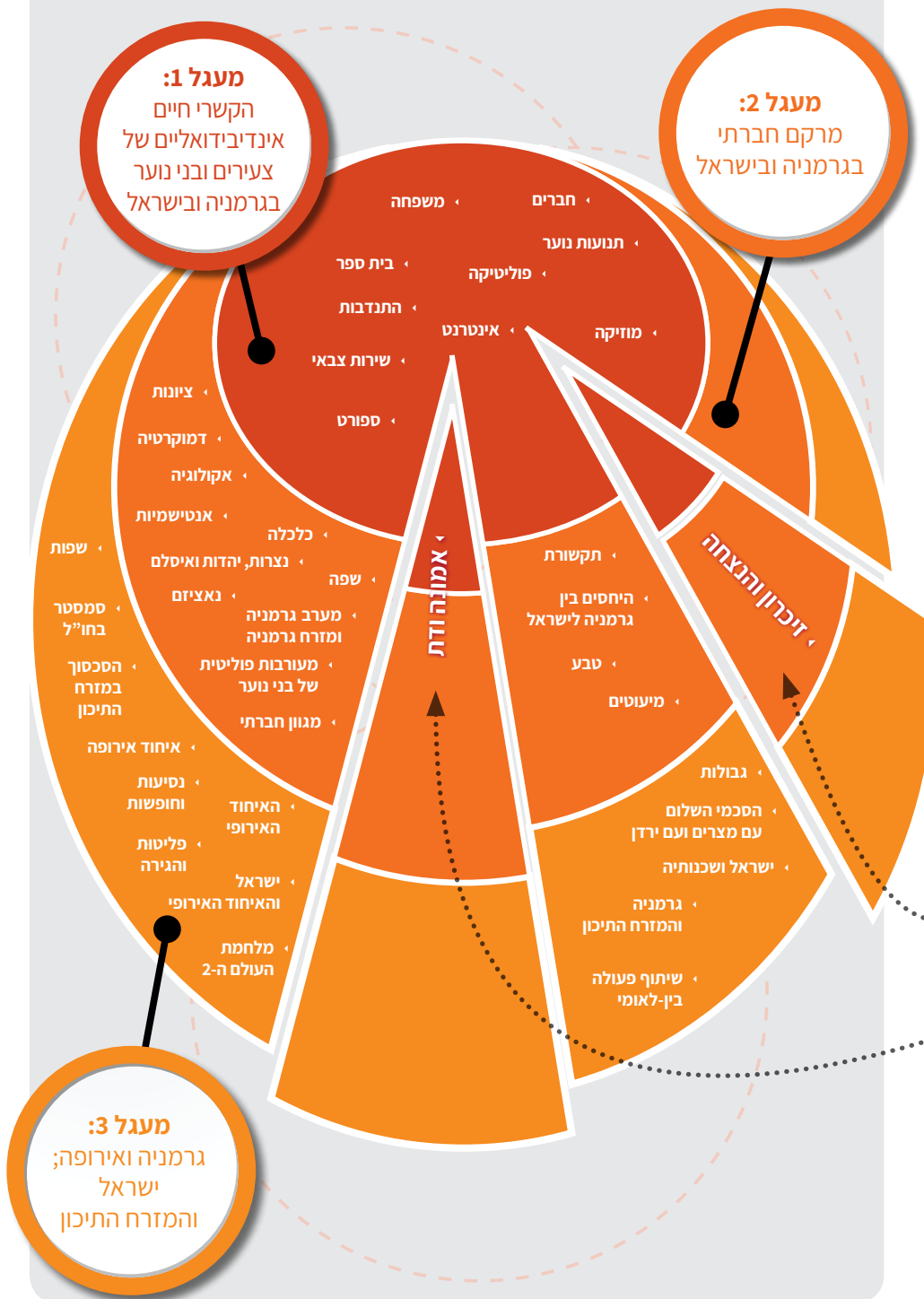
מעגל 3: גרמניה ואירופה לעומת ישראל והמזרח התיכון – בעולם המושפע רבות מתהליכי גלובליזציה יש לנושאים טרנס-לאומיים חשיבות הולכת וגדלה. במעגל זה אפשר לדון בנושאים ובתכנים במבט-על השוואתי: מהו טיב הקשרים של ישראל עם שכנותיה לעומת טיב הקשרים של גרמניה עם שכנותיה? אילו אתגרים ניצבים בפני מדינות האיחוד האירופי, ומנגד אילו אתגרים ניצבים בפני מדינות המזרח התיכון? כיצד שינתה הגלובליזציה את פני החברה, בגרמניה ובישראל? אילו קשרים מתקיימים ומהו טיב היחסים בין אירופה ובין המזרח התיכון?

להלן מוצגת הדמיה של דגם שלושת המעגלים. הדגם הוא אמצעי עזר עבור אנשי החינוך העוסקים בגיבוש הרעיוני של תכנים עבור תכניות החילופים ובתהליך פיתוחם. הדגם אינו מיועד לעבודה חינוכית ישירה מול צעירים המשתתפים בחילופים.

דגם שלושת המעגלים – נושאים, גישות ודיונים

דגם שלושת המעגלים – נושאים, גישות ודיונים

אחדים נוגעים יותר להקשר החיים האינדיבידואלי (מעגל 1), ואילו אחרים קשורים יותר למעגל החברתי (מעגל 2) או למעגל הטרנס-לאומי (מעגל 3). בתהליך פיתוח התוכן עבור תכנית חילופים, מתבקש להתבונן בכל נושא דרך כל אחד מהמעגלים. לדוגמה, אם עוסקים במסגרת החילופים בסוגיית "אמונה ודת" או "זיכרון והנצחה", הרי שלצורך עי-סוק בנושאים הללו דרך שלושת המעגלים, כדאי להתמקד בגיבוש תשובות אפשריות לשאלות מפתח, כמודגם להלן:

"זיכרון והנצחה":

מתי מתוודעים המשתתפים לנושא "זיכרון והנצחה" ומה משמעותו עבורם? (מעגל 1)

אילו מאורעות נהוג לציין בגרמניה ובישראל בהקשר זה? (מעגל 2)

כיצד מתבוננים במאורע מסוים במדינות אירופה, וכיצד במדינות המזרח התיכון? (מעגל 3)

"אמונה ודת":

מה מידת הרלוונטיות של הנושא "אמונה ודת" להקשר החיים האינדיבידואלי של המשתתפים? (מעגל 1)

איזה תפקיד ממלא הנושא "אמונה ודת" במרקם חברתי בגרמניה ובישראל? (במעגל 2)

אילו דתות קיימות באירופה ואילו במזרח התיכון? (מעגל 3)

רשימה מפורטת של עצות ורעיונות לדיון בנושאים הממוינים לפי מעגלים מצויה בפרק "מנושא לתכ-נית בשלושה שלבים", עמ' 88.

שלושה מעגלים – שלוש גישות אפשריות: הדגם שלהלן מכיל מגוון נושאים המתאימים לדיון במסגרת חילופים בין גרמניה לישראל. חלוקתם לפי מעגלים נועדה להקל את הדיון בהם, אך לכל אחד מהנושאים זיקה לכל שלושת המעגלים:

- "זיכרון והנצחה"** (נושא לדוגמה): אנשי חי-נוך שעסקו בעבר בנושא "זיכרון והנצחה" במסגרת אירועי הנצחה רשמיים-ציבוריים במקומו נושא זה, מטבע הדברים, במעגל החברתי (מעגל 2). עבור אחרים, זיכרון של מאורע מסוים ממלא תפקיד מרכזי בחייהם האישיים (מעגל 1) או ביחסים בין מדינות (מעגל 3).

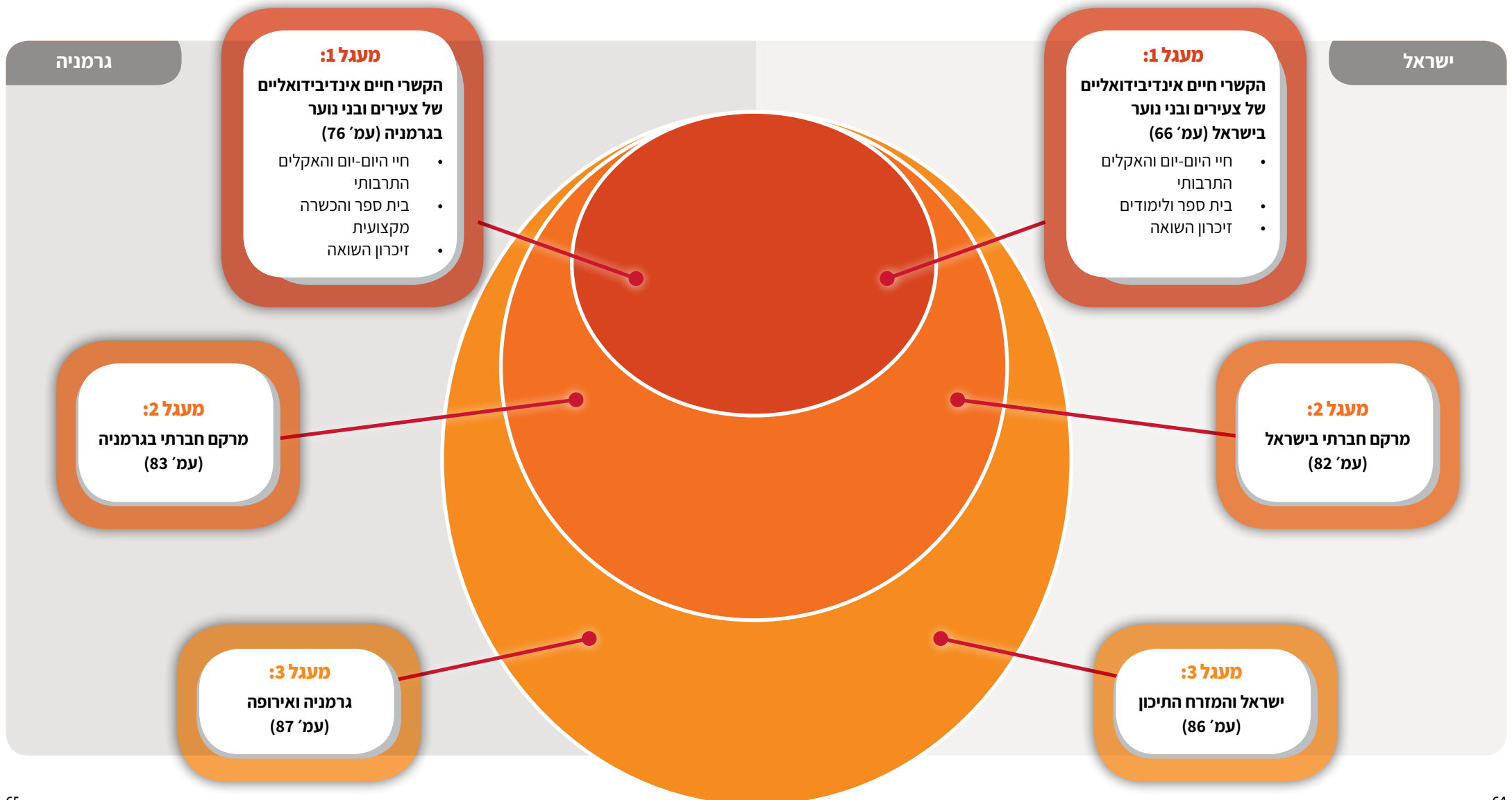
- "אמונה ודת"** (נושא לדוגמה): יש הרואים בנושא "אמונה ודת" סוגיה שיש לדון בה במעגל הקשרי החיים האינדיבידואליים (מעגל 1). אלא שעבור אחרים ייתכן שסוגיות של אמונה ודת אינן בעלות חשיבות אישית, ולפיכך היו ממקמים את הדיון דווקא במעגל החברתי (מעגל 2) או במעגל הטרנס-לאומי (מעגל 3).

כל אחד משני הנושאים לדוגמה הם אפוא בעלי זיקה לשלושת המעגלים, ולפיכך לרוב יש טעם לע-סוק בהם בכל אחד מהמעגלים. עם זאת, הממונים על הכנת הנושא לתכנית חילופים רשאים להחליט לפי שיקול דעתם באיזה מעגל יידון הנושא.

התבוננות בנושאים על פי מודל שלושת המעגלים: הנושאים המוצגים בדגם אמנם ממוינים לפי מעגלים מוגדרים, אך אין הם מנותקים לחלוטין מהמעגלים האחרים. זאת ועוד, מידת הזיקה של נושא למעגל מסוים עשויה להשתנות ממעגל למעגל. נושאים

עולמות של צעירים בגרמניה ובישראל – מבט מבפנים

חלק זה נועד לסייע לאנשי חינוך, ובייחוד עבור המתחילים בתחום, לאתר נושאים עבור תכנית החי-לופים. לפיכך, יתוארו להלן עולמותיהם הרלוונטיים של צעירים בגרמניה ובישראל, הקשורים לשלושת המעגלים. בעמודים הבאים יוצגו טקסטים קצרים אודות מבחר עולמות תוכן. בצד ימין יוצגו קטעי המידע על ישראל ובצד שמאל, הקטעים הנוגעים לגרמניה.

גרמניה

ילדים ובני נוער בגרמניה: נתונים דמוגרפיים*

מספר התושבים הכללי במדינה:	82.2 מיליון
שטח:	357,168 קמ"ר
מספר תושבים ממוצע לקמ"ר:	230
ממוצע הילודה:	1.5 ילדים לאם
תוחלת החיים:	83.6 שנה (נשים) 78.7 שנה (גברים)
השמות הנפוצים ביותר לתינוקות:	מארי (בנות) אליאס (בנים)
גודל האוכלוסייה עד גיל 25:	19.7 מיליון (24%)
מספר התושבים הכללי במדינה:	תצורות המשפחה שילדים ובני נוער גדלים בהן:
שטח:	69.5% נישואים 10.7% זוגיות 19.8% משפחות חד-הוריות
מספר תושבים ממוצע לקמ"ר:	סוג תעודת הגמר בקרב מסיימי תיכון עד גיל 25:
ממוצע הילודה:	17.4% תעודת גמר כללית 35.0% תעודת גמר מקצועית 47.3% תעודת גמר עיונית
תוחלת החיים:	מסיימי בית ספר תיכון בלי תעודה:
השמות הנפוצים ביותר לתינוקות:	שיעור האבטלה בקרב בני 20-25:
גודל האוכלוסייה עד גיל 25:	שיעור האבטלה הכללי:
מקור: השנתון הסטטיסטי של גרמניה, 2017.	

מידע שימושי

ישראל

ילדים ובני נוער בישראל: נתונים דמוגרפיים*

מספר התושבים הכללי במדינה:	8.86 מיליון נפש
שטח:	22,072 קמ"ר
מספר תושבים ממוצע לקמ"ר:	401.5
ממוצע הילודה:	3.11 ילדים לאם
ממוצע תוחלת החיים:	84.5 שנה (נשים) 80.7 שנה (גברים)
השמות הנפוצים ביותר לתינוקות:	תמר (בנות) מוחמד (בנים)
גודל האוכלוסייה עד גיל 24:	3.57 מיליון (43.04%)
תצורות המשפחה שילדים ובני נוער גדלים בהן:	זוג הורים המתגוררים יחד 89% משפחות חד-הוריות 11%
תלמידים:	76% יהודים** 24% לא-יהודים***
שיעור האבטלה בקרב צעירים:	8.6%***
ממלכתיים:	51.6% מהם לומדים בבתי ספר ממלכתיים; 18.6% בממלכתיים-דתיים; 29.8% במוסדות לימוד חרדיים.
ערבים, דרוזים, בדואים, צ'רקסים ואחרים.	*** עד גיל 24.
מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נתוני מאי 2018.	

מידע שימושי

הקשרי חיים אינדיבידואליים של צעירים ובני נוער בגרמניה

חיי היום-יום והאקלים התרבותי

תמיד ברשת: סמארטפונים, טאבלטים ומסכים נוספים הם חלק בלתי נפרד מחיי היומיום של צעירים כיום. אפשרויות השימוש במכשירים אלה רבות כמספרם של בני הנוער עצמם. לפי סקר JIM 2017, סקר גרמני הבדק את השימוש של בני נוער באינטרנט, רוב השימוש באינטרנט הוא בתחום התקשורת, ולאחריו תחום הבידור, המידע והמשחק. בתוך כך, הפופולריות של אתרי אינטרנט מסוימים משתנה בהתמדה, בהתאם לקצב ההתפתחות המהיר של האינטרנט. לדוגמה, אם עד לפני שנים אחדות הייתה פייסבוק הרשת הפופולרית ביותר, כיום בני נוער משתמשים בה הרבה פחות, ורשתות חברתיות אחרות, בעיקר יוטיוב, וואטסאפ, אינסטגרם וסנאפצ'ט תפסו את מקומה. כמו כן, בני נוער וצעירים צופים כיום פחות בשידורי הטלוויזיה הקלאסיים ויותר בסדרות ובסרטים דרך האינטרנט. אותה מגמה קיימת גם למטרות לימודיות, ושני-שלישים מהצעירים משתמשים באינטרנט בביתם בתדירות שנעה בין פעם בשבוע ועד מדי יום. למרות כל היתרונות והאפשרויות הגדולות ברשת האינטרנט, מדובר בכלי שאינו חף מצדדים שליליים: בריונות ותגובות שטנה ברשתות החברתיות הם חלק משגרת היומיום של בני נוער רבים. על כל צעיר חמישי בגרמניה כבר הופצו תכנים מסולפים או מעליבים ברשת. גישה ביקורתית ואחריות למידע ולהפצתו באינטרנט היא לפיכך אתגר תקשורתי-חינוכי חשוב.

מעגל 1

הקשרי חיים אינדיבידואליים של צעירים ובני נוער בישראל

חיי היום-יום והאקלים התרבותי

התרבות בישראל: התרבות בישראל היא רב-גונית במהותה, ואינה עשויה מקשה אחת, אלא מייצגת קשת רחבה של תרבויות המתקיימות בעת ובעונה אחת בתוך החברה. תרבות זו באה לידי ביטוי בתחומי התיאטרון והקולנוע, הספרות, המוזיקה והאמנות, הקולינריה והאופנה. כל אלה מספרים את סיפורן של הקהילות והאינדיבידואלים המרכיבים את החברה הישראלית. חיי היום-יום בישראל שונים מאזור לאזור, אך הבסיס דומה: החיים הקהילתיים והקבוצה הם ערכים מרכזיים בחברה הישראלית, ובאים לידי ביטוי בתנועות נוער ובארגונים חברתיים שצעירים רבים שותפים להם. ישראל נחשבת מעצמה טכנולוגית, מדינה ברוכת יזמות שנו"דעה גם כ"אומת הסטארט-אפ", דבר המשפיע על אורח חייהם של תושבי המדינה החשופים לתרבות המערב ומביעים סקרנות ופתיחות לחדשנות ולפיתוח.

מוזיקה: המוזיקה הפופולרית בישראל היא שילוב של להיטים בין-לאומיים המושמעים במדינות המערב, לצד מוזיקה ישראלית מקומית. הישראלים מעודכנים בלהיטים הבין-לאומיים החמים, ומעריכים ואוהדים אמנים מחו"ל. המוזיקה הישראלית מהווה מראה לפנייה המגוונות של החברה הישראלית, וסגנונות מוזיקה רבים קיימים בה: פופ, רוק, ג'אז, רגאי, היפ-הופ וראפ, לצד מוזיקה ים-תיכונית מקומית שבשנים האחרונות נמצאת במגמת עלייה בפופולריות שלה ומושפעת גם מתרבות הראפ האמריקאית ומהמוזיקה הלטינית. המוזיקה היא מרכיב חשוב בחיי התרבות בישראל,

מעגל 1

מוזיקה: מוזיקה הייתה חשובה לצעירים מאז ומעולם, בעיקר בגיבוש הזהות שלהם, אבל גם בסיכון מונ הגבולות בין תרבויות הנוער השונות. כוכבים ולהקות יכולים לשמש דמויות מופת ומודלים להזדהות ולגיבוש דרך חיים, דעות פוליטיות או סגנון לבוש. ההערכה או הנטייה המשותפת לסגנון מוזיקה מסוים מעניקה תחושת שייכות. כיום המוזיקה נגישה לבני הנוער יותר מתמיד, דרך פלטפורמות אונליין כגון ספוטיפיי או יוטיוב. סקר הנוער SINUS 2016 מראה כי צעירים ובני נוער הגדלים בתנאים חברתיים בלתי יציבים הם בעלי נטייה חזקה יותר מאחרים להימשך לסצנת ההיפ-הופ והראפ. אופרה ומוזיקה קלאסית נתפסות בעיניהם לרוב כסגנונות משעממים או תובעניים מדי. הפופולריות של המוזיקה בשפה הגרמנית גדלה בשנים האחרונות, נראה כי הסיבה לכך היא שהטקסטים נתפסים כאותנטיים בקרב בני הנוער, הם מובנים להם ומעוררים בהם הזדהות. בני נוער בעלי "רקע הגירתי" (Migrationshintergrund) החיים בסביבה בורגנית או שמרנית נוטים יותר להקשיב גם למוזיקה הפופולרית בארצות מוצאם. רבים מבני הנוער מנגנים בכלי נגינה ומתבטאים יצירתיים, שרים ראפ או מנסים את כוחם כתקליטנים (DJ) במסיבות. בני נוער בגרמניה אוהבים הופעות של אמנים, אך אלה אינן תמיד בהישג ידם, הן מבחינה כספית והן מבחינה אפשרויות ההתניידות שלהם, בייחוד באזורים כפריים מרוחקים. פסטיבלי מוזיקה גם הם פופולריים בקרב בני הנוער, הפוקדים אותם לרוב עם חברים בעלי טעם דומה כדי לחוות אותם יחד. פסטיבלי מוזיקה פופולריים בקרב צעירים בגרמניה הם "ספלאש", "פיוז'ן", "מלט", "ואקן" ו"רוק אם רינג".

ספורט: אין ספק שכדורגל הוא הספורט המועדף בגרמניה, בעיקר בקרב גברים צעירים, אולם גם בקרב נשים צעירות. מלבד כדורגל ומשחקי כדור אחרים, גרמניה זוכה להצלחה רבה בענפי ספורט החורף, כגון סקי וסנובורד. פעילויות ספורט אלה פופולריות מאוד, לצד ענפי ספורט רבים אחרים, ובהם אתלטיקה, רכיבה ושחייה. לכל עיר וכמעט לכל כפר בגרמניה יש אגודות ספורט, והמדינה מונה יותר מ-90,000 אגודות כאלה, המתאפיינות בשונות גבוהה – מאגודת קטנה ובה ענף ספורט אחד וחברים מעטים ועד איגוד מסועף המציע מגוון ענפי ספורט ומונה אלפי חברים. מרבית האגודות מנהלות בהתנדבות, וצעירים רבים חברים בהן. בסך הכול חברי אגודות הספורט בגרמניה כ-27 מיליון איש, מהם כ-10 מיליון ילדים ובני נוער. בממוצע כמעט כל צעיר שני עד גיל 27 חבר באגודת ספורט. אגודות הספורט לנוער חברות בהתאחדויות. ארגון הגג של הספורט הגרמני הוא הוועד האולימפי הגרמני, וארגון נוער הספורט הגרמני (Deutsche Sportjugend) הוא ארגון הנוער שלו.

פוליטיקה: "כמה פוליטי הוא הנוער?" – שאלה זו עוררה מחלוקות מאז ומתמיד. המפלגות בגרמניה מגלות לעצמן שפחות ופחות צעירים מעוניינים להיות חברים במפלגה. עם זאת, סקר נוער משנת 2015 מצא כי ההתעניינות של גרמנים צעירים בפוליטיקה נמצאת במגמת עלייה בשנים האחרונות. לפי הסקר, בשנת 2002 הגדירו את עצמם 30% מבני הנוער כ"בעלי עניין פוליטי", ואילו ב-2015 גדל שיעורם ל-41%. לפי סקר הנוער SINUS 2016, לרבים מהצעירים בגרמניה עדיין אין דעה פוליטית מגובשת, אך בנושאים מסוימים ניתן להבחין בעמדות ובתחומי עניין משותפים לבני נוער מרקעים שונים: סוגיית ההגירה והפליטים מעסיקה ומקטבת משנת 2015 חלק גדול מבני הנוער בגרמניה, כשהרוב המכריע מצדד בקליטת פליטים. סוגיית הפליטים היא דוגמה לקיומו של עניין חברתי-פוליטי מחוץ לפוליטיקה המפלגתית, וכן למעורבות פוליטית המתבטאת בהשתתפות בהפגנות, בעצמות מקוונות, בצריכת ביקורתית וכו'. היא נוטה יותר ויותר לבעיות ממוקדות, ולא דווקא להתפקדות מפלגתית. סוגיה נוספת הנתפסת בעיני רבים מהצעירים בגרמניה כאחד האתגרים המרכזיים בעתיד היא השמירה על איכות הסביבה.

פעילות התנדבותית: צעירים רבים בגרמניה מתנדבים, אם באגודות ספורט או מוזיקה, בתנועות נוער, בבתי הספר, בתחום החברתי ואם במועדוני הנוער של הכנסייה. מחקרים עדכניים מראים שכמעט מחצית מבני 14-29 עוסקים בפעילות התנדבותית כלשהי, וכי בהשוואה לכלל אוכלוסיית גרמניה, צעירים פעילים יותר למען הזולת. המניעים להתנדבות רבים ומגוונים: יש המעוניינים להשתתף בעיצוב החברה, יש המעוניינים להכיר חברים חדשים, ולרובם מסבה ההתנדבות הנאה ושמחה.

היא מתנגדת ברדיו ובטלוויזיה, ומתבטאת גם בפופולריות של הופעות חיות. אמנים מקומיים נתפסים בקרב צעירים כגיבורי תרבות וקהל רב מגיע להופעותיהם.

תנועות הנוער בישראל: 13 תנועות נוער קיימות כיום בישראל, והן נותנות ביטוי לגוני הקשת של החברה הישראלית: יהודים, ערבים, דרוזים, דתיים, חילונים וחרדים, מרכז ופריפריה, ערים ויישובים קטנים. התנועות מאוגדות בארגון גג הנקרא מת"ן (מועצת תנועות הנוער בישראל) המיצג, תומך ומפתח את תחומי העניין המשותפים לכלל התנועות. חלק גדול מתנועות הנוער היהודיות בישראל נוסדו בגרמניה ובמזרח אירופה לפני כמאה שנה. הן היוו גורם חשוב בקהילות היהודיות זמן רב לפני הקמת המדינה, ובמלחמת העולם השנייה היו ממובילי ההתנגדות והמאבק בנאצים. תנועות הנוער היו שותפות מרכזיות בהקמת הישוב היהודי בארץ ישראל כבר בשנות ה-20-30 של המאה ה-20, וכמובן בהקמת המדינה, ובמכלול האתגרים שהחברה הישראלית מתמודדת עמם עד ימינו. מכאן מקומן המרכזי בהווה הישראלית גם כיום. התנועות פועלות פעמיים בשבוע בשגררה, ומקיימות טיולים ומחנות בחופשות. העיקרון שעליו מושתתות התנועות הוא בני נוער המדריכים כיום ומובילים צעירים מהם. בישראל כ-2,500 סניפים של תנועות נוער, 300,000 חברים, 45,000 מדריכים וכן כ-1,200 חברים הדוחים את שירותם הצבאי בשנה למען העשייה ההתנדבותית עבור הקהילה, בעזרה במגוון אתגרי החברה. בעשרים השנים האחרונות הוקמו בנוסף תנועות בוגרים המונות כיום כ-3,000 חברים, הבוחרים לחיות בקהילות משותפות ולעסוק בעשייה חינוכית משותפת. תקציב התנועות נתמך בידי משרד החינוך.

ארגוני נוער: בישראל אירגוני נוער, הפועלים לקידום משימות חברתיות מסוימות, כגון "נוער עזרה ראשונה" (נוער מד"א) או "נוער מכבי אש", "אחרי" להכנה לצבא ועוד. הארגונים מאפשרים לילדים ולנוער תרומה חברתית והתנדבות בקהילה. באירגוני הנוער עשרות אלפי משתתפים והם מאוגדים במועצה משותפת שהוקמה בשנים האחרונות. הארגונים נתמכים על ידי משרד החינוך.

ארגוני ספורט לנוער: בישראל מגוון גדול של מועדוני ספורט וקבוצות ספורט לילדים ולבני נוער. ארגונים אלה מקיימים ליגות בקנה מידה ארצי, ויש קבוצות שאף מייצגות את המועדון אליו הן משתייכות ואת ישראל בתחרויות בחו"ל. ארגונים אלו נתמכים על ידי משרד התרבות והספורט, וחברים בהם מאות אלפי ילדים ובני נוער.

השירות הצבאי: שירות החובה בצה"ל מעוגן בחוק שירות הביטחון, והוא חל על כלל אזרחי המדינה שמלאו להם 18 שנה, לתקופה של 24 חודשים לנשים ו-32 חודשים לגברים. מיועדים לשירות ביטחון, המתנדבים לשנת שירות קדם-צבאית, רשאים לחרות את שירותם הצבאי, וכך גם תלמידי מכינות קדם-צבאיות ותלמידי ישיבות הסדר. צה"ל אף מאפשר לימודי עתודה אקדמיים, שבמסגרתם המיועדים לשירות בצה"ל לומדים תחילה במסגרת אקדמית, כנגד התחייבות לשירות קבע, לאחר תום שירות החובה שלהם. שירות הקבע הוא מסלול שנועד לאלה השואפים להיות חלק משירות הפיקוד הצה"לי. עם תום השירות הסדיר, רוב החיילים משובצים למערך המילואים לצורכי תגבור הצבא הסדיר במצבי חירום ובשגרה. שירות מילואים יכול להגיע ל-30 יום בשנה, ונמשך עד גיל 40. לאחר מכן ובתפקידים מסוימים ניתן אף להמשיך להתנדב לשירות מילואים. פטור משירות חובה ניתן עקב חוסר התאמה על סמך מדדי בריאות, לפי קריטריונים המעוגנים בחוקי הצבא. כמו-כן, בני מיעוטים, למעט דרוזים וצ'רקסים, פטורים משירות בצה"ל, וגיוסם הוא בהתנדבות בלבד. על פי הסדר שנעשה עם נציגי המגזר החרדי בראשית ימיה של המדינה, מגזר זה פטור מנטל השירות בצה"ל, ועד היום משוחררים החרדים מחובת השירות בצה"ל. סוגיה זו של אי-שוויון בנטל מעוררת מחלוקת חריפה בחברה הישראלית, ועדיין לא נמצא לה פתרון.

"צבא העם": בחברה הישראלית קיים קונצנזוס רחב לגבי חשיבותו של צה"ל, כצבא הגנה ליש"אל, כפשוטו, והוא אף מכונה "צבא העם", כינוי המשקף את מעמדו המיוחד בקרב הציבור. כמעט כולם שירתו, משרתים או ישרתו בו, ותמיד יימצא חבר, מכר או קרוב המשרת כעת, בחובה, בסדיר או במילואים. הצבא משמש "כור היתוך" לכל שכבות החברה הישראלית, ובמובנים רבים מדובר במסגרת המספקת שוויון הזדמנויות ומעגלי קשר חדשים ובעלי ערך עבור המשרתים להמשך

חייהם האזרחיים, אם כילידי הארץ ואם כעולים חדשים או אפילו כחיילים בודדים, שעלו בגפם לישראל ומשורשים בצה"ל. צה"ל תורם לחברה האזרחית גם במשימות שאינן צבאיות, כגון בהשלמת השכלה עבור נוער שנפלט ממערכת החינוך. זאת, הן מטעמים ערכיים של קידום שוויון ההזדמנויות עבור נוער מרקע קשה, לצד השאיפה להכשירם לשירות בתפקידים איכותיים. הצבא משקיע במערכת מיון איכותית ובהתאמה מקצועית של החיילים כבר מגיל 16, ורוב המגיעים לבסיס הקליטה ומיון ביום גיוסם, עושים זאת לאחר שעמדו במבחני מיון והתאמה ליחידות המאפשרות להם להביא לידי ביטוי את יכולותיהם ורצונותיהם. העתודה האקדמית מספקת אפשרות ללימודים אקדמיים במקביל לגיוס למסגרת הצה"לית. ההכשרה לתפקידים בצה"ל מתבצעת באמצעות קורסים והכשרות, רובם ככולם במסגרת הצבאית. בסיום השירות יש חיילים הממשיכים לשירות קבע לתקופה קצרה או ארוכה, לפי צורכי הצבא ושאיופותיהם. עבורם צה"ל הופך לארגון המספק הזדמנות לקריירה מתגמלת ומוערכת בחברה הישראלית.

שירות צבאי: במשך שנים רבות חלה בגרמניה חובת גיוס לצבא. גברים בני 18 גויסו לצבא הגרמני (Bundeswehr), ואילו נשים לא חויבו להתגייס. בשנת 2011 בוטלה חובת הגיוס בגרמניה, ומאז השירות הוא בהתנדבות מלאה, מרצון. כיום מתגייסים לצבא גרמניה מרצונם החופשי כ-8,000-10,000 צעירים בשנה, לשירות של 7-23 חודשים.

שירות התנדבותי: צורה ממוסדת של פעילות התנדבותית בגרמניה היא השירות ההתנדבותי. השירות ההתנדבותי אהוד מאוד בקרב צעירים, בעיקר בתקופת המעבר בין סיום בית הספר לתחילת העבודה או הלימודים האקדמיים, ושיעור הצעירים המבצעים שירות התנדבותי גבוה מממוצע המתנדבים בכלל האוכלוסייה. קיים היצע רחב של תכניות התנדבות בגרמניה, באירופה וגם בישראל. לשירותי התנדבות גרמניים בישראל מסורת ארוכת שנים. בכל שנה מגיעים כ-900 גרמנים צעירים להתנדב בישראל במשך 6-12 חודשים במוסדות קהילתיים, בקיבוצים, במוזיאונים או באתרי זיכרון.

בית ספר, לימודים והכשרה מקצועית – מערכת החינוך הגרמנית

פדרליזם בגרמניה – חינוך בית-ספרי הוא משימתן של מדינות המחוז: גרמניה היא פדרציה. כלומר, מורכבת ממקבץ של תת-מדינות שיחד יוצרות יחידה אחת גדולה, היא הרפובליקה הפדרלית של גרמניה. את תת-המדינות של הרפובליקה הפדרלית מכנים "מדינות מחוז". גרמניה מורכבת מ-16 מדינות מחוז, ולכל אחת מהן בית נבחרים וחוקה משלה. יש מדינות מחוז קטנות שמספר תושביהן אינו גדול, כגון בֶרְמֶן (Bremen), חבל הסאר (Saarland) או תוּרִינגִיָה (Thüringen), וכן מדינות גדולות כגון באַדֶן-וִיֶרְטֶמְבֶּרְג (Baden-Württemberg), בוואריה (Bayern) או נורדֶרֶין-וֶסְטֶפֶאלִיָה (Nordrhein-Westfalen). בשל המבנה הפדרלי, ההחלטות הפוליטיות בגרמניה מתקבלות בכמה מישורים. הממשלה הפדרלית אחראית על תחומים מסוימים במישור הכלל-ארצי, ואילו מדינות המחוז ממונות על תחומים אחרים, ובהם מערכת החינוך. בפועל, משמעות הדבר היא שאין בגרמניה מערכת חינוך אחידה, אלא שכל מדינת מחוז בפדרציה מעצבת בעצמה את אופי מערכת החינוך שלה. לפיכך, ייתכן מצב בו ילדים במדינות מחוז מסוימות בפדרציה מתחילים ללמוד במערכת החינוך כבר בגיל חמש, ואילו באחרות רק מגיל שש. לדוגמה, בבוואריה ילדים לומדים בבית הספר היסודי ארבע שנים, ואילו בברנדנבורג, שש שנים. בסכסוניה ניתן לגשת לבגרויות בתום 12 שנות לימוד, ואילו בהֶסֶן התלמידים מחויבים על פי רוב ל-13 שנים. השוני במערכות החינוך בין מדינת מחוז אחת לאחרת מייצר גם תופעות מוזרות למדי. לדוגמה, משפחות המתגוררות בסמוך לגבול מדינת המחוז ששולחות את ילדיהן ללמוד במדינת המחוז הסמוכה, מתוך הנחה שרמת הלימודים בה גבוהה יותר. דוגמה נוספת היא תלמידים שלא עמדו בדרישות ואינם זכאים לעלות כיתה במדינת מחוז אחת ומועברים למדינת מחוז אחרת, שמקלה בתנאים לעלות כיתה.

מסלול הלימודים ה"קלאסי": שלא כבישראל, בגרמניה מערכת החינוך, כאמור, אינה אחידה, אך יש גם נקודות דמיון רבות בין מערכות החינוך העצמאיות של מדינות הפדרציה: ילדים בגרמניה מתחילים את לימודיהם בבית הספר היסודי (Grundschule). אחרי ארבע עד שש שנים הם עוברים לבית ספר מתקדם, שהוא על פי רוב בית ספר כללי (Hauptschule), מקצועי (Realschule) או עיוני (Gymnasium). בשנים האחרונות התבססו בכמה ממדינות המחוז גם מסלולים משולבים הכוללים את כל שלושת סוגי מסגרות בית-ספריות אלה. בוגרי בתי הספר הכלליים או המקצועיים יכולים להתקבל להכשרה מקצועית. תעודת סיום בבית ספר עיוני, הנקראת "אָבִיטור", מקבילה לתעודת הבגרות הישראלית ומאפשרת לזכאים לה להירשם ללימודים אקדמיים. לפי נתוני הלשכה לסטטיסטיקה של הרפובליקה הפדרלית לשנת 2016, 16% מבני הנוער סיימו את לימודיהם בבית ספר כללי; 43% הם בוגרי בית ספר מקצועי, הד כאים לתעודת ביניים; 35% סיימו בית ספר עיוני, והם זכאים לתעודת בגרות (Abitur), ועוד 6% לא השלימו אף אחת מהמסגרות.

הכשרה מקצועית: בכל שנה, כחצי מיליון בני נוער וצעירים בוגרי בתי ספר בגרמניה מתחילים בהכשרה מקצועית. ההכשרה המקצועית כוללת למידה מעשית ישירה ועבודה במקצוע מסוים, וכן הכשרה עיונית בבית ספר מקצועי. שיטה זו, המכונה "שיטת ההכשרה הדואלית" (Duales Ausbildungssystem), מהווה הזדמנות אטרקטיבית עבור בני נוער וצעירים, ומדינות רבות אחרות כבר הביעו בה עניין. ההכשרה זו מאפשרת למשתתפים בה להתפרנס כבר מגיל צעיר, ולהיות עצמאיים לחלוטין מבחינה כלכלית זמן קצר לאחר סיום לימודיהם. גם מבחינה חברתית יש ערך להכשרה המקצועית, שכן היא מאפשרת לצעירים לרכוש מומחיות שתשמש אותם כל חייהם. בני נוער וצעירים יכולים לרכוש הכשרה במגוון מקצועות ותחומים, כגון מנהל עסקים, מחשבים, מכונאות או מלונאות – המבחר גדול מאוד וכולל את רוב תחומי החברה והכלכלה. משך ההכשרה משתנה לפי המקצוע, אך נמשך בדרך כלל בין שנתיים לשלוש שנים וחצי. לפי הנתונים המספריים, ההכשרה מעניינת במיוחד צעירים שהשלימו את לימודיהם במסלול תעודת הביניים, בבתי הספר המקצועיים.

בית ספר ולימודים – מערכת החינוך בישראל

השכלה היא אחד המשאבים החשובים בחברה הישראלית. בהתאם, תקציב משרד החינוך הוא השני בגודלו מקרב תקציבי המשרדים הממשלתיים, לאחר תקציב משרד הביטחון.

מערכות החינוך הבית-ספריות: בישראל התפתחו מגוון מערכות חינוך בית-ספריות, בהתאם לאופייה המגוון של המדינה ולקשת הרחבה של המגזרים והקבוצות הקיימים בה. החינוך הממלכתי היהודי-חילוני, החינוך הממלכתי היהודי-דתי, החינוך העצמאי של הזרמים החרדיים, החינוך הממלכתי-ערבי והחינוך הפרטי – כל אחת ממערכות אלה מספקת מענה למגזר מסוים בחברה הישראלית, וכל אחת מהן עונה לצרכיה של קבוצת אוכלוסייה מסוימת. בתי הספר אף רשאים לבחור את שפת הלימוד, בהתאם לאוכלוסייה הלומדת בהם (לרוב, עברית או ערבית), להרחיב תכנים תרבותיים ודתיים מסוימים ועוד. האתגר הגדול של המדינה בתחום זה הוא לאפשר לכל מגוון בתי הספר להציע תכנית לימודים התואמת את אמות המידה שקבע משרד החינוך, והמאפשרת לכל תלמיד הזדמנות להיבחן בבחינות הבגרות על פי קריטריונים זהים. תעודת הבגרות היא תנאי הכרחי ללימודים אקדמיים בישראל, וכיום כ-70% מהתלמידים ניהלים לבחינות הבגרות וזכאים לתעודת בגרות.

חוק חינוך חובה: כל ילד בישראל, מגיל 3 ועד גיל 15, חייב לשהות על פי חוק במסגרת חינוכית. 15 שנות הלימוד במערכת החינוך בישראל – מגיל 3 ועד סיום כיתה י"ב – הם חנים, למעט השתתפות שנתית מוגבלת וסמלית של ההורים. שלוש השנים הראשונות, מגיל שלוש ואילך, הן בגני הילדים. מגיל שש כל ילד לומד במסגרת בית הספר היסודי, וכעבור שש שנות לימוד במסגרת בית-ספרית זו, עובר התלמיד ללמוד בחטיבת ביניים למשך שלוש שנות לימוד נוספות. בתום לימודי חובה אלה, שלוש שנות הלימוד האחרונות הן במסגרת החטיבה העליונה. בשונה מהמצב בגרמניה, אין בישראל חלוקה לסוגים שונים של בתי ספר, כגון "גימ' נזיום" או "בית ספר כללי".

שנת הלימודים וחופשות: שנת הלימודים בישראל מתחילה ב-1 בספטמבר. בבתי הספר היסודיים מסתיימת שנת הלימודים ב-30 ביוני ובחטיבות העליונות ב-20 ביוני. "החופש הגדול", חופשת הקיץ של תלמידי ישראל, נמשך חודשיים, ומלבד חופשת הקיץ, החופשות העיקריות לאורך שנת הלימודים הן בחגים: סוכות, חנוכה ופסח. לוח החופשות של בתי הספר הלא-יהודיים נקבע לפי שיקול דעתם של הצוותים החינוכיים בבתי הספר במגזר, בהתאם לחגים סביבם מרוכזות החופשות. בדרך כלל אלו הן חופשת חג המולד הנוצרי או חג הקרבן המוסלמי.

ההשכלה הגבוהה בישראל: תשע האוניברסיטאות הקיימות כיום בישראל, עוסקות במחקר ובהוראה לכלל התארים האקדמיים במגוון רחב של תחומים. לצדן פועלות עשרות מכללות אקדמיות העוסקות בהוראת מגוון מצומצם יותר של תחומים, בדגש על המקצועות עריכת דין, ראיית חשבון והוראה.

לימודים אקדמיים: בשנים האחרונות, גדל בגרמניה שיעור הצעירים הפונים ללימודים אקדמיים. כיום לומדים באוניברסיטאות בגרמניה כחצי מיליון צעירים מדי שנה, ונראה כי לימודים גבוהים הפכו לאטרקטיביים יותר מההכשרה המקצועית. בגרמניה פועלים יותר מ-400 מוסדות ממשלתיים או מוכרים על ידי הממשלה להשכלה גבוהה. במרבית הערים הגדולות קיימת אוניברסיטה, המציעה מגוון רחב של מסלולי לימוד. נוסף על האוניברסיטאות, מכללות מקצועיות (Fachhochschulen) מציעות לימודים מעשיים ויותר ממוקדי-מקצוע, וכן מספר רב של אקדמיות ומוסדות חינוך קטנים יותר המתמחים בתחום מסוים. תעודת בגרות (Abitur) היא תנאי הכרחי לקבלה ללימודים בכל אוניברסיטה בגרמניה, וכדי ללמוד במכללה מקצועית נדרשת תעודת בגרות מקצועית (Fachabitur). מעבר לתעודה עצמה, ממוצע הציונים בתעודת הגמר הוא המכריע אם המועמד יתקבל ללימודים הגבוהים, לכן שנת הלימודים האחרונה בבית הספר היא קריטית, ובה תאם ההשקעה של התלמידים בשיאה. לפי שעה רשומים כמעט שלושה מיליון סטודנטים במוסדות ההשכלה הגבוהה בגרמניה, שני-שלישים מהם לאוניברסיטאות ושליש למכללות המקצועיות. עבור צעירים רבים, אחת התקופות המעניינות ביותר במהלך לימודיהם היא שהות של סמסטר או שניים באוניברסיטה אחרת, באירופה או מחוצה לה.

זכר השואה ומשמעותו עבור צעירים בגרמניה

סוגיית הנאציזם והשואה בחברה הגרמנית: סוגיית הנאציזם והשואה נוכחת מאוד בגרמניה. בחינוך הבית-ספרי והחוץ-בית-ספרי מוקצה לה מקום רב. עולם העיתונות והטלוויזיה עוסק דרך קבע בהיבטים של התקופה ובהשלכותיה. בדיונים פוליטיים ובהחלטות פוליטיות מכלילים לא-פעם שיקולים הנוגעים לנאציזם ולשואה. במרחב הציבורי ניצבים לוחות זיכרון ואתרי הנצחה במקומות רבים: מחוץ לבתי מגורים של נרדפי הנאצים שובצו במדרכה ביוזמתו של אמן "אבני נגף" (Stolpersteine), לוחיות פליז קטנות ומרובעות שעליהן שמות הנרדפים תארכי לידתם ומותם. קבוצות חילופים השוהות בברלין מבקרות לעתים קרובות את האנדרטה לזכר יהודי אירופה שנספו בשואה. מיקומה של האנדרטה בלב ברלין ובטווח ראייה מבית הנבחרים הגרמני מסמל את החשיבות שיש לזכר השואה במרחב הציבורי בגרמניה.

ימי זיכרון: 9 בנובמבר ו-27 בינואר: באופן מסורתי, מציינים בגרמניה את זיכרון קורבנות השואה ב-9 בנובמבר. במקומות רבים מזכירים במסגרת זאת את הריסת בתי הכנסת והגירוש בזמן הפוגרומים של נובמבר 1938, הנודעו בשם ליל הבדולח. פעמים רבות מלווים טקסי זיכרון אלה בתזכורת "לא נשכח לעולם". חשיבותו הרבה של יום זה נובעת בחלקה הגדול מהעובדה שתצלומים וסרטים תיעודיים רבים מימי הפוגרומים נשמרו והפכו לחלק מהזיכרון הקולקטיבי. הם מציגים את המראות הקשים של רדיפת היהודים שהתרחשה בלב החברה הגרמנית. בה בעת, 9 בנובמבר הוא המועד המציין אירועים היסטוריים מרכזיים אחרים בהיסטוריה הגרמנית – ב-9 בנובמבר 1918 הוכרזה הרפובליקה הגרמנית, וב-9 בנובמבר 1989 הופלה חומת ברלין ומערב גרמניה ומזרחה התאחדו. זו אחת הסיבות לכך שבשנת 1996 קבע בית הנבחרים הגרמני כי 27 בינואר יוכרז "יום הזיכרון לקרבנות הנציזם-סוציאליזם". ביום זה בשנת 1945 שוחרר מחנה הריכוז אושוויץ בידי חיילי הצבא האדום, ומאז בכל שנה באותו יום מתקיים טקס זיכרון רשמי בבית הנבחרים הגרמני. בשנת 2005 קבע האו"ם את 27 בינואר כיום הזיכרון הבין-לאומי לשואה, ומאז גברה חשיבותו של מועד זה בתרבות הזיכרון הגרמנית. כך לדוגמה, הבונדסטאג הגרמני מזמין בתאריך זה בכל שנה מאות צעירים למפגש בין-לאומי עם ניצולי השואה, ולרב שיח על שאלות של זיכרון אישי וכללי, חברתי ובין-לאומי.

היכן נחשפים צעירים ובני נוער בגרמניה להיסטוריה של הנציזם-סוציאליזם והשואה? על פי רוב, צעירים ובני נוער מתחילים לעסוק באופן יסודי בהיסטוריה של הנציזם-סוציאליזם והשואה במסגרת שיעורי ההיסטוריה בבית הספר. בתכנית הלימודים של כיתות ט'-י' מיוחד לנושא זה מקום מרכזי. הנושא נלמד אמנם בעיקר בשיעורי ההיסטוריה, אך גם במקצועות אחרים, כגון גרמנית או פוליטיקה, לפי תכתיבי מדינת המחוז ומידת מעורבותו של צוות המורים. תשומת לב מיוחדת מוקדשת במהלך השיעורים לקרבנות היהודים, אך גם לקרבנות אחרים, כגון נרדפים מסיבות פוליטיות, הומוסקסואלים, נכים וצוענים. מלבד ההתפתחויות ההיסטוריות הכלליות, עוסקים השיעורים בגרמניה פעמים רבות גם בהיבטים של התנגדות לנאציזם. פעולותיהן האמיצות של קבוצות התנגדות, כגון "נערי הסווינג" (Swing Jugend), "הפירטים של אדלויס" (Edelweißpiraten) או "הורד הלבן" (Weiße Rose), מדגימות כי גם בתקופת המשטר הנאצי היו לצעירים דרכי פעולה אלטרנטיביות ודרכי התנגדות למשטר.

צעירים ובני נוער בגרמניה נחשפים להיסטוריה הנאצית גם מחוץ לבית הספר. בטלוויזיה מוקרנים סרטים עלילתיים ותיעודיים על אודות היבטים שונים של הנציזם-סוציאליזם, ובייחוד השואה. על כך נוספים מגוון ספרים, רומנים גרפיים, תערוכות ואירועים. ל"יומנה של אנה פרנק" תפקיד מיוחד במסגרת זו עד היום. גם סרטים עלילתיים כגון "הפסנתרן", "רשימת שינדלר" או "אירופה אירופה" (Hitlerjunge Salomon) מוכרים לצעירים רבים. בתנועות נוער או באיגודי נוער אחדים הנושא הוא חלק מהתכנית החינוכית. בני הנוער מבקרים יחד במקומות בעלי זיקה היסטורית לנאציזם או עוסקים בסיפורים מהתקופה. שלא כבדורות הקודמים, העדויות החיות ממקור ראשון מתקופת הנאציזם הולכות ומתמע-

זכר השואה ומשמעותו עבור צעירים בישראל

התפתחות זכר השואה בישראל במאה ה-21: מדינת ישראל נוסדה שלוש שנים בלבד לאחר שמלחמת העולם השנייה הסתיימה. ניצולי השואה הגיעו לישראל כפליטים חסרי כל סמוך להקמת המדינה, מותירים מאחוריהם את עברם, את קרוביהם ובני משפחותיהם, ושרויים באי-ודאות גמורה ביחס לגורלם ולגורל קרוביהם שהובלו למחנות ברחבי אירופה, ומכרים שאבד עמם הקשר בתקופת המלחמה. חרף מצבם, תרמו אותם פליטי שואה תרומה מכרעת לתקומתה של המדינה בראשית דרכה. הם התגייסו לשורות הצבא עם הקמתו, נלחמו במלחמת העצמאות ואף שילמו בחייהם בקרבות תש"ח.

ביחסה של החברה הישראלית לניצולי השואה חלו תמורות לאורך השנים. תחילה, חרף האסון שעבר עליהם, נתקלו ניצולי השואה בהעדר הזדהות ואף בניכור ובחוסר הבנה למצבם מצד החברה הישראלית הצברית. משפט אייכמן בשנות ה-60 חשף בתקשורת, בפעם הראשונה בקנה מידה ציבורי רחב בישראל, לאוזני כל, עדויות מצמררות, שזעזעו את החברה כולה. העדויות סביב המשפט, שהתנהל בדלתיים פתוחות ושודר ברדיו, היוו בדיעבד פרק מכונן בשינוי יחסה של החברה לניצולי השואה. מאותה עת התפתח שיח אחר בנושא, ולניצולים ניתן מעמד מיוחד. בתוך כך החל להתפתח מפעל ייחודי לעיצוב זכר השואה ולטיפול אתוס הגבורה על בסיס לקחי השואה, במערכת החינוך בפרט ובחברה הישראלית בכלל.

כיום, זכר השואה הוא ערך מרכזי בזהות היהודית והישראלית, ולצד ניצולי השואה ששיתפו בסיפור הישרדותם ותיארו את נסיבות הירצחם מסמרות השיער של בני משפחותיהם: הורים, אחים ואחיות, סבים וקרובים אחרים, התפתחה ברבות הימים תרבות כתיבה ושירה ענפה של בני הדור השני והשלישי של שורדי השואה. אלו הביאו עמם היבטים עכשוויים ולעתים נועזים בנושא, וחשיבה עליו מפרספקטיבות אחרות. מדינת ישראל קיבלה עליה כמשימה לאומית להנציח את זכר הנספים בשואה, ולהתמיד בשימור הזיכרון ובהעברתו מדור לדור. זאת, בין השאר, באמצעות ארגונים ממלכתיים המקדישים את פעילותם לחקר השואה ודברים במי שיתמם מתוך תחושת שליחות ערכית, לצד מכוני שואה הנתמכים בידי המדינה ועוסקים בפיתוח תכניות לימודים המקדמות שיח על אודות לקחי השואה.

בשנים האחרונות יזמו בני הדור השלישי לשורדי השואה את התכנית "זיכרון בסלון" – אירוח ניצולי שואה או בני משפחותיהם במפגשים פרטיים, שבמרכזם עדות או שיח על השואה. כך, לצד טקסי יום השואה הפורמליים המתקיימים בכל יישוב ובית ספר בישראל, מתאפשרת למעוניינים בכך פגישה באווירה אינטימית יותר, המעודדת חשיפת עדות אישית ממקור ראשון על מאורעות התקופה ועל הצלקות שכל אחד מהניצולים נושא עמו מאז. השימוש בזווית ראייתם האישית של הניצולים פותח בפני הנוכחים במפגשים צוהר לדיון במשמעויות ובלקחים לזמננו ולדורות הבאים. התכנית נועדה הן לרווחתם של השורדים והן למען הנצחת זכר קרבנות השואה ועיבוד לקחי השואה.

יום הזיכרון לשואה ולגבורה: יום המוקדש להתייחדות עם זכר השואה שהמיטו הנאצים ועוד ריהם על העם היהודי ועם זכר מעשי הגבורה של הקרבנות והניצולים. יום הזיכרון לשואה ולגבורה קבוע בחקיקה ממלכתית, ומתקיים בישראל מדי שנה בכ"ז בניסן. תאריך זה משקף הן סמליות דתית, בהיותו חל במהלך ימי ספירת העומר, ימי אבל לעם ישראל, והן סמליות לאומית, כיום שנקבע שמונה ימים לפני יום העצמאות, ובכך מגלם את המעבר "משואה לתקומה". ביום הזיכרון עצמו, בשעה עשר בבוקר, מושמעת במדינה כולה צפירה להתייחדות עם קרבנות השואה. לאורך שתי דקות הצפירה, כל אדם במדינה חדל מעבודתו ונעמד לזכר הקורבנות; הנהגים גם הם עוצרים את רכבם, ומתייחדים עם זכר הקרבנות בעמידה מחוץ לרכב, כך שהתנועה בדרכים נפסקת לאות סולידריות טקסית. הצפירה, וכך גם הורדת דגל ישראל לחצי התורן, מהוות אות פתיחה לטקסי זיכרון רבים באתרי ההנצחה, במוסדות החינוך, במחנות

הצבא ובמוסדות ציבור ברחבי המדינה. גם התכניות ברדיו ובטלוויזיה מיוחדות לזכר השואה לכל אורך היממה, ובערב יום הזיכרון סגורים כל בתי הקפה, המסעדות ושאר מקומות הבילוי במדינה.

לימוד השואה: לימודי השואה בישראל נכללים בתכנית הלימוד בבתי הספר משנות הלימודים הראשונות. בגילאים הצעירים, הפעילות מתקיימת בעיקר סביב יום הזיכרון, ובכיתות הגבוהות נלמד בנושא כפרק במסגרת לימודי ההיסטוריה. התלמידים עוסקים בנושא השואה גם במסגרת לימודי הספרות, ובמקראות לספרות, הם נחשפים לעדויות ילדים ובני נוער וכן מתוודעים לסיפוריהם של מורדי הגטאות והפרטיזנים. שירים שהולחנו ועוסקים בשואה ובשורדים ממלאים תפקיד חשוב בלימודי השואה במערכת החינוך. במסגרת הפעילויות שיוזמים בתי הספר, משתתפים התלמידים בימי עיון במוסדות הנצחה, ואף מאורגנים ביקורים קבוצתיים של תלמידים באתרי זיכרון.

המסע לפולין: המסע לפולין מהווה נדבך מרכזי בלימוד השואה במערכת החינוך בישראל. למסע יוצאים כיום עשרות אלפי בני נוער מכיתות י"א-י"ב, חניכי תנועות הנוער, חיילי צה"ל וקבוצות מארגונים נוספים. במהלך המסע, מבקרות הקבוצות באתרי הנצחה שנבנו על שרידיהם של מחנות השמדה נאציים, ומסיירות בגטאות ובערים בפולין. באותם מחנות מוות, שהפכו אתרי הנצחה לקרבנות השואה, מקיימות הקבוצות אף טקסי זיכרון שהוכנו מראש לזכר הנספים. עם זאת, ולצד מרכזיותו של המסע לפולין במסגרת לימודי השואה, בחברה הישראלית מתקיים דיון ציבורי בדבר המשמעות החינוכית של מסעות אלה. בתוך כך, בשנים האחרונות התגבש מסע חלופי, העוסק בזכר השואה ומתקיים בתוך מדינת ישראל. במסגרת

טוט. עם זאת, יותר ויותר תיעודים שנשמרו מהתקופה הפכו נגישים עבור צעירים ובני נוער, וכן תערוכות ומוזיאונים, בייחוד במקומות בהם התרחשו האירועים עצמם, נעשים חשודים יותר לנוכח מספרם ההולך ופוחת של עדים מהתקופה. עובדה מעניינת היא שהדיון בהיסטוריה של הנציזם-סוציאליזם והשואה נעשה נוכח יותר בשנים האחרונות ברשתות החברתיות. בימי הזיכרון, נוהגים משתמשים לשתף ברשת סיפורים, ציטוטים, תצלומים או סרטונים לזכר קרבנות התקופה.

חרף העיסוק בנושא בהקשרי החיים השונים של צעירים ובני נוער, מחקרים מראים כי ידיעו תיהם של צעירים ובני נוער בנושא הנאציזם והשואה אינן אחידות, וכי יש לפעול בדרכים מגוונות כנגד פערי הידע. מתוך כך, עולה החשיבות להכשרה בנושא של מורים בבתי הספר וכן של צוותי הדרכה בחינוך החוץ-בית-ספרי. הלשכה הפדרלית של גרמניה לחינוך פוליטי וכן מוסדות רלוונטיים ברחבי גרמניה ורשת ענפה של ארגוני חינוך עצמאיים מפתחים חומרים חינוכיים מגוונים ומציעים השתלמויות בנושא לאנשי חינוך.

כיצד מתמודדים צעירים ובני נוער בגרמניה עם ההיסטוריה של הנאציזם והשואה?

צעירים ובני נוער בגרמניה שואלים שאלות רבות בכל הקשור לנאציזם ולשואה: מדוע עדיין יש לאירועי העבר משמעות כיום? איזו אחריות יש להם – לדורות הצעירים – כיום, בצל ההיסטוריה? האם עליהם להרגיש בושה או אשמה על פשעי הנאציזם? מדובר בשאלות מורכבות, שכן הן נוגעות פעמים רבות בזהותם האישית: מי אני? מהי ההיסטוריה של המסע שלי בתקופה ההיא? באיזו מן חברה אני חי כיום? מה עמדת כלפי החברה הזאת וכלפי ההיסטוריה שלה? לצעירים ובני נוער בגרמניה המחפשים באופן עצמאי תשובות לשאלות האלה – צפוי תהליך ארוך ומסובך. אחדים עוסקים בשאלות האלה בלי הרף, אחרים פחות. השאלה אם ואיך עוסקים צעירים ובני נוער בגרמניה בסוגיית הנאציזם והשואה תלויה לא פעם בשאלה אם יש הורים, חברים, מורים, אנשי חינוך או אנשים אחרים בסביבתם שלהם הידע הנחוץ, והמוכנים להקדיש את הזמן הנדרש לנושא כדי לעסוק בו יחד עם הצעירים בזהירות הנדרשת.

שלא כבישראל, העיסוק בנאציזם ובשואה בגרמניה מופשט בהרבה. אחריותה של גרמניה לפשעים מודגשת תמיד, ואולם רבים מתקשים גם כיום להתמודד עם הקשר הישיר של משפחתם לנאציזם. העיסוק המשפחתי בתקופת הנאציזם – אם המשפחות אכן התגוררו בגרמניה בתקופה ההיא, ולא נרדפו בעצמן בידי הנאצים – נוגע בעיקר למלחמה, לתפקידם של קרובי המשפחה בזמן המלחמה או בעת ההפצצות על ערים גרמניות. לעתים רחוקות יותר נשאלות שאלות הנוגעות לקשרים ביוגרפיים לפשעי השואה. במשפחות יהודיות ובמשפחות של קרבנות אחרים של הנאציזם נראים הדברים אחרת. העיסוק החברתי בשואה בגרמניה הביא גם לידי הכרה שבמשפחות רבות היו באותה עת נאצים פעילים ומשתפי פעולה, אולם גם קרבנות או יחידים שהתנגדו למשטר.

צעירים ובני נוער רבים נדרשים להתמודד עם ההיסטוריה הנאצית והשואה דווקא כשהם שוהים מחוץ לגרמניה. משתתפים רבים בחילופי נוער עם ישראל או עם מדינות אירופה השכנות נתפסים בפעם הראשונה בחייהם כ"גרמנים". פתאום עולות במפגשים אלה שאלות עליהם עצמם, על גרמניה ועל החברה הגרמנית – שאלות שלרוב אינן מעסיקות אותם בשגרת חייהם. במוקדם או במאוחר עולה לדיון גם נושא הנאציזם. שיחה משותפת בין צעירים ובני נוער על הנושא היא חלק חשוב ממפגשי נוער בין גרמניה לישראל, מאחר שמטרת החילופים היא לעורר מחשבה ולהעמיק את ההבנה של הקשרים היסטוריים אישיים וחברתיים.

היחס להיסטוריה הפך מגוון יותר: גרמניה הייתה למדינת הגירה. יותר ויותר צעירים ובני נוער המתגוררים בגרמניה באים ממשפחות בעלות יחס אחר לעבר הנאצי – גם בשל מוצאן האתני. ההתמודדות עם מגוון החיבורים הלאומיים, הקולקטיביים והאינדיבידואליים לנאציזם ולשואה בגרמניה בפרט ובאירופה בכלל היא בעלת חשיבות גדולה בגרמניה. במרכז עומדת השאלה המאתגרת כיצד על גרמניה להתמודד עם הנושא בעתיד, לאור מגמת הפיכתה יותר ויותר לחברה רב-תרבותית, שיחסה להיסטוריה הנאצית מגוון. בעניין זה, תומכים רבים בהדגשת הממד האוניברסלי של ההיסטוריה ובהבנת השואה כמשבר ציביליזציה כולל וכפשע נגד האנושות. האוניברסליזציה של השואה עשויה לפתוח פתח לגישות כלליות להתמודדות עם ההיסטוריה. עם זאת, מבקרי הגישה חוששים מפני מחיקת ההקשר ההיסטורי של המאורעות. מכל מקום, האתגר החינוכי בגרמניה הוא עדיין בירור היחס השונה של צעירים ממוצאים שונים להיסטוריה הנאצית וניתובו לתהליכים חינוכיים.

היחס להיסטוריה בתכניות חילופים: שלא כבעשורים הראשונים של המפגשים, צעירים ובני נוער מגרמניה כיום אינם מקשרים את ישראל אך ורק עם השואה. דווקא בשל אופן הצגתה באמצעי התקשורת, מקושרת ישראל בראש וראשונה עם הסכסוך במזרח התיכון. אולם עיסוק מעמיק בנושא מבהיר את הקשר ההדוק בין ההיסטוריה הגרמנית וזו הישראלית. בזכות המפגש עם צעירים מישראל, יכולים צעירים מגרמניה להבין ולחוש ביתר שאת את חותם הגירוש, הרדיפה והרצח של יהודים באירופה, שעדיין נוכח בקרב משפחות יהודיות בישראל. כיום, הדימויים של ישראל מורכבים ומגוונים יותר. בארגון תכניות חילופים, יש לזכור שבהקשר הגרמני-ישראלי מעוגן "האחר" תמיד גם בראי נושא הנאציזם והשואה. לפיכך, יש לכוון את התהליכים החינוכיים לדיון מתוך תפיסה זו ולהעשירה באמצעות חוויות ותובנות שהן חלק מהמפגש הקונקרטי.

המסע מבקרות קבוצות התלמידים באתרי זיכרון והנצחה בישראל, ובהם מוזיאון יד ושם, מוזיאון לוחמי הגטאות, המכון ללימודי השואה "משואה", ואנדרטאות לזכר הנספים בשואה ברחבי הארץ.

גרמניה מנקודת מבטם של צעירים ישראלים: המושג "גרמניה האחרת" עומד בבסיס יחסם של צעירים ישראלים רבים לגרמניה כיום. משמעות המושג היא: איננו שוכחים את גרמניה הנאצית ואת העובדה שעדיין חיים בגרמניה אנשים ששירתו את המשטר הנאצי, אך לצד זה, אנו מכירים במאמציה של גרמניה כמדינה וכחברה להתמודד עם עברה. נראה שהמודעות למפעלי הזיכרון המשמעותיים ברחבי גרמניה, ובייחוד בבירה ברלין, מסייעת לשיקום היחסים, והשינוי מגיע באמצעות הדור הצעיר. בקרב ישראלים המתגוררים בגרמניה, אך גם בקרב ישראלים החיים בישראל, נחשבת גרמניה בעשורים האחרונים לידידתה הקרובה ביותר של ישראל ולבת בריתה הקרובה ביותר בין מדינות אירופה.

מרקם חברתי בגרמניה

מגוון חברתי: מאות אלפי בני אדם שהגיעו לגרמניה כ"עובדים זרים" אחרי מלחמת העולם השנייה, במסגרת "הנס הכלכלי", נשארו בה. כך הפכה החברה הגרמנית לרב-תרבותית, הטרוגנית ומגוונת. כיום, כמעט כל אדם חמישי בגרמניה מאופיין ב"רקע הגירתי" (Migrationshintergrund). בייחוד בערים גדולות, כגון מינכן, פרנקפורט, קלן וברלין, חיים בצוותא מהגרים ממבחר מדינות ברחבי העולם. כך נוצר פסיפס של תרבויות, דתות ושפות. מהגרים רבים וצאצאיהם הפכו בינתיים לאזרחים גרמנים ולמקבלי החלטות במבחר תחומים. הם משתתפים בחיים הציבוריים, משפיעים כעיתונאים על דעת הקהל, מייצגים כפוליטיקאים את צורכי האוכלוסייה, מעשירים את המרחב התרבותי הגרמני ותורמים במגזרים כגון החינוך, הבריאות והספורט. כך לדוגמה, בשנת 2014 שישה מ-23 שחקני נבחרת הכדורגל הגרמנית באליפות העולם היו מ"רקע הגירתי".

דת: גם מבחינה דתית גרמניה היא מדינה מגוונת. כ-59% מהגרמנים הם נוצרים – במידה שווה פרוטסטנטים (כ-28%) וקתולים (כ-28%). כחמישה מיליון מוסלמים חיים כיום בגרמניה, כ-6% מכלל האוכלוסייה. בני כל שאר הדתות מהווים כ-1% מכלל האוכלוסייה – כ-270,000 בודהיסטים, 200,000 יהודים, 100,000 הינדואים, 100,000 יזידים, 10,000-20,000 סיקים ו-6,000 בהאים. כ-34% מתושבי גרמניה רשומים כחסרי דת. בהשוואה לישראל, הדת בגרמניה ממלאת תפקיד משני. צעירים רבים באים במגע עם דת רק בנסיבות מיוחדות: בחג המולד, בחג הפסחא, ברמדאן או בחנוכה. כמו כן, בתקופות מסוימות צעירים עוסקים יותר באמונתם. עבור בני נוער נוצרים, זה בעיקר במהלך תקופת הקומנוניזם או הקונפירמציה (המקבילות באופיין לטקס בר המצווה במסורת היהודית), אך ככלל, רק מעטים מהצעירים מתמידים להגיע לתפילה בכנסייה.

חילוניות ודתיות: גרמניה היא מדינה חילונית לפי חוקתה, ומתקיים בה חופש דת. עם זאת, גרמניה מתוארת פעמים רבות כמדינה בעלת מסורת "נוצרית-מערבית". ההגירה בעשורים האחרונים תרמה למגוון הדמוגרפי והדתי של גרמניה. דתות אחרות, שלא זכו לייצוג ניכר במרחב הציבורי לפני כן, נעשו רלוונטיות יותר עם הזמן, עד כדי הפיכתן לחלק בלתי נפרד מהמציאות הגרמנית. עם זאת, למרות חופש הדת המעוגן בחוקה, מתקיים בגרמניה דיון ציבורי סוער בנוגע למקומן של דתות אחרות במדינה. שאלות כגון "האם האסלאם שייך לגרמניה?" מבהירות כי אי-אפשר להסיק משווין הזכויות הרשמי לבני כל הדתות כי תושבים מוסלמים נתפסים בהכרח כשווי זכויות בחברה הגרמנית. החיפוש אחר השתייכות וזהות הוא בעל חשיבות גדולה עבור צעירים ובני נוער. רבות מתכניות החילופים בין בני נוער וצעירים מנסות לשלב בתכניהן ביקורת על גישות המסתייגות מדתות אחרות ומהשתייכויות שונות, ולהדגיש את המגוון התרבותי של הצעירים ואת סיפוריהם האישיים.

שפה וזהות: אחת המטרות שניסחה ועדת האיחוד האירופי, היא שכל אזרח במרחב האיחוד יש לוט בשלוש שפות. אלא שבגרמניה, כברוב מדינות אירופה, מטרה זו טרם הושגה. רובם המכריע של הצעירים דוברים אנגלית היטב, שמתפקדת נכון לעכשיו כמעין "שפה בין-לאומית". אין עוררין כי אנגלית היא שפת התקשורת הדומיננטית – הן ברשתות החברתיות, הן בעולם הווירטואלי והן בחילופים עם מדינות אחרות. עם זאת, מוכרות בגרמניה ארבע שפות מיעוטים מוכרות – דנית, פריזית, סורבית ורומנש – וכן ניבים ושפות אזרחיות רבות אחרות. דובריהן משמרים מסורות של מאות שנים וכן תרבויות וזהויות שעוברות בעזרתן מדור לדור.

רב-לשוניות כדרך לבניית גשרים: הצעירים בתכניות החילופים הם גם מתווכים לשוניים ותרבותיים. בייחוד צעירים הבאים מרקע אתני ותרבותי שאינו הרקע הרווח בגרמניה, מביאים למפגשים נרטיבי

מרקם חברתי בישראל

ישראל פנים רבות לה: החברה הישראלית היא הטרוגנית במהותה, בעלת רוב יהודי ומיעוטים מדתות אחרות. עובדות דמוגרפיות אלה באות לידי ביטוי באורח חיים שונה ומגוון. אזרחי ישראל היהודים התקבצו אליה מכל העולם: צפון אפריקה ומדינות ערב, אירופה וחבר המדינות, דרום אמריקה וארצות הברית, דרום אפריקה, אתיופיה, ואף אוסטרליה וניו זילנד. המנהגים, המסורות והשפה שכל עלייה הביאה עמה העצימו את המגוון התרבותי במדינה. גם בהיבט הדתי לישראל פנים רבות, וחיים בה בני דתות ומיעוטים שונים יחד, וכן קצוות שונים של קשת אמונות בתוך העולם היהודי.

מדינת ישראל – מדינה יהודית ודמוקרטית: ישראל הוקמה לאור החזון הציוני של הקמת בית יהודי בארץ ישראל. בהתאם, כיום משתקף החזון הן בהרכב האוכלוסייה – כ-75% מאוכלוסיית ישראל הם יהודים – והן באורח החיים היהודי שהמדינה מבקשת לעצמה: שמירת השבת בחלקים נרחבים מהמרחב הציבורי, חינוך ממלכתי יהודי, חיבור בין מוסדות המדינה למוסדות הרבניים ועוד. עם זאת, מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית הדוגלת בשוויון זכויות לכלל אזרחיה ובחופש דת ומצפון. שני ערכים אלו – יהודי ודמוקרטי – עומדים לעתים זה לצד זה, אך לעתים גם מתנגשים.

חרדים: האוכלוסייה היהודית בישראל מורכבת ממגוון זרמים וקבוצות. הקבוצה הקטנה ביותר באוכלוסייה היהודית היא החרדים, או "אולטרה-אורתודוקסים", המונה כ-9%-10% מהאוכלוסייה היהודית. אורח החיים החרדי הוא שמרני ואדוק, על פי חוקי ההלכה היהודיים. החברה החרדית מנסה להימנע מקשר עם זרמים אחרים, ועל כן אורח חייה מתאפיין בבידול קיצוני, ובמגורים בשכונות נפרדות. על פי תפיסת העולם החרדית, אין צידוק לקיומה של מדינה יהודית לפני בוא המשיח, ועל כן החרדים אינם נכונים לתרום באופן פעיל לחיים האזרחיים במדינה. עם זאת, בשנים האחרונות, חרף ניסיונם של קברניטי העדה לעמוד בפרץ, ניכרת זליגתם של האמצעים הטכנולוגיים אל המגזר החרדי, ובכלל זה האינטרנט. לפיכך, האוכלוסייה החרדית מצויה כיום במגמה של תהליכי שינוי מרחיקי לכת, כשאת השינויים העיקריים משתקף בעניין של נשים חרדיות בהשתלבות במעגל העבודה, ובמיעוט הולך וגדל באוכלוסייה החרדית בכללותה המעורבנין לצאת מהקהילה הסגורה, לשרת בצבא, לרכוש השכלה ומקצוע ולהשתלב בעולם העבודה במדינת ישראל.

דתיים-לאומיים: זרם "הציונות הדתית" בישראל המונה כ-11% מכלל האוכלוסייה במדינה. כיסוד לזהותו, דוגל המגזר הדתי-לאומי בישראל בקיום המצוות ובחיים על פי הלכות התורה. כל זאת, לצד המחויבות למדינת ישראל ולרעיון הציוני. מגזר זה רואה בכינונה של מדינת ישראל את תחילת הגאולה וקירוב בואו של המשיח. אזרחי המדינה המשתייכים לזרם הדתי-לאומי תורמים חלק פעיל לחיים בישראל, אם בשירות בצבא ובשירות הלאומי ואם במעגל העבודה, באקדמיה ובמוסדות המדינה. הזרם הדתי-לאומי דוגל בקיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית הפועלת לפי כללי ההלכה. רבים מאלה המזהים את עצמם כדתיים-לאומיים כורכים בתפיסת עולמם את אידאולוגיית "ארץ ישראל השלמה" ויישוב הארץ.

מסורתיים: כמעט 40% מהציבור היהודי בישראל מגדיר עצמו "מסורתי". עבור ציבור זה, המסורת היהודית חשובה, אך הם אינם ממלאים בקפידה אחר כל מצווה. צביון יהודי-מסורתי זה התפתח בעיקר בקרב יהודים ספרדים ומזרחיים, מתוך מסורת של קיום אורח חיים יהודי לצד מעורבות בחיי הקהילה והאוכלוסייה המקומית במדינות מהן עלו לישראל. עבור המסורתיים, הזהות היהודית היא אמנם חשובה, אך הגדרתה נעה תמיד בין שמירת דת ובין החיים האזרחיים.

חילונים: רבים מהיהודים בישראל מגדירים את עצמם חילונים. היהדות החילונית שואבת הש"ראה הן מערכים אוניברסליים והן מערכים יהודיים. היהודים החילוניים משמרים את היהדות כת"רבות, בעיקר באמצעות ציון חגים ומועדים בלוח השנה העברי ובקיום טקסים יהודיים, לצד קיום אורח חיים חופשי שאינו מחויב לקיום מצוות והלכות.

האוכלוסייה הערבית בישראל: בישראל, חמישית מאזרחי המדינה הם ערבים ישראלים. רוב ערביי ישראל הם מוסלמים, ומיעוטם נוצרים. רובם המוחלט הם תושבים שנותרו בשטחי ישראל לאחר מלחמת העצמאות, ומאז הוכרו כאזרחי המדינה. שפתם היא ערבית – השפה הרשמית השנייה בישראל. כאזרחים שווים זכויות הם רשאים לבחור ולהיבחר בבחירות הכלליות לכנסת. עם זאת, ערביי ישראל הם מיעוט במדינה יהודית שדגלה והמנונה אינם קשורים לזהות הערבית-פלסטינית, וסמליה מתייחסים אך ורק להיסטוריה ולתרבות היהודית. מרבית ערביי ישראל גרים בערים מעורבות, בעיקר ירושלים, חיפה, יפו, עכו, באר שבע, נצרת, רמלה ולוד, אם כי בשכונות נפרדות מאלו היהודיות. בישראל יש גם ערים ערביות לחלוטין, כגון אום אל-פחם, טייבה, טירה, כפר קאסם, מע'אר, באקה אל-גרבייה וטמרה, וכן עשרות רבות של יישובים בינוניים וקטנים שתושביהם ערבים בלבד.

דו-קיום יהודי-ערבי: אזרחי ישראל היהודים והערבים חיים זה לצד זה במדינה יהודית ודמוקרטית. מערכות החינוך במגזר הע"רבי ובמגזר היהודי הן נפרדות, ולכל אוכלוסייה מותאמת תכנית לימודים לפי צרכיה. במערכת החינוך היהודית לומדים בעברית, ובמערכת החינוך הערבית לומדים בערבית. שתי השפות השונות מעמיקות את ההיבדלות של האוכלוסיות זו מזו, והחיים המשותפים של אזרחי ישראל היהודים והערבים כרוכים לא-פעם בהתנגשויות הנובעות מאינטרסים מנוגדים. עם זאת, לצד הקשיים יש מאמץ משותף להידברות ולהבנה בין שתי הקבוצות, בין השאר באמצעות עמותות הפועלות לקירוב לבבות בין החברות השונות. כמו כן, ננקטות פעולות להקלת שילובה של האוכלוסייה הערבית בעולם העבודה, באקדמיה ובמוסדות המדינה.

חדש וגם שפה חדשה. בני נוער רבים חשים בנוח בכמה שפות. השפות שהם דוברים משולות לגשרים המחזקים את המארג החברתי בגרמניה, פותחים צוהר לתרבויות ולארצות אחרות ומקדמים פתיחות וסובלנות. גם במפגשים גרמניים-ישראליים יש בכוחן של הזהויות התרבותיות המגוונות, ובכלל זה ריבוי שפות האם, לתרום להפרכת דימויים פשטניים של "גרמנים" ו"ישראלים". בכך יכולים לסייע גם הזהויות הלשוניות והכישורים הלשוניים השונים של בני הנוער עצמם.

פרסומים
קישורים

קונאקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-לישראל: "נפלה לי אבן מהכתפיים" – ערכה לשונית למפגשים גרמניים-ישראליים בגרמנית, בעברית ובערבית, 2010.

מקבץ שיטות עבודה בשלוש שפות להתמודדות עם שפה, תרבות ותקשורת במפגשים בין גרמניה לישראל.

גרמניה ואירופה

צעירים ואירופה: השאלה "מהי המשמעות של אירופה עבור צעירים בגרמניה" אינה פשוטה. יש המזדהים יותר עם אירופה ויש כאלה שאירופה לא ממלאת תפקיד מרכזי בחייהם. סקר הנוער של קרן TUI משנת 2018 הראה ש-52% מהצעירים בגרמניה חשים גם זיקה כלל אירופית מסוימת. האפשרויות הטמונות בחיים באירופה של עידן האיחוד האירופי מצטיירות כמובנות מאליהן עבור של בני נוער וצעירים. לדוגמה, רבים רואים כיום את האפשרות לעבור ממדינה למדינה בתוך אירופה בלי ביקורת גבולות ובלי אשרה כמובנת מאליה. כך נתפסת גם האפשרות להתגורר, ללמוד, לעבוד או להתנדב בכל מדינה באיחוד האירופי. באמצעות תכניות כגון ארסמוס (+ERASMUS), תומך האיחוד האירופי בחילופים בין קבוצות ממוגן המדינות החברות באיחוד. בשנת 2016 השתתפו כמעט 100,000 צעירים ובני נוער מגרמניה בתכניות אלו, ובילו זמן מסוים במדינה אירופית אחרת. בעשורים האחרונים השפיעה תכנית ארסמוס על חייהם של צעירים רבים בגרמניה ובאירופה בכלל, והפכה לאחת מסיפוי רי ההצלחה האירופיים הגדולים ביותר. לפי הסקר של קרן TUI המוזכר לעיל, בערך כל צעיר שלישי באירופה השתתף בתכנית חילופים מסוג זה.

גרמניה היא חלק מהאיחוד האירופי – מה המשמעות של זה בעצם?

גרמניה שוכנת במרכז אירופה. היא גובלת בתשע מדינות, ולפיכך היא בעלת המספר הגדול ביותר של שכנות מכל מדינה אחרת באירופה. גם בשל לגודלה, מספר תושביה וכוחה הכלכלי, גרמניה היא מדינה חשובה באיחוד האירופי, ואף נחשבת "מרכז כובד" אירופי, מטעמים אלה ואחרים. כשדנים במעמדה של גרמניה באיחוד האירופי, מוזכר תמיד גם הקשר המיוחד בין גרמניה לצרפת וכן משמעותו עבור אירופה ועבור האיחוד האירופי. זאת משום ששתי המדינות לחמו זו בזו במספר מלחמות, והיו אויבות מושבעות משך זמן רב. העובדה ששתיהן נעשו חברות האיחוד האירופי וממבילותיהן היא הישג גדול של האיחוד וביטוי לקיום הבטחתו לשלום וליחסי רעות באירופה. הישג זה מבוסס על שאיפת האיחוד לפתח במרחבו ערכים משותפים ולפעול למען חיים משותפים, דמוקרטיים וסובלניים.

מה מחבר את מדינות האיחוד האירופי? הרעיון של אירופה דמוקרטית ומאוחדת שאינה סובת לת מלחמות ומעוינות היה לאורך זמן עבור רבים הסיבה החשובה ביותר לתמוך ביוזמת האיחוד האירופי. כיום נתפס האיחוד בעיני רבים בעיקר כשותפות כלכלית, אלא שמדובר בהרבה יותר מקהילה כלכלית בלבד. בתהליך האינטגרציה האירופית הוסכם על ערכים-מחברים משותפים שעל אירופה להתחייב אליהם. בהסכם האיחוד האירופי נוסחו הערכים האלה בסעיף 2: "הערכים שהאיחוד מבוסס עליהם הם כבוד האדם, חירות, דמוקרטיה, שוויון, חוקתיות ושמירה על זכויות האדם". אזרחי האיחוד האירופי מתחייבים כיום בחופשיות ביבשת שוחרת שלום ודמוקרטיה שגבולותיה פתוחים. לפתיחת הגבולות קדמו תהליך של התקרבות וצעדים בוני אמון והסכמה על ערכים משותפים. הגבולות הפתוחים תורמים להרחבת החילופים בין מדינות בשלל תחומים. בנוסף, הפך מימד ההשתייכות לאיחוד האירופי לשיקול מובן מאליו בקבלת החלטות פוליטיות בגרמניה. יצירת שוק משותף ומטבע משותף תרמו לרישיות הכלכלי של אירופה. גם מבחינה חברתית מתקיימים חילופים אינטנסיביים בין מדינות אירופה, ואם מתקיימים חילופי נוער גרמניים-ישראליים בקרבת הגבול, קיימת אפשרות לבקר במדינה שכנה ודרך כך להתנסות בחוויות חיים אחרת באירופה. הספק העולה לגבי הערכים המשותפים של האיחוד בזמנים אלה של התחזקות המגמות הימניות-קיצוניות באירופה, מדגיש את הצורך לדון בהישגיו ובעמדותיו של האיחוד האירופי. שיתוף הפעולה בין מדינות בעלות היסטוריה של יחסים עוינים, המתקיים באמצעות מוסדות אירופיים, הוא בעל תרומה חשובה לעובדה שמאז 1945 חווה אירופה את אחת מתקופותיה השלוות ביותר, הישג שאינו מובן מאליו על רקע המאורעות שפקדו אותה במאות האחרונות.

ישראל והמזרח התיכון

המזרח התיכון – אזור לא-שקט: מדינת ישראל שוכנת בלב מזרח התיכון, אזור סואן ומורסלמי ברובו המוחלט. מדינות ערב מעולם לא ראו בעין יפה את החזון הציוני, ובהתאם נכתבים דברי ימיה של ישראל בדם, לאורך היסטוריה ארוכה של מלחמות עם שכנותיה. חרף המלחמות, חותרת מדינת ישראל להגיע להסכמי שלום עם שכנותיה, דרך מאמצים שאף נשאו פרי: בשנת 1979 נחתם הסכם שלום ראשון ואמיץ עם מצרים, ובשנת 1994 – עם ירדן. הסכמי השלום נשמרים ומלווים בשיתופי פעולה כלכליים וביטחוניים.

הסכסוך הישראלי-פלסטיני: שורשיו נטועים בהיסטוריה ארוכת שנים של מאבק מתמשך על שליטה טריטוריאלית. הסכסוך הישראלי-פלסטיני ידע תהפוכות ושינה את אופיו לאורך 70 שנות קיומה של מדינת ישראל. אבני דרך מרכזיות בהקשר זה הן לדוגמה מלחמת העצמאות, מלחמת ששת הימים, לרבות כיבוש יהודה ושומרון ושחרור ירושלים, הסכמי אוסלו וכן תכנית ההתנתקות. הפלסטינים מגדירים את עצמם לאום המבקש לעצמו עצמאות ומדינה, בעוד שבחלקים בצד הישראלי-יהודי נתפסים הפלסטינים כמי שאינם מעוניינים כלל בחיים בשלום עם מדינת ישראל. מדובר בסכסוך מורכב המשפיע עמוקות הן על החברה הישראלית והן על זו הפלסטינית.

הסכסוך הישראלי-פלסטיני בחיי היום-יום: כל דור חווה את הסכסוך כחלק אינטגרלי מאופייה של מדינת ישראל, הן כעם והן כיחידים. זאת לצד סכסוכים אחרים ומלחמות נוספות שישראל נאלצת להיות מעורבת בהם ונעשו חלק בלתי נפרד מתולדותיה.

שירות החובה הצבאי בישׂרל הוא תוצאה ישירה של המצב הביטחוני, ובכלל זה הסכסוך הישראלי-פלסטיני. זאת ועוד, בישראל קיימת ערנות גבוהה בכל הקשור לאירועים ביטחוניים והיערכות הבטחונית שבשגרה היא ברמת כוונות גבוהה יחסית למקומות אחרים בעולם. כך לדוגמה, בכניסה למקומות ציבוריים ננקטות לרוב בדיקות ביטחוניות מחמירות יותר מאשר בשאר העולם. עם זאת, תחושת הביטחון של האזרחים בחיי היום-יום בישראל אינה שונה מאשר בכל מקום אחר בעולם. במרכזים העירוניים, במרחב הציבורי ובמדינה בכלל יש תחושת מוגנות גבוהה, בתי הקפה הומים אדם ומרכזי הקניות שוקקים, אתרי הנופש מלאים, ומסלולי הטיול בסופי השבוע ובחגים מוצפים במטיילים שבאים לנפש וליהנות מהטבע. אזרחי ישראל אינם חיים בפחד, ואף מדורגים באחד המדד האושר. קומות הגבוהים בעולם במדד האושר.

מעגל 3

מעגל 3

מנושא לתכנית בשלושה שלבים

מנושא לתכנית: תכנית חילופים מתגבשת על פי רוב בשלושה שלבים עיקריים: (1) בחירת הנושא; (2) לאור הנושא, ניסוח השאלות שיעמדו לדין בזמן החילופים; (3) איסוף וליקוט רעיונות קונקרטיים לגיבוש התוכן ולפיתוח התכנית הסופית.

שלב 1 - איתור נושא: כל תכנית חילופים היא בבחינת פעילות חד-פעמית. כל גוף מארגן הוא בעל ניסיון מסוים, יכולות ושיטות משלו שבאמצעותם הוא שואף להנחיל אי אילו ערכים. כל גוף מארגן פונה אל קבוצות יעד שונות בשלל גילאים ומרקע אישי מגוון.

גם למשתתפים תחומי עניין משלהם, וגם הגופים התומכים מעוניינים כמובן בדגשים נושאיים משלהם. נוסף על כך, תכנית חילופים היא פעילות המתקיימת בזמן מסוים ובמקום מסוים. כל אלה יש בהם כדי להשפיע על בחירת הנושאים והתכנים של התכנית. על השאלה אילו נושאים ותכנים "הולמים" או "אינם הולמים" כדאי לגופים המארגנים בגרמניה ובישראל לענות יחדיו. השאלות המוצגות ברשימה שלהלן נועדו לסייע בגיבוש רעיונות וכיווני מחשבה והן עשויות לסייע בבחירת הנושא המתאים ביותר לתכנית.

שאלות מנחות לאיתור נושא מיטבי

לפי קבוצת יעד

עד כמה רלוונטיים הנושא או פרויקט עבור קבוצת היעד - הן בגרמניה והן בישראל?

באיזו מידה עשויה קבוצת היעד להתעניין בנושא?

אילו זיקות והקבלות אפשר ליצור בין הנושא או הפרויקט ובין חייהם של המשתתפים?

באיזו מידה יכולה קבוצת היעד להשתתף באופן פעיל בדיון בנושא ובפרויקט?

לפי הגוף המארגן

מהי מידת ההתאמה של הנושא או הפרויקט לתכנים שהם בלבת עבודתו של הגוף המארגן?

אילו יכולות של הגוף המארגן עשויות להתבטא בעבודה על הנושא ועל הפרויקט ככלל?

לפי הגוף התומך

האם הנושא או הפרויקט מתכתבים עם הדרישות התוכניות של הגוף התומך? (מסמך ההנחיות המשותפות לביצועם ולקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה" עמ' 58).

שאלות פדגוגיות

כיצד אפשר להפיק ערך פדגוגי גבוה מהנושא או הפרויקט?

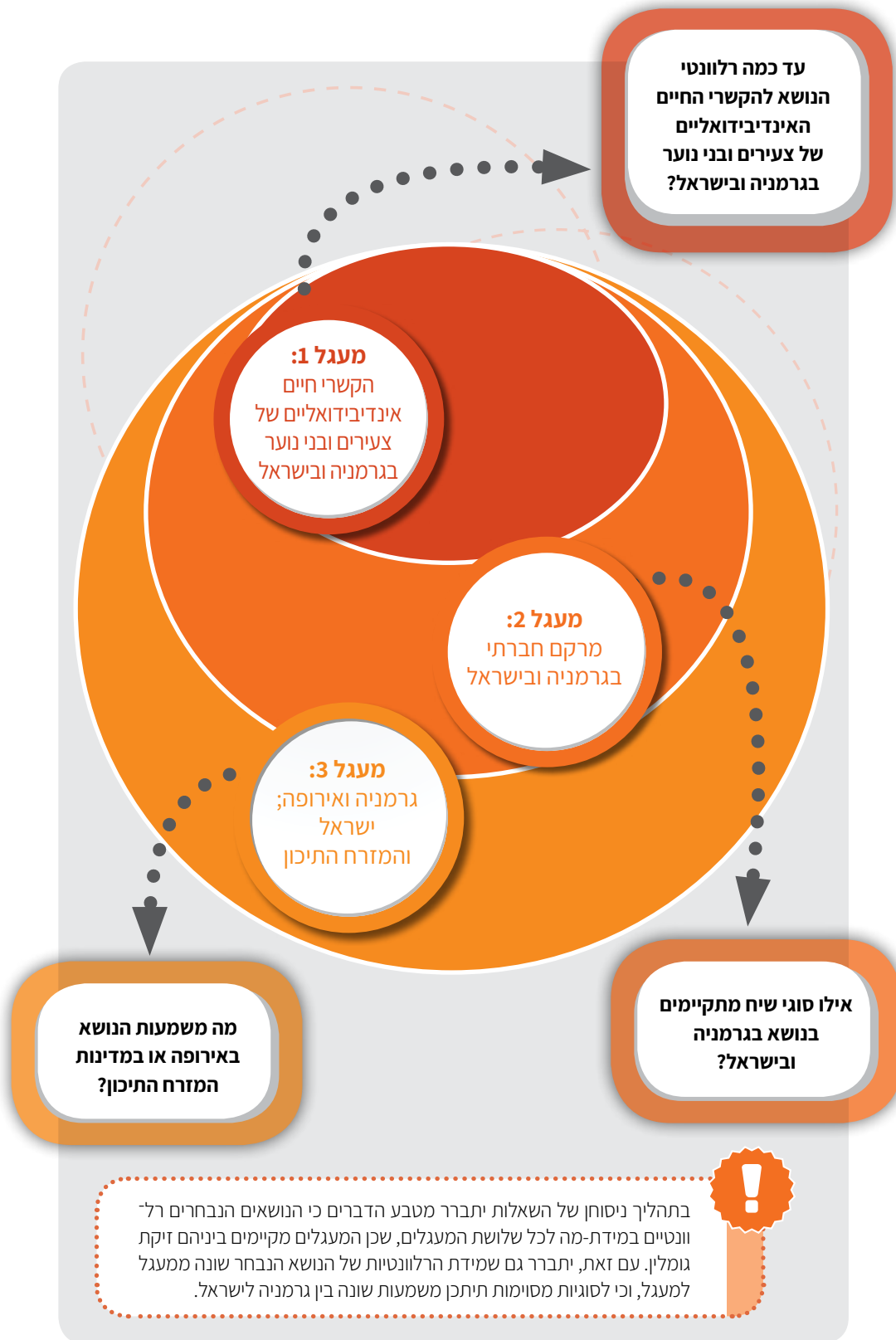
האם מדריכי המפגש הם בעלי הידע והכישורים הפדגוגיים הנדרשים כדי לעסוק בנושא או בפרויקט?

אילו עזרים פדגוגיים להעשרת התכנית ניתן לשלב בפעילות, בעזרת מוסדות חינוך, מוזיאונים או אתרי הנצחה?

שאלות לפי מקום או זמן

אילו נקודות חיבור יש בין הנושא או הפרויקט ובין האזור שהחילופים מתקיימים בו?

עד כמה מתאים מזג האוויר בזמן המפגש לעבודה על הנושא או על הפרויקט?

מעגל 2 - ניסוח השאלות לדיון: בדרך כלל, כדאי להתבונן בנושא מכמה היבטים, שכן נעשה הנושא מעניין יותר, והמשתתפים נחשפים להקשר הרחב בו ניתן לדון בו. ניסוח שאלות קונקרטיות סביב הנושא הנבחר מסייע למארגנים לתחום את הנושא ולהגדירו. אלא שכמובן יש להחליט באילו היבטים של הנושא ידונו במהלך החילופים. על בסיס המודל המוצג להלן, אפשר לדוגמה לשאול מהי מידת הרלוונטיות של הנושא לכל מעגל, ואילו דיונים ניתן לנהל אודות הנושא בכל אחד מהמעגלים:

מהי משמעות הנושא לחברה בגרמניה ובישראל? אילו סוגי שיח מתקיימים בנושא בגרמניה ובישראל?

האם מגזרים חברתיים שונים מייחסים לנושא מידות שונות של חשיבות?

באיזה אופן עוסקים בנושא בגרמניה ובישראל?

מעגל 3 - „גרמניה ואירופה; ישראל והמזרח התיכון“

מה הרלוונטיות של הנושא הנבחר באירופה או במדינות המזרח התיכון?

האם יש מדינות מסוימות שהנושא רלוונטי להן יותר מאשר למדינות אחרות?

אילו היבטים של נושא מסוים מצביעים על דמיון חוצה גבולות, והיכן מתגלים היבטים של הנושא היוצרים הבדלים?

מעגל 1 - „הקשרי חיים אינדיבידואליים של צעירים בגרמניה ובישראל“

מהי משמעות הנושא בחיי המשתתפים?

כיצד ומתי באים המשתתפים במגע עם הנושא בחיי היומיום?

עד כמה עשוי הנושא להשפיע חברתית על צעירים ובני נוער בגרמניה ובישראל?

שלב 3 - פיתוח רעיונות וגיבוש התכנית: בעצה אחת עם המשתתפים בפרויקט החילופים, יש להעלות רעיונות ליישום הפרויקט על ידי שילוב השאלות המנוסחות והבאתן לדיון בתכנית הקונקרטית. להלן מודל שיטתי של שאלות מנחות המיועד לשמש כלי עזר בתהליך התכנון:

שילוב טוב של עבודה תוכנית וזמן פנוי: עם סיום תהליך ליקוט הרעיונות, יש לגבשם לכדי תכנית. במהלך הכנת התכנית, יש לשמור על איזון בין העיסוק בעולמות תוכן ובין זמן פנוי (פעילויות פנאי, טיולים, שגרת החיים של המשפחה המארחת). מומלץ לתכנן מראש זמן פנוי, החשוב כדי לעבד את החוויות ולהפנימן, שכן לא-פעם יש נטייה "להעמיס" על התכנית נושאים רבים מדי.

שאלות מנחות לפיתוח רעיונות לתכנית

מה:	מי:
✓ כיצד ניתן לעסוק בנושאים בשלושת המעגלים?	✓ אילו גורמים או מוסדות באזור עשויים לסייע בדיון בנושא? (גורמים פרטיים, יוזמות מקומיות, אתרי הנצחה, מוסדות חינוך, מוסדות פוליטיים).
איך:	איפה:
✓ מהן צורות הדיון בנושא המתאימות לכל מעגל?	✓ אילו קשרים יש בין הנושא ובין האזור שבו מתקיימים החילופים (תרבותיים, היסטוריים, פוליטיים או גיאוגרפיים)? מהו המקום המתאים לדיון בנושא?
✓ אילו שיטות עבודה יכולות להתאים לכך? (סדנה, הרצאה, סיור, הקרנת סרט, עבודת צוות)	✓ מהו מקומה של כל יחידת עבודה בתכנית החילופים (בהתחלה, באמצע, בסוף)?
	מתי:

גיבוש התכנים

לפני ואחרי

איש לא מעוניין לשמוע שלוש הרצאות ארוכות ביום אחד. יש לשאוף ליישום שיטות עבודה המשלבות את המשתתפים באופן פעיל ומעוררות אותם לדיון בנושא.

✓ תאמו מראש את ציפיותיכם עם אנשי המקצוע החיצוניים. אם מתוכננות הרצאות, מומלץ במידת האפשר לאסוף מראש שאלות מהמשתתפים ולהציג למרצה. שלב זה יכול להתרחש לדוגמה גם בעת ההכנה למפגש.

✓ דיון מעמיק ובעל ערך בנושאים דורש מידת-מה של אמון. לכן כדאי לתכנן מראש זמן רב די הצורך להיכרות הדדית (שיטות אפשריות מפורטות בכרך II).

✓ כדאי לייעד זמן בסוף המפגש לסיכום הפרויקט ולהערכתו בנוכחות של כל המשתתפים בו (שיטות אפשריות מפורטות בכרך II).

תמהיל מאוזן ומבנה תואם

דינמיקה

✓ הקפידו להתאים את חלקי התכנית לתחומי העניין של המשתתפים.

✓ התאימו את הפעילות לשלב שהקבוצה נמצאת בו (עצות לדינמיקה ולתהליך הפדגוגי מפורטות בפרק 4 "דינמיקה ותהליכים קבוצתיים במפגש", עמ' 108).

✓ שלבו בתכנית מפגשי הכנה ומפגשי סיום של כל חלק ממנה. על הסיכום להתקיים כעבור זמן-מה מעת קיומו של אותו חלק בתכנית. מפגשי ההכנה והסיכום חשובים במיוחד כשמדובר בפעילויות אינטנסיביות ורגשיות, כגון ביקור משותף באתר הנצחה או טקס זיכרון משותף.

✓ נסו לגבש את התכנית כך שתספק למשתתפים הזדמנות להצצה אותנטית ככל האפשר אל חייהם של המארחים.

✓ הקפידו על תמהיל מאוזן של תוכן, סיורי שטח וזמן פנוי. הפסקות וזמן פנוי חשובים במיוחד לעיבוד שלל החוויות. יתר על כן, בני הנוער ישמחו לצאת לפעמים בלי מלווים.

✓ נסו לבחור את המרכיבים התוכניים שייתאימו זה לזה וייסתמכו זה על זה.

מתודיקה

✓ השתמשו בשיטות עבודה מגוונות. זכרו,

מנושא לתכנית – שלוש דוגמאות

בעמודים הבאים מובאות דוגמאות לפיתוח שלוש תכניות נושאיות בכמה שלבים.

- דוגמה 1: "אמונה ודת. במה את/ה מאמין/ה?"
- דוגמה 2: "זיכרון והנצחה. מהי משמעותם עבורך?"
- דוגמה 3: "גבולות מדיניים. גבולות מחשבתיים."

דוגמה 1:

"אמונה ודת. בַּמָּה אתה מאמין?"

הן בגרמניה והן בישראל חיים יחדיו בני דתות שונות. מסורות דתיות וחגים דתיים ממלאים תפקיד חשוב בחייהם של רבים. לדת השפעה רבה על המרקם החברתי ועל מערכת הערכים של שתי המדינות, וכמו-כן על החקיקה בשתייהן. הן בגרמניה והן בישראל מתנהל דיון ציבורי ער בנוגע ליהוסי חסים בין דת למדינה ובנוגע לתפקידה של הדת בחברה המודרנית.

הנושא "אמונה ודת" הוא מורכב ורלוונטי עבור

צעירים הן בגרמניה והן בישראל, גם אם הצעירים עצמם לא מגדירים את עצמם דתיים או משתייכים לדת מסוימת. מדובר לפיכך בנושא התואם היטב את הערכים הנוגעים לחילופי נוער בין גרמניה לישראל.

את הדיון בנושא "אמונה ודת" במהלך תכנית חילופים בין גרמניה לישראל אפשר להתחיל בהקשרי החיים האישיים של המשתתפים (מעגל 1), להמשיך בשיחה על הנושא במעגל החברתי (מעגל 2) ולבסוף להתבונן בו במעגל הטרנס-לאומי (מעגל 3). המודל המתודולוגי שלהלן מציג שאלות מנחות והמלצות לדיון בדיון בנושא "אמונה ודת".

שאלות מנחות:

מעגל 1:

הקשרי חיים
אינדיבידואליים של
צעירים ובני נוער
בגרמניה ובישראל

- אילו דתות קיימות בחיי המשיתפים?
- מתי ואיפה חווים המשתתפים דת בחיי היומיום שלהם?
- באיזו מידה יש לדת או לדתיות השפעה על חיי המשתתפים?
- אילו חגים דתיים חוגגים המשתתפים? מה כרוך בכך?
- אילו מוסדות דתיים יש באזור המגורים של המשתתפים?
- ...

מעגל 2:

מרקם חברתי
בגרמניה ובישראל

- אילו דתות רווחות בגרמניה, ואילו בישראל?
- מהי ההיסטוריה של הדתות הן בגרמניה והן בישראל?
- מהו חלקם של המגדירים את עצמם דתיים באוכלוסייה בגרמניה לעומת ישראל?
- מהו סוג היחסים בין דת למדינה בגרמניה לעומת ישראל?
- ...

מעגל 3:

גרמניה ואירופה;
ישראל והמזרח
התיכון

- אילו דתות רווחות באירופה ואילו במזרח התיכון?
- אילו דתות רווחות לפי מדינות, בארצות באירופה ובמזרח התיכון?
- מהו תפקידן של דתות בהתפתחות אירופה ובהתפתחות המזרח התיכון?
- ...

רעיונות לאופני דיון בתכנים

- סדנה העוסקת בסוגיה "במה אתה מאמין?" (מעגל 1).
- שיחה עם איש דת (מעגל 1).
- ביקור במוסד דתי באזור, כגון כנסייה, בית כנסת, מסגד או מקדש (מעגל 2).
- מחקר ורפרטים בסוגיה "היחס בין דת למדינה" בארצות שונות באירופה ובמזרח התיכון (מעגל 3).

כתובות לעבודת חילופים וחינוך בגרמניה ובישראל:

גרמניה

- אגודת הנוער העלאווי בגרמניה (Bund der Alevitischen Jugendlichen) (in Deutschland e.V. www.bdaj.de)
- אגודת הנוער הקתולי הגרמני (Bund der Deutschen Katholischen Jugend) (www.bdkj.de)
- אקדמיות אוונגליות בגרמניה (Die Evangelischen Akademien in) (Deutschland www.evangelische-akademien.de)
- אקדמיות קתוליות בגרמניה (Die Katholischen Akademien in) (Deutschland www.akademien.katholisch.de)
- האקדמיה האירופית ע"ש יאנוש קורצ'אק (Europäische Janusz Korczak) (Akademie e.V. www.ejka.org)
- המוזיאון היהודי בברלין (Jüdisches Museum Berlin) (www.jmberlin.de)
- המוזיאון היהודי במינכן (Jüdisches Museum München) (www.juedisches-museum-muenchen.de)

- המועצה המרכזית של המוסלמים בגרמניה (Zentralrat der Muslime in) (Deutschland e.V. www.zentralrat.de)
- המועצה המרכזית של היהודים בגרמניה (Zentralrat der Juden in) (Deutschland www.zentralratderjuden.de)
- פורום הצעירים במועצת התיאום של החברות לשיתוף פעולה נוצרי-יהודי (Forum Junger Erwachsener im) Koordinierungsrat der Gesellschaften für Christlich-Jüdische (Zusammenarbeit e.V. www.deutscher-koordinierungsrat.de/dkr-fje)
- קבוצת העבודה של הנוער האוונגלי בגרמניה (Arbeitsgemeinschaft der) Evangelischen Jugend in (Deutschland e.V. www.evangelische-jugend.de)

ישראל

- בינה"ה – התנועה ליהדות חברתית (www.bina.org.il)
- בית אבי חי (www.bac.org.il)
- בית הגפן – מרכז תרבות ערבי-יהודי בחיפה (www.beit-hagefen.com)
- בית הכנסת הגדול בירושלים (www.jerusalemgreatsynagogue.com)
- בית כנסת הרמב"ן ירושלים (www.ramban.org.il)
- האגודה הגרמנית של ארץ הקודש (Deutscher Verein vom Heilige) (Lande www.dvhl.de)

- המרכז החינוכי על שם ליאו בק בחיפה (www.leobaeckhaifa.org)
- הקהילה האוונגלית בשפה הגרמנית בירושלים (Evangelischen Gemeinde) (deutscher Sprache zu Jerusalem www.evangelisch-in-jerusalem.org)
- מכון שלום הרטמן ירושלים (www.heb.hartman.org.il)
- עלמא – בית לתרבות עברית (www.alma.org.il)
- קהילת כל הנשמה – בית כנסת רפורמי בירושלים (www.en.kolhaneshama.org.il)

דוגמה 2:

"זיכרון והנצחה. מהי משמעותם עבורך?"

הן להוזה והן לעבר תפקיד חשוב בתכניות החילוץ פים בין גרמניה לישראל. תוצאות האפליה, הרדיפה והרצח של יותר משישה מיליוני יהודים ומיעוטים אחרים באירופה בתקופת הנאציזם נוכחות בכל – בסיפורי משפחות, בזהויות, ביחסים שבין המשתתפים במפגשים ובחייהם בהווה.

לפי ההנחיות המשותפות המיועדות להכנה ולגייב בוש של תכניות חילופים, נושא הזיכרון וההנצחה הוא מרכיב חשוב בתכניות. הניסיון מראה כי במוקד

דם או במאחר בני הנוער והצעירים נתקלים יחדיו בנוכחות ההיסטוריה בגרמניה או בישראל, ובעקבות זאת מנסים לשאול זה את זה על אודות ההיסטוריה ועל משמעותה העכשווית. לדיון כזה דרושה הכנה מעמיקה הכוללת גישות שונות לחשיבה חברתית על זיכרון ועל משמעויותיו האינדיבידואליות.

המודל המתודולוגי שלהלן מציג שאלות מנחות והמלצות שיש בהן כדי לסייע בדיון בתכנים, בצורת הביטוי ובמבני התוכן של הנושא "זיכרון והנצחה" במעגל האינדיבידואלי, החברתי והבין-לאומי. מומלץ להתחיל במעגל החברתי בשתי הארצות (מעגל 2).

שאלות מנחות:

מעגל 1

- מה מעלה הנושא "זיכרון והנצחה" בדעתם של המשתתפים?
- אילו אירועים בחיי המשתתפים מצויינים באופן סדיר? האם יש להם מועדים או טקסים מסוימים?
- האם יש התרחשויות או אירועים היסטוריים המצויינים באורח סדיר בסביבת חייהם היום-יומית?
- איזו חשיבות יש לזכר השואה עבור המשפחות? באילו אירועים או טקסים כבר השתתפו בהקשר זה? מהו יחסם האישי לפרק זה בהיסטוריה?
- אילו יכלו המשתתפים לגבש יחד מתכונת חדשה להנצחת זכרם של קרבנות הנאציזם והשואה, מה היו עקרונותיה, איך הייתה מתקיימת? את מי היו מנציחים ובאיזה אופן?

...

- אילו גורמים, צורות ביטוי ותכנים מאפיינים את הזיכרון וההנצחה במדינות אירופה ובמזרח התיכון? אילו נרטיבים ופרקים בהיסטוריה מקבלים ביטוי בהקשר זה?

- מהו מקומם של זיכרון המשפחה, הנאצי וזכר השואה באירופה?

- מה המשמעות של זיכרון הנאציזם וזכר השואה באירופה, וכיצד משפיע היבט זה על היחסים שבין מדינות אירופה?

- אילו שאלות ודיונים מעלים זיכרון הנאציזם וזכר השואה באירופה?

- מהן ההשלכות של זיכרון הנאציזם והנצחת זכר השואה עבור ארצות המזרח התיכון ושכנותיה של ישראל?

...

מעגל 3

מעגל 2

- מה מצויינים באירועים ציבוריים לזיכרון ההיסטוריה בגרמניה או בישראל? מי נזכר או מונצח?
- כיצד נראים אירועים ציבוריים לזיכרון ולהנצחה?
- כיצד אפשר לתאר את תרבויות הזיכרון וההנצחה בגרמניה ובישראל? מהם הגורמים והסיבות להתפתחותן של תרבויות הזיכרון האלה בשתי הארצות?
- אילו דיונים ציבוריים מתנהלים בגרמניה ובישראל בסוגיית הזיכרון וההנצחה?
- אילו תפקידים ואילו תחומי עניין יש לצעירים ולבני נוער בשתי הארצות בהקשר של זיכרון מאורעות היסטוריים והנצחת זכרם של הקרבנות?

...

רעיונות לאופני דיון בתכנים

- סדנה בנושא "מהי חשיבות הזיכרון וההנצחה בחיך?" (מעגל 1).
- ביקור באתר זיכרון או במוסד הנצחה בגרמניה או בישראל (מעגלים 1 ו-2).
- ביקור באתר זיכרון או במוסד הנצחה לזכר קרבנות המשטר הנאצי בגרמניה או בישראל (מעגלים 1 ו-2).
- שיחות עם עדים (מעגלים 1 ו-2).
- סדנאות והרצאות על-אודות סוגי השיח העכשוויים בתחומי הזיכרון וההנצחה בגרמניה ובאירופה בכלל וכן בישראל ובמזרח התיכון בכלל (מעגלים 2 ו-3).

קישורים ופרסומים

קואקט - מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל/מועצת הנוער הבווארית/עיריית ירושלים: "לזכור יחד - לבנות גשרים". ערכה חינוכית לזיכרון ולהנצחה בחילופי נוער ותלמידים ישראל-גרמניה, 2014. מדריך לעיסוק משותף בנאציזם ובשואה.

כתובות לעבודת חילופים וחינוך בגרמניה ובישראל:

גרמניה

- "ללמוד מההיסטוריה" ("Lernen aus der Geschichte") - פורטל חינוך מקוון בנושא ההיסטוריה של גרמניה במאה ה-20 www.lernen-aus-der-geschichte.de
- מדור "לזכור ולהנציח" ("Erinnern und Gedenken") באתר של ממשלת גרמניה www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Themen/Gedenken/_node.html
- מדור "לזכור, להנציח ולעבד" ("Erinnern, Gedenken und Aufarbeitung") של המרכז הגרמני לחינוך פוליטי: www.bpb.de/geschichte/zeitgeschichte/deutschlandarchiv/184650/erinnern-und-gedenken
- "פורום אתרי ההנצחה" ("Gedenkstättenforum") - אתר אינטרנט המספק מידע אקטואלי בנוגע

ישראל

- לפרסומים, לאירועים, למחקרים וכן קישורים למגוון אתרי זיכרון והנצחה: www.gedenkstaettenforum.de
- בית התפוצות - מוזיאון העם היהודי www.bh.org.il/he
- בית לוחמי הגטאות www.gfh.org.il
- יד ושם - רשות הזיכרון לשואה ולגבורה www.yadvashem.org/he
- מוזיאון יד מרדכי - משואה לתקומה www.y-m-museum.co.il
- מורשת - בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ' www.moreshet.org
- משואה - המכון הבינלאומי ללימודי השואה www.massuah.org.il

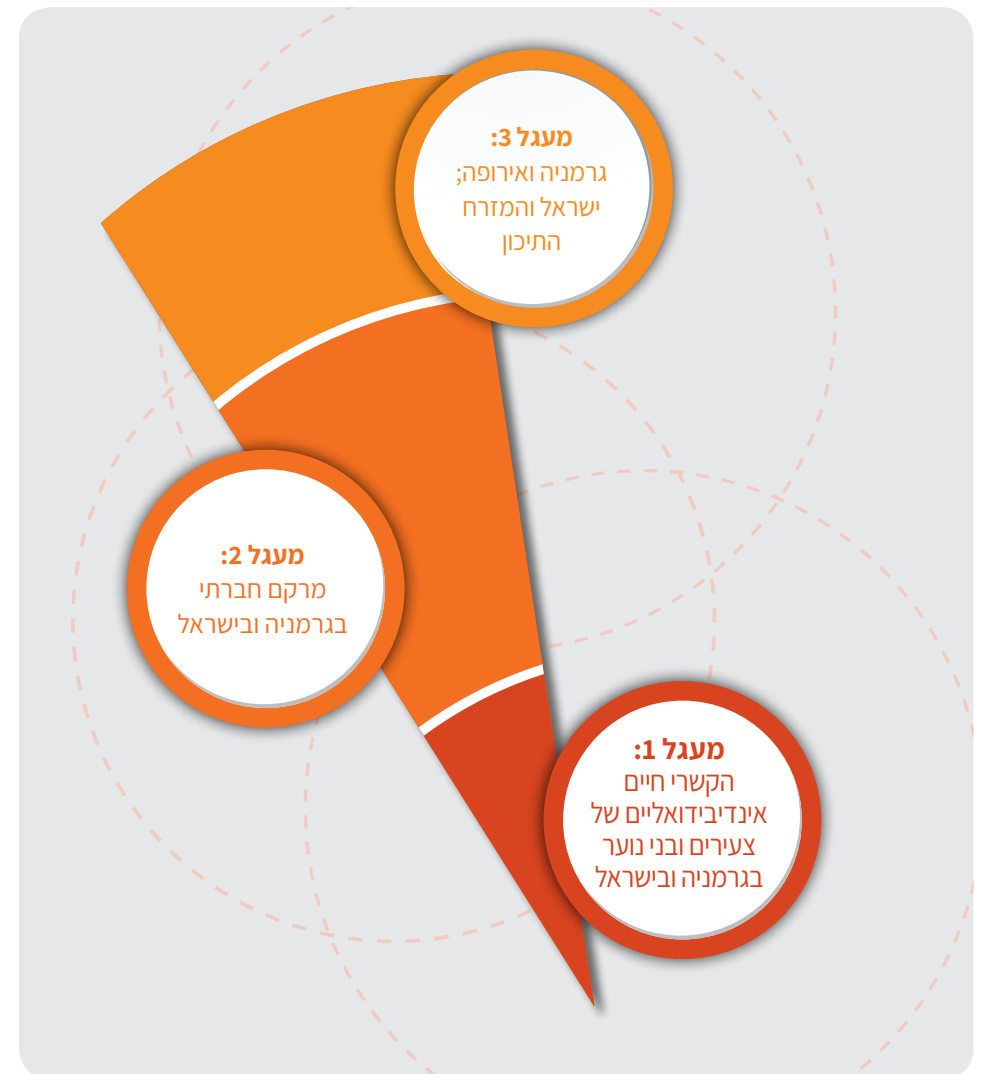
דוגמה 3:

"גבולות מדיניים. גבולות מחשבתיים"

כמעט בכל מקום בעולם ובכל נסיבות החיים יש גבולות: בין שמדובר בגבולות מדיניים שיש לחצות בנסיעות לארצות אחרות ובין קו על הרצפה המסמן גבול בתור לדלפק בבנק. יש גבולות נראים לעין ויש גבולות סמויים. יש גבולות ששינוי בהם גורם שינוי בעולם ויש גבולות אישיים בלתי נראים, שרק הנוגד עים בדבר מודעים להם. כך לדוגמה, בני נוער וצעירים בישראל אינם יכולים לנסוע בקלות למדינות

השכנות, אך בנסיעות בתוך אירופה לעתים קרובות אין צורך אפילו בהצגת דרכון. הבדלים כאלה ואחרים בין גרמניה לישראל משתקפים גם בשוני בתפישתה ובהלך הרוח בין האוכלוסיות.

את הדיון בנושא גבולות כדאי להתחיל במעגל הבין-לאומי (מעגל 3), וממנו לעבור דרך המעגל החברתי (מעגל 2) אל הקשרי החיים האינדיבידואליים (מעגל 1). השאלות והעצות שלהלן עשויות לסייע בהכנת העיסוק בנושא הגבולות, בעיבודו ובגיבושו לדיון במסגרת החילופים.

שאלות מנחות:

מעגל 1

- מה משמעותם של "גבולות אישיים" עבור המשתתפים?
- באילו מצבים חצו המשתתפים לפי תחושתם גבולות אישיים? כיצד הרגישו? על מה נאלצו להיגבר?
- באילו מצבים הרגישו המשתתפים מנודים – מסולקים מחוץ לגבולות מסוימים? באילו מצבים נידו משהו בעצמם?
- אילו גורמים יכולים לגרום לנידוי של בני אדם?

מעגל 3

- מהם גבולות? אילו סוגי גבולות קיימים? מדוע נחוצים גבולות?
- כיצד נוצרו הגבולות המדיניים באירופה, וכיצד במזרח התיכון? מה משמעותם?
- אילו מדינות גובלות בגרמניה ואילו גובלות בישראל? האם ניתן לנסוע למדינות השכנות, ובאילו תנאים?
- אילו סכסוכי גבולות היו ועודם הן באירופה והן במזרח התיכון?
- כיצד השפיע הגבול בין מערב גרמניה למזרחה על שאר אירופה? כיצד השתנתה אירופה לאחר ביטולו?

מעגל 2

- מה הייתה משמעות הגבול בין מערב גרמניה למזרחה עבור התושבים בשני צדי המתרס? מהי משמעותו של גבול זה כיום?
- אילו גבולות פנימיים קיימים בתוך החברות בגרמניה ובישראל? כיצד הם באים לידי ביטוי? כיצד ניתן להיגבר עליהם?
- אילו סיבות קיימות להגירה לגרמניה ולישראל?
- אילו סיבות ייתכנו לעזיבה של תושבי גרמניה או ישראל את מדינתם?

רעיונות לדרכי דיון בתכנים

- במפגשים גרמניים-ישראליים המתקיימים בגרמניה בקרבת מקום לגבול אפשר לצאת לטיול של יום אחד מחוץ לגרמניה. לדוגמה, שטרסבורג או הפרלמנט האירופי בבריסל (מעגל 3).
- במפגשים גרמניים-ישראליים המתקיימים בישראל יכול ביקור באחד ממעברי הגבול או באזורים הגובלים במדינות השכנות להוות רשם רב, בייחוד עבור המשתתפים הגרמנים. יעד מתאים לביקור כזה יכול להיות בראש הנֶקֶר שבעפון ישראל (מעגל 3).
- סדנה בנושא פליטות והגירה. שיחות עם פלי־טים ועם גורמים העוסקים בעבודה עם פליטים (מעגל 2).
- ביקור בגרמניה באתר הנצחה לתקופת שתי הגרמניות – המזרחית והמערבית; שיחות בנוֹשָא שם עם עדים מהתקופה (מעגל 2).
- סדנה העוסקת בדרכים למיגור תופעת הנידוי והאפליה (מעגל 1).

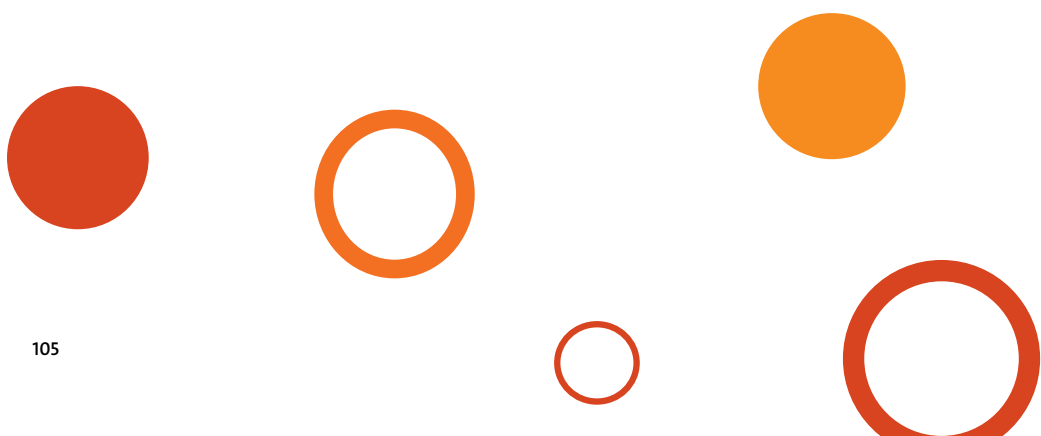
כתובות לעבודת חילופים וחינוך בגרמניה ובישראל:

גרמניה

- אתרי הנצחה הקשורים לחלוקת גרמניה ("Bundesstiftung zur Aufarbeitung" ("der SED-Diktatur www.bundesstiftung-aufarbeitung.de/erinnerungsorte-1176.html
- הלשכה הפדרלית לחינוך פוליטי ("Bundeszentrale für politische Bildung" (עבור חומרים ומידע) www.bpb.de
- מרכז מידע ותיעוד נגד גזענות ("Informations- und Dokumentationszentrum für Antirassismusbearbeitung – IDA") www.idaev.de
- פעילויות לעידוד סולידריות וכבוד הדדי ("Lernort 7xjung") www.7xjung.de

ישראל

- המרכז היהודי ערבי לשלום www.givathaviva.org
- מכון ון ליר בירושלים www.vanleer.org.il
- מכון פרס לשלום ולחדשנות www.peres-center.org

סרט קצר, הצגה או הקמת מגרש משחקים – עבודת פרויקט במסגרת החילופים

העבודה על פרויקטים: העבודה על פרויקטים משותפים – גדולים כקטנים – מאפשרת לבני נוער ולצעירים להשתלב באופן פעיל בתכנית ולתרום תרומה שלא תישכח במהרה. פעמים רבות הכנת "תוצר" משותף נחרתת בזיכרונם של בני נוער יותר מאשר הסבריו של מדריך בסיוע השלישי בעיר מסוימת. להלן דוגמאות לפרויקטים משותפים המ" תאימים למפגש נוער גרמני-ישראלי.

עבודה תיאורטית או יצירתית – איך מוצאים את הרעיון הנכון לפרויקט: הצגה, תערוכת צי" לומים או חוברת קטנה – כל אלה הם פרויקטים אפשריים במפגש נוער גרמני-ישראלי. אין "עשה ואל תעשה" בבחירת הפרויקט, וחשוב מכול שה" רעיון יתאים לתחומי העניין של המשתתפים וכי המשתתפים יוכלו להזדהות עמו. יש המעדיפים לחקור תכנים, למיין את המידע ולדון בו בדרך זו. אחרים מעדיפים לבטא את מחשבותיהם ורצונותיהם דווקא באמצעות הצגת תיאטרון או סרט קצר. בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל ישנם כמה פרויקטים העוסקים בעיקר בנושאים היסטוריים, במתכונת של סדנת היסטוריה. אפשר לדוגמה להכין תערוכה סביב עולם תוכן מסוים או לערוך סדנה העוסקת בנושא ייחודי, לדוגמה "הע" תיד", ולדון בתוצאותיה עם אנשי מקצוע חיצוניים. אפשר לחלופין לעבוד במסגרת של פרויקטים "קטנים", ואולי מעמיקים פחות, שקל לשלב במ" פגש נוער. העבודה סביב הפרויקטים הקטנים יכולה להיעשות בתהליך מתמשך של שלוש או ארבע פעמים במהלך המפגש, והיא עשויה להביא לתוצאה נפלאה. אפשר לדוגמה להכין ספר ביטול גרמני-ישראלי, הכולל מתכונים אהובים במיוחד על המשתתפים, שכל אחד מהם תרם, ולהעניק את הספר לכל משתתף כשי בסוף המפגש. גם מילון גרמני-עברי קטן או תקליטור ללימוד גרמנית או עברית יכולים להתאים לעבודה משותפת על פרויקט במהלך תכנית חילופים. בני הנוער אף יכו" לים לפתוח יחד בלוג העוסק במפגש ולפרסם בו דיווחים, תצלומים או סרטונים קצרים. האפשרויות רבות ומגוונות!

עבור עצמנו או עבור אחרים – עבודה על פרויקט כמעורבות אזרחית: הן בגרמניה והן בישראל פעי" לות התנדבותית היא נפוצה ומקובלת. פעילות ערכית זו מתאימה במיוחד למפגש בין בני הנוער משתי המדינות, שכן אפילו עצם העבודה המשו" תפת עבור אחרים מגבשת! לגופים המארגנים את החילופים יש כמעט תמיד קשרים חברתיים דרכם ניתן לארגן עבודה התנדבותית משותפת. כך לדו" גמה, תיקון מגרש משחקים ישן בקהילה, או אפילו

בשכונתם של המשתתפים עצמם, יכול להוות פעי" לות נהדרת, וכבר קרה שמשתתפים במפגש נוער הקימו מגרש משחקים חדש לחלוטין. גם בתחום ההגנה על הסביבה ועל בעלי חיים אפשר למצוא פרויקטים המתאימים לפעילות משותפת, וליצי" רתיות אין גבולות. לדוגמה, בניית מחסה לבעלי חיים בסמוך לכבישים סואנים או הפקת יריד ספור" רט ומשחקים עבור ילדים מהאזור.

כולם יחד או בחלוקה לקבוצות קטנות: רצוי לשלב את יכולותיהם של כל משתתפי הקבוצה בפרויקטים גדולים. עם זאת, בהחלט אפשר גם לחלק את המשתתפים לקבוצות קטנות יותר, שיעבדו על תחומים ספציפיים. לדוגמה, בארגון יריד משחקים יכולה קבוצה אחת להכין רעיונות

למשחקים, קבוצה אחרת יכולה לתכנן את הקי" שוטים והכיבוד, וקבוצה שלישית יכולה להיות אח" ראית לצד הלוגיסטי והארגוני. אם קיימים תחומי עניין שונים בקרב חברי הקבוצה, ניתן לעבוד גם על כמה פרויקטים קטנים. כך לדוגמה, במהלך אותו מפגש נוער יכולה להיות קבוצת תיעוד, המ" תפעלת את הבלוג, קבוצה אחרת יכולה להכין תערוכת צילומים במקום קיומו של המפגש, וקבו" צה נוספת יכולה לעבוד על הצגת תיאטרון קטנה. את תוצאות העבודה בקבוצות הקטנות ניתן לה" ציג בערב הפרידה. העבודה המשותפת בקבוצות קטנות תורמת להידוק ההיכרות בין המשתתפים ומעודדת כל משתתף להיות אחראי באופן אישי להצלחת הפרויקט כולו – כל אחד ואחת חשבים לתוצאה הסופית!

דינמיקה ותהליכים קבוצתיים במפגש

כיום, בעידן של שפע מפגשים גרמניים-ישראליים, נדמה לעתים כי הם מובנים מאליהם, אף על פי כן יש בהם ייחוד. אמנם גם במפגשים גרמניים-ישראליים מתפתחים תהליכים קבוצתיים, בדומה לאלה המתהווים בקבוצות בין-לאומיות אחרות, ואולם יש דינמיקות שייחודיות רק להם. לכן, כבר לפני המפגש כדאי למנחי קבוצת מפגש גרמנית-ישראלית להעמיק את ידיעותיהם, הן בדינמיקות כלליות בקבוצה והן בדינמיקות הייחודיות למפגש. בפרק זה יתוארו ראשית ובקצרה השלבים הסטנדרטיים בתהליך הקבוצתי, ובחלקו השני של הפרק יפורטו הדינמיקות הייחודיות והאופייניות למפגשים גרמניים-ישראליים, בתוספת המלצות משלימות.

חמשת שלבי התהליך הקבוצתי (הבין-לאומי)

חמשת השלבים ואפיוניהם בתהליך הקבוצתי	
• התרשמות ראשונית, היכרות הדדית • חיפוש אחר התנהגות אישית הולמת • התנסות בחוקי שיתוף ובשיטות משותפות • "חשיבת-אני" שלטת, עדיין לא התפתחה "חשיבת-אנחנו"	שלב ההסתגלות (Forming)
• השתחררות • התבהרות תחושות חיבה וסלידה • התגלעות חילוקי דעות • בחינת גבולות • חברי הקבוצה מחפשים את מקומם בקבוצה • התהוות של תתי-קבוצות	שלב ההתעמתות (Storming)
• התפתחות "תחושת קבוצה" • הכרת יתרונותיהם וחסרונותיהם של חברי הקבוצה וקבלתם • תקשורת אמיתית ושיתוף פעולה בקרב הקבוצה • נכונות גבוהה יותר לפשרות ולפתרון בעיות במשותף	שלב הנורמליזציה (Norming)
• הקבוצה מסוגלת למלא משימות • חלוקת תפקידים פונקציונלית • תחושת "אנחנו" חזקה, שרטוט גבולות ברורים מול קבוצות אחרות	שלב הביצוע (Performing)
• תחושת צער בשל הסוף הקרב • היזכרות בחוויות שהקבוצה עברה יחד • ירידה במוטיבציה לאחר השגת המטרות	שלב ההתפרקות (Adjourning)

צינות לרגשות המשתתפים וללוות את תחושת הצער האפשרית שלהם בתשומת לב וברגישות.

הערה למודל חמשת השלבים: הסדר של חמשת שלבי ההתפתחות מניח מראש התפתחות של תהליך ליניארי ואחיד, אלא שעל פי רוב אין מדור בר בתהליך המתרחש כך ובסדר זה, וכל קבוצה מפתחת דינמיקה משלה. לדוגמה, יש קבוצות "המדלגות" על שלבים או "נסוגות" לשלב מוקדם יותר ועוברות במהלך קיומן כמה "מחזורים" בתוך חמשת השלבים – בייחוד כשחברי קבוצה עוזבים או כשחברים חדשים מצטרפים. ככלל, כדאי לזכור שכל אחד מהשלבים חשוב להתפתחותה של הקבוצה, ויש לאפשר להם את הזמן והמקום הנדרשים להם.

- לול את "נציגי" הקבוצה בתהליך זה, ובאופן כללי ליצור מרחב שיאפשר לקבוצה לשוחח על עבודת צוות ועל הצלחותיה המשותפות.
- שלב הביצוע (Performing):** בעיני רבים שלב הביצוע הוא המטרה המרכזית של התהליך כולו. בשלב זה המנחים יכולים להאציל יותר סמכויות לקבוצה. כדאי להתחשב גם ב"צונות ובהצעות שעולים מצד חברי הקבוצה. המנחים יכולים למלא תפקיד סביל במקומות מסוימים. תנאי הכרחי לכך הוא אמון בקבוצה וביכולתה להתארגן בכוחות עצמה.
- שלב ההתפרקות (Adjourning):** בשלב ההתפרקות חשוב שהמנחים יסכמו את הישגי הקבוצה ויספקו משוב חיובי. יש להתייחס ב"ר

- מהי קבוצה?** קבוצה נוצרת כשלפחות שני בני אדם מצויים באינטראקציה. לקבוצה מטרות משותפות, מוסכמות וחלוקת תפקידים המגדירה ציפיות מחברי קבוצה מסוימים. קבוצה מייצרת תחושת "אנחנו", כלומר תחושת השתייכות. משך התחושה הוא יחסי, ולעיתים קרובות מוגבל בזמן.
- איך מתהווה קבוצה?** אפשרות אחת לנתח את ההתפתחות והדינמיקה הקבוצתיות היא חלוקת התהליך הקבוצתי לחמישה שלבים. חמשת השלבים שלהלן אופייניים להתפתחות של תהליך קבוצתי, ומתארים את האתגרים הצפויים בכל אחד מהם:
- שלב ההסתגלות (Forming):** שלב שנועד לאפשר למשתתפים התרשמות ראשונית, לה" תוודע זה לזה ולחפש דרך התנהגות הולמת בקבוצה. זו הזדמנות להתנסות בשיטות העבודה ובחוקים המשותפים של הקבוצה. תודעתם של חברי הקבוצה מצויה ב-"אני", וטרם התגבשה תודעת ה-"אנחנו" האופיינית לקבוצה. המנחים עדיין משמשים נקודת התייחסות מרכזית.
- שלב ההתעמתות (Storming):** בשלב זה חברי הקבוצה משתחררים, ורגשות חיבה או סלידה מתחילים להתבהר. חילוקי דעות מתגלעים וגבולות נבחנים. חברי הקבוצה מנסים למצוא את מקומותיהם בתוך הקבוצה, וייתכן שיווצרו תתי-קבוצות.
- שלב הנורמליזציה (Norming):** מתאפיין בראש ובראשונה בהתפתחות של תחושת קבוצה. בשלב זה מכירים המשתתפים את חבריהם לקבוצה על יתרונותיהם וחסרונותיהם ומקבלים אותם. מכאן והלאה מתקיימים תקשורת ושיתוף פעולה אמיתיים בין המשתתפים, והם מוכנים בדרך כלל לפשרות ולפתרון בעיות משותף.
- שלב הביצוע (Performing):** בעיני מנחי קבוצה רבים, שלב הביצוע מביא לידי ביטוי את תכליתו המרכזית של התהליך. בשלב זה המשתתפים יכולים להשלים משימות יחד,
- התפקידים מתחלקים באופן פונקציונלי, והתחושה היא שיש חשיבות להשתתפותם הפעילה של כל אחד מחברי הקבוצה. לרוב, "תחושת היחיד" בשיאה, והדבר מתבטא בין השאר בשרטוט גבולות ברורים מול קבוצות אחרות.
- שלב ההתפרקות (Adjourning):** מתאפיין בתחושת צער בשל הסוף הקרב. הצער יתבטא לדוגמה בהיזכרות בחוויות הקבוצה במהלך שיחות. עם זאת, מאחר שהמטרות כבר הושגו תיתכן ירידה במוטיבציה בקרב חלק מהמשתתפים.
- משימות למנחי הקבוצה** המשימות הספציפיות לתכנון הפעילות ולהנחיית הקבוצות לאורך כל אחד מהשלבים מוטלות על מנחי הקבוצה, וגם הן מותאמות לחמשת השלבים:
- שלב ההסתגלות (Forming):** בשלב ההסתגלות על המנחים ליצור אווירה נעימה ומרחב בטוח להיכרות הדדית. עליהם לתמוך בתהליך הסתגלותם של חברי הקבוצה ולסייע במתן כיוון ראשוני.
- שלב ההתעמתות (Storming):** בשלב זה על המנחים לשמור על רוגע בקבוצה, אם כי סכסוכים הם חלק טבעי מהתפתחות קבוצות, הטומן בחובו פוטנציאל לימודי גדול. לכן חשוב לבטא סכסוכים במילים ולשוחח, אך בתוך כך למנוע "התקפות" מילוליות. במפגשים בין-לאומיים בעיקר, אין לייחס סכסוכים אוטומטית לשוני בין התרבויות, שכן סכסוכים עלולים לפרוץ ממניעים רבים אחרים. לרוב בסיס הסכסוך הוא צרכים שונים ואינטרסים מנוגדים או מתחרים של הצדדים בו. הנחיה איכותית תאפשר לתרגל בשלב ההתעמתות צורות משוב ותקשורת שיסייעו למשתתפים להתמודד עם הסכסוכים וכן למצוא את תפקידם ואת מקורם בקבוצה.
- שלב הנורמליזציה (Norming):** במהלך שלב זה יכולים מנחי הקבוצה להאציל סמכויות לחברי הקבוצה. מכאן והלאה יתפקדו המנחים כ-"יועצים", ולא דווקא כ-"מנחים". חשוב לכ-

משימות המנחים

- יצירת אווירה נעימה ומרחב בטוח להיכרות הדדית - על המנחים לסייע לחברי הקבוצה להסתגל וכן עליהם להתוות את הכיוון	שלב ההסתגלות (Forming)
- שמירה על קור רוח: סכסוכים הם חשובים וטומנים בחור - בם פוטנציאל לימודי גדול - העלאה לדיון של נושאים שנויים במחלוקת כדי לעודד שיח על הסכסוך, אך מניעת "התקפות" - הימנעות מהפניית אצבע מאשימה אוטומטית אל עבר השוני בין התרבויות כגורם לסכסוך; יש מגוון סיבות להיגלעות סכסוכים - ליווי תהליך התרגול של צורות משוב ותקשורת - עזרה למשתתפים במציאת מקומם ותפקידם בקרב הקבוצה	שלב ההתעמתות (Storming)
- האצלת סמכויות חלקית - תפקוד כ"יועצים", ופחות כ"מנחים" - הכללת נציגי הקבוצה	שלב הנורמליזציה (Norming)
- האצלת סמכויות נוספות - שמירה על פתיחות לרצונות ולהצעות הקבוצה; עריכת שינויים נדרשים בתכנית - מילוי תפקיד סביל - מתן אמון בקבוצה וביכולתה להתארגן בכוחות עצמה	שלב הביצוע (Performing)
- סיכום התוצאות וההצלחות של הקבוצה - מתן משוב חיובי לקבוצה - התייחסות רצינית לרגשות המשתתפים - ליווי תהליך של תחושת צער אפשרית	שלב ההתפרקות (Adjourning)

דינמיקות קבוצתיות בתכניות מפגש גרמניות-ישראליות

מיהי הקבוצה? בשל הרקע ההיסטורי, היו הקבוצות בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל במשך כמה עשורים הומוגניות למדי: מן הצד (המערב-) גרמני השתתפו על פי רוב צעירים ששורשיהם בגרמניה ושקיבלו חינוך נוצרי. מן הצד הישראלי היו המשתתפים בדרך כלל צעירים יהודים ממוצא אשכנזי שמשפחותיהם היגרו מאירופה ונאלצו להימלט מאירופה או שרדו את השואה. בשני העיירות האחרונות קבוצות המשתתפים משני הצדדים מגוונות הרבה יותר: בצד הגרמני הצטרפו מאז שנת 1990 צעירים וארגונים ממזרח גרמניה. כמו כן, העובדה ש-25% מהצעירים בגרמניה הם בעלי רקע הגירתי ממדינות רבות בעולם תורמת למגוון של זהויות אישיות, לאומים ודתות בקרב המשתתפים. בצד הישראלי משתתפים כיום בקבוצות החילופים הרבה יותר בני נוער וצעירים ממוצא ערבי ודרוזי. יתרה מכך, יש כיום מודעות ציבורית גדולה יותר לריבוי מוצאים בחברה הישראלית, וכך מביאים הצעירים הישראלים זהויות תרבותיות המושפעות מהיסטוריה משפחתית בארצות ערב, ברוסיה, בדרום אמריקה או באתיופיה. לפיכך נראה כי קבוצות חילופים גרמניות-ישראליות מתאפיינות יותר ויותר במגוון גדול של זהויות אישיות וקולקטיביות. חשוב להתייחס לכך בדינמיקה הקבוצתית ובעת הליווי של תהליכים חינוכיים, ולעשות זאת ברוח העבודה החינוכית הרב-תרבותית.

איך מתהווה הקבוצה? התיאורים שלהלן כוללים היבטים ואבחנות מהמפגשים המקצועיים הדו-צדדיים בין מנחי קבוצות, בין משתתפים בוועדת ההיגוי של המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל וכן משנים רבות של עבודת חילופים מלווה ומתועדת על ידי קוואקט. המדריך אינו מתיימר להציג תמונה שלמה, אלא מנסה לנסח ולתאר עבור מנחים חדשים את המסקנות מהליווי המעשי של תכניות גרמניות-ישראליות. מבנה התיאורים מותאם למודל חמשת השלבים של תהליך קבוצתי (בין-לאומי), כפי שהוצג לעיל (110). עם זאת, היבטים רבים לא נכללו בו מפאת קוצר היריעה, ולכן ההתאמה לחמשת השלבים מתבקשת אך אינה הכרחית. בסעיפים המובאים להלן מתוארות אפשרויות ותוצאות, אך לא מתוארים תהליכים קבועים.

1. שלב ההסתגלות (Forming): הגעה – התמקמות – היכרות

יצירת אווירה של אמון: דומה ששלב ההיכרות חשוב במיוחד עבור קבוצות גרמניות-ישראליות. לצעירים מגרמניה ומישראל הנפגשים זה עם זה יש לא פעם דימויים "קבועים מראש" על "הגרמנים" ועל "הישראלים". כדי שאפשר יהיה לדון, לחקור, להטיל בספק ובמידת האפשר לשנות את הדימויים האלה במהלך המפגש, חשוב במיוחד לייצר אווירה מגבשת הכוללת אמון מלא בין כל המשתתפים כבר בתחילת המפגש ולכל אורכו.

לאפשר היכרות אינטנסיבית: פעמים רבות אפשר לראות שצעירים מישראל ומגרמניה קושרים קשרים במהירות ומגלים נקודות דמיון רבות ותחומי עניין משותפים הקשורים, לדוגמה, למוזיקה, תקשורת, אופנה, ספורט ופעילות פנאי. הקשרים האישיים

ורגשות האחוה נוצרים במהירות. עם זאת, שני נושאים גדולים עומדים על הפרק, ויהיה צורך להימנע עלותם לדיון במוקדם או במאוחר – אם ביוזמת המשתתפים עצמם ואם בבניית התכנית. מדובר בסוגיות העבר הנאצי והשואה וכן בהתפתחויות ובסכסוכים האקטואליים במזרח התיכון. כדי לאפשר פתיחות בדיון בסוגיות אלה, שיחות משותפות והעלאת שאלות מתוך תחושת אמון, כדאי להשקיע זמן ומאמץ מתודי בהיכרות אינטנסיבית בתחילת המפגש וביצירת תחושת קבוצה. זאת הסיבה שיש תכניות מפגש המתחילות בכמה ימים משותפים של גיבוש חברתי: טיולים משותפים, קמפינג, טיפוס, שיט בקאנו – חוויה קבוצתית המחברת בין המשתתפים, מסבה הנאה, מגבשת ומספקת זמן להיכרות הדדית בקבוצות קטנות.

יצירת קשרים בין המשתתפים: תהליך ההסתגלות חשוב למשתתפים לא רק כדי למצוא את מקומם

כחברים בקבוצה, אלא גם כדי להתוודע אל הארץ האחרת, שרוב המשתתפים מבקרים בה בפעם הראשונה. במקרים רבים, מנחים של מפגשים גרמניים-ישראלים נוכחים לדעת כמה מעט יודעים צעירים, אם מגרמניה ואם מישראל, על המדינה האחרת – רגעים של הפתעה צפויים בהחלט. מינוי אנשי קשר ישירים או חלוקה לזוגות בין המשתתפים כבר לפני תחילת הפעילות – אם אינם כלולים בתוכנית ממילא בשל אופי החילופים, ולינה בבתי המשתתפים במהלך המפגש – עשויים להועיל. תהליך ההסתגלות נועד לחבר בין כל המשתתפים דרך היכרות אקטיבית ומכאונת.

2. שלב ההתעמתות (Storming): העלאת נושאים – גישוש – דיון

עימותים ספציפיים בקבוצות גרמניות-ישראליות: לכל קבוצה סיבות ונסיבות שעלולות להביא לעימותים – לאבדן האפקט, לניסיון לבחון גבולות ולהצפת חילוקי דעות. במפגשים גרמניים-ישראלים, עיקר הסוגיות שעלולות לגרום התפרצות עימותים הן הנאציזם והשואה והסכסוך במזרח התיכון. עם זאת, יש להדגיש ששלב ההתעמתות בקבוצות הוא שלב חשוב ויצירתי שבו הקבוצה והמשתתפים מתפתחים יחד. דבר זה נכון גם לדיון המשותף בסוגיות אלה בקבוצות גרמניות-ישראליות.

סוגיית הנאציזם והשואה

התייחסות לנוכחותו של העבר: מעל החילופים בין גרמניה לישראל מעיב צל העבר. השלכות ההיסטוריה נוכחות בכל מקום – בסיפורים משפחתיים, בזהויות, בדינמיקות קבוצתיות ובדיונים הנוגעים לחיי היום יום. לפיכך, יש לעבודת החילופים תכתיבים מסוימים: ראשית, ההנחיות המשותפות לביצועם ולקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה קובעות את סוגיית "הנציזם-סוציאליזם והשואה" כמרכיב חשוב בהכנה ובביצוע של תכניות החילופים בגרמניה ובישראל. שנית, הניסיון מלמד שהמפגש עם ההיסטוריה הגרמנית ועם השלכותיה על החיים כיום במפגשים של צעירים בגרמניה או בישראל מתרחש ממילא במוקדם או במאוחר: צלב קרס על קיר בית בגרמניה או שיחה בגרמנית בין שני קשישים בישראל – לא חסרת רות הזדמנויות להבחין בנוכחות העבר.

הפרכת סטיגמות הדדיות: בדינמיקה הקבוצתית זהו לעתים קרובות הרגע – מן הסתם אחרי ימים רבים של מפגש אינטנסיבי והיווצרות חברויות – שבו ניתנת פתאום חשיבות מופרזת לזהויות הלאומיות. כשמדובר בהיסטוריה, יש הבדלים ניכרים וסטיגמות רבות במפגש בין "צאצאי הקרבנות" ובין "צאצאי המבצעים". דרושה עבודה חינוכית מאומצת כדי להעלות שאלות בוערות, להביע חששות, לחשוף הש" לכות ולהטיל ספק בשיפוט נמהר על "האחר" בכל הנוגע להיסטוריה שלו. המפגש האישי והישר עשוי לתרום להפרכת דימויי "שחור-לבן", שכן מפגש זה מאפשר לדבר על השאלות המרכזיות: מי אתה ביחס להיסטוריה מסוימת זאת? איפה גרה משפחתך בזמן ההוא, וכיצד? מה דעתך על כך כיום?

פירוק התמונה בנוסח שחור-לבן: אם בין אדם לע" צמו ואם בין אדם לחברו – חשבון נפש והצבת שאלות הם אתגר, אך בה בעת גם הזדמנות להרהר בזהות האישית והקולקטיבית (לאומית) על רקע ההיסטוריה האישית, ובתוך כך ללמוד זה על זה וזה מזה. שכן גם גרמנים צעירים מן הדור השלישי והרביעי שלא" חר השואה קושרים רגשות עם מושגים כגון "בושה", "אשמה" ו-"אחריות"; אף שאינם יודעים רבות על קורות משפחתם בזמן ההוא, ואף על פי שייתכן כי

משפחתם לא הייתה בהכרח מעורבת במאורעות. מנגד, צעירים ישראלים רבים שסביבהם וקרובי משפ" חה אחרים שלהם נרדפו בידי הנאצים, מחפשים כיום בנחישות אחר שורשיהם ומזדהים מאוד עם ההיסטור" ריה. במסגרת הדינמיקה הזאת חשוב להתבונן באופן ביקורתי בחלוקה המובנת מאליה כביכול בין צעירים שהם "צאצאי הקרבנות" ל-"צאצאי המבצעים", ול" גלות בתוך כך את הסיפורים המשפחתיים המגוונים של הצעירים משתי המדינות.

פתיחת משמעות ההיסטוריה לכולם: הכלל הבא תקף לתכניות מפגשים בין צעירים גרמנים וישרא" לים בעלי זהויות אישיות, לאומיות, תרבותיות וקולק" טיביות מגוונות: במהלך הדיון בנאציזם ובשואה כל משתתף עשוי לגלות נקודת מבט אישית ולדבר על נקודות חיבור מעניינות. בעיבוד נושאים אלה חשוב אפוא לפנות מקום לכל השאלות. ובעיקר – על הדיון לשמש עבור כל המשתתפים כ"תהליך מיקוח" הנו" גע למשמעויות אישיות ועכשוויות.

התמודדות עם אתגר "ההיסטוריה" – תכנון הזמן מראש: הדיון בסוגיית הנאציזם והשואה היה ועודנו אתגר במפגשים גרמניים-ישראליים. כדאי אפוא לתכנן מראש זמן ארוך די הצורך לטיפול בנושא, הן בהכנה למפגש והן במהלך המפגש

עצמו. חשוב לזכור כי תכנון ביקור באתר הנצ" חה ללא הכנה קבוצתית מוקדמת או קביעה של יחידת תכנית יעודית באתר המוגבלת לשעתיים בלבד עלולים להזיק לדינמיקה הקבוצתית יותר מלהועיל. לכן, רצוי לייחד לנושאים אלה זמן רב יותר. כמו כן, מומלץ למקם את הדיון בנושאים אלה כיחידה תכנית מוגדרת במרכז לוח הזמנים של התכנית, כדי שיהיה אפשר להסתמך על קשרים אישיים שכבר נוצרו בין המשתתפים וכדי שיוותר זמן מספיק לאחר מכן לסיכום החוויות ולפעילויות משותפות המתמקדות בהווה.

שימוש במדריך "לזכור יחד – לבנות גשרים": בכל מקרה בו מתעוררות שאלות בנוגע לפעילויות מומלצות ולדרכי התמודדות עם הנושא, מומלץ לעיין במדריך הגרמני-ישראלי "לזכור יחד – לבנות גשרים". המדריך מכיל עצות חינוכיות מועילות, שי" טות וטקסטים לעבודת תוכן ולעריכת טקסים משו" תפים. המדריך מפרט בהרחבה את העבודה החי" נוכית בנושא, והתיאורים שלהלן אינם אלא תמצית של הנושא כולו.

◀ סוגיית הסכסוך במזרח התיכון

השיח הציבורי בגרמניה – היום יום בישראל: על פי רוב, צעירים מגרמניה מכירים את המזרח התי" כון, את ההתפתחויות בו ואת הסכסוכים הממושכים בו רק מהתקשורת. זו מותחת פעמים רבות ביקורת על ישראל ועל מעשיה הפוליטיים והצבאיים בנוגע לסכסוך המתמשך עם הפלסטינים. השיח הציבורי בגרמניה, שמחלחל אל הצעירים במדינה, מוש" פע לפיכך מעמדות ביקורתיות אלה מחד, ומהגי" שה הפוליטית הציבורית בגרמניה, הנוטה להביע סולידריות עם ישראל בצל העבר הנאצי מאידך. עבור צעירים ישראלים הסכסוך הישראלי-פלסטיני והחיים באזור למוד קרבות זה עם חלק משגרת היום יום, ולא פעם הם מגבילים את חופש התנועה שלהם ומכתיבים שלבי התפתחות בחייהם, כגון השירות הצבאי. עמדתם הפוליטית, החברתית והאסטרט" גית כלפי הסכסוך מושפעת מדיונים אישיים וציבו" ריים בחברה הישראלית.

"שאלות מוכיחות" ו"תשובות מתגוננות": כשצ" עירים ובני נוער משני מעגלי תודעה אלה – המשו" רטטים כאן סכמתית – נפגשים, נוצרות דינמיקות שעשויות להיות או להפוך לחלק מתהליך העימות בקבוצה. מנחי קבוצות רבים מספרים שכשעלתה סוגיה טעונה, נטו הצעירים מגרמניה לשאול "שא"

לות מוכיחות" והצעירים מישראל נדחקו ל"עמדה מתגוננת". עם זאת, מדיווחי המשתתפים עולה שבעקבות השיחות עם ישראלים צעירים, ההיח" שפות לחיי היום-יום שלהם והשיחה עם מקומיים רבים, מבינים הצעירים מגרמניה כי הם מחזיקים בדעות קדומות ובדימויים "מובנים מראש" על הסכסוך, ומבינים פתאום כמה מורכבים ההיסטור" ריה וההווה של הסכסוך הישראלי-פלסטיני וכמה קשה לנקוט לגביו עמדה. לעתים גם מתברר שנטייתם של צעירים גרמנים להתמקד בסכסוך במזרח התיכון היא חלק מניסיון להתחמק מהת" מודדות עם ההיסטוריה שלהם או להתנער מאש" מה או מאחריות שהם עלולים להרגיש. במקרים מסוימים, עולה הצורך לדחות בתוקף השוואות בין תקופת הנאציזם ובין הסכסוך הישראלי-פל" סטיני במצבו הנוכחי. אין דמיון בין ההתפתחויות ההיסטוריות אז ובין המציאות הישראלית כיום.

לפנות מקום לדיון ולקדם ריבוי פרספקטיבות: גם כאן מומלץ למנחי המפגש לפנות מקום להעלאת שאלות ולדיון בהן. תכניות חילופים רבות אינן כו" ללות את נושא המזרח התיכון בדיון בקבוצה הגדו" לה, וטוב שכך. עם זאת, חשוב לשים לב אם במהלך המפגש – בנסיעה לארץ, בביקורים אצל משפחות או גם בהתרחשויות במרחב הציבורי בישראל – עו" לות תחושות של חוסר ביטחון, שאלות או תמיהות שליבון במסגרת הקבוצה עשוי להיות מועיל, מש" חר ופורה עבור כולם. בתוך כך, כדאי להימנע מתיווך של "אמיתות" לכאורה ורצוי להציג נקודות מבט שונות על ההתרחשויות, ובעיקר – לשים את הדגש על חייהם ועל חוויותיהם של המשתתפים.

◀ התגברות על גבולות

דווקא בקבוצות מעורבות שמשתתפים בהן צעי" רים יהודים וערבים בצד הישראלי וצעירים בעלי רקע הגירתי מהמזרח התיכון בצד הגרמני נח" שפות לא-פעם השקפות מחוללות שינוי על הדו-קיום היהודי-ערבי בישראל. משתתפים מגרמניה נחשפים לרגעים בלתי צפויים, חיוביים, בחברה הישראלית המגוונת. עבור משתתפים מישראל יכול המפגש עם צעירים ממדינות אחרות במזרח התיכון לסייע בהתגברות על גבולות, עובדתיים ומחשבתיים – בהנחה שמושם דגש על החוויות ועל הקולות האישיים של הצעירים ונוצרת תרבות קבוצתית שמציבה באופן מודע במרכז המפגש את רעיון השותפות.

◀ הכלת רעיונות מנוגדים

קיים אתגר גדול עבור כל משתתפי הקבוצה, הפעילים והסבילים, בהכלת סתירות וניגודים. צעירים בישראל מתמודדים עם חיים שמיטלטלים תדיר בין יום יום שקט ובין מלחמות מאיימות. צעירים מגרמניה מגלים שחיהם של צעירים ישראלים דומים במובנים רבים לדרך החיים הגלובלית ולתרבות הבין-לאומית, ואף על פי כן שונים מהם משמעותית בשל שירות צבאי של מספר שנים והשפעתו על בחירות אישיות בעתידם. לא מן הנמנע שבמסגרת דיונים על עולם נטול מלחמות, חברי הקבוצה לא יהססו להביע את תקוותם לעידן חדש, חיים שלווה, חירות ודמוקרטיה. עם זאת, יש לזכור שלצעירים בישראל עשויות להיות דעות אחרות בנוגע להשגת מטרה זו בהשוואה לדעות של בני גילם מגרמניה החיים באירופה השלווה ברובה. דווקא לצעירים קשה יותר להכיל סתירות משמעותיות בסביבת החיים שלהם. שאיפתם הגבוהה לאמירות, לדעות ולאמיתות המנוסחות בבהירות, מצמצמת את יכולתם להכיל ניגודים. דווקא דרך העימות בין הקשרי החיים השונים, יוצרים המפגשים הגרמניים-ישראליים והתהליכים הקבוצתיים בהם מרחב חוויתי שמאחד את כלל המשתתפים בהיכרות עם נקודות מבט

מנוגדות, ועם זאת מוצדקות לא-פחות, ובהשלמה עמן. תהליך קבוצתי מוצלח ופורה תלוי לפיכך בדיון פתוח בהבדלים ובניגודים ובמתן מקום למנעד רחב של נקודות מבט מצד המשתתפים, מתוך הנחה שבכלולן יש מידה של צדק.

3. שלב הנורמליזציה (Norming): התגברות על קווי הפרדה

התגברות על קווי הפרדה לאומיים: בשלב הנורמליזציה בקבוצות מפגש גרמניות-ישראליות, אפשר להבחין בתופעות שחוזרות על עצמן לעתים קרובות ומעידות במובן מסוים על "נורמליות": הקבוצה מתערבבת בהדרגה, קווי ההפרדה הלאומיים "גרמני" ו-"ישראלי" מאבדים מחשיבותם, ונוצרים קשרים אישיים שנעשים משמעותיים במנותק מהקשר המפגש. חילופי הדעות והחיבה האישית משפיעים על תחושת ה-"יחד", ויוצרים סוגי קרבה בלתי צפויים מעבר לקווי ההפרדה. אם הדברים אינם מתפתחים כך, והצעירים מעדיפים לשהות בעיקר בחברת המשתתפים מארצם שלהם, תהליך המפגש אינו מיטבי, ויש לנקוט בשיטות נוספות לעריכת היכרות או לגיבוש הקבוצה.

הכלת שונות "נורמלית": מנחי קבוצות משני הצדדים מתארים שוב ושוב במסגרת ה-"נורמליזציה" תופעות, כגון: "הישראלים מתבטאים יותר באופן כללי, הגרמנים לעתים קרובות מאופקים", או "הישראלים אומרים מיד מה הם חושבים, הגרמנים חוששים", או "הישראלים נפתחים מהר באופן אישי. לגרמנים בדרך כלל קשה להיפתח". דומה שלצד תכונות אינדיבידואליות והשפעות נסיבתיות יש היבטים מסוימים של הדינמיקה שהם טיפוסיים בהחלט למפגש נוער גרמני-ישראלי. ואולם, הנחיה נכונה ושיטות מתאימות של התערבות פדגוגית יקלו ביצירת דינמיקות קבוצתיות טובות. ככלל, מנחי קבוצות מרבים לדווח שמשתתפים גרמנים וישראלים נוהגים זה בזה בזירות יתרה, ולרוב מעריכים את חווית הקבוצה כמשמעותית במיוחד – חרף ההקשרים המאתגרים של ההיסטוריה וההווה הגרמניים-ישראליים, ואולי דווקא בעטיים.

4. שלב הביצוע (Performing): לפעול במשותף – להיות שייכים

עשייה משותפת: תהליכים קבוצתיים נעשים מעוותים למשתתפי הקבוצה בעיקר באמצעות עשייה משותפת ומכוננת מטרה. בתכניות חילופים גרמניות-ישראליות משמעות הדבר היא שעבודה, שיחה, מלאכה, בנייה או אפילו משימה התנדבותית הנעשות במשותף עשויות לתרום להתפתחות תהליך קבוצתי פורה. יש תכניות מפגשים שאפילו מחברות את הדיון התוכני בתחום מסוים עם משימת תיעוד משותפת – פשוטה או מאתגרת: לדוגמה, באמצעות טקסטים, ציורים, צילומים או סרטונים. פעולה מכוננת מטרה כזאת מספקת מוטיבציה, וכן מותירה בידי המשתתפים "תוצר" למזכרת מאותה חוויה, ובכך תורמת להידוק הקשר ביניהם. עניין ציבורי בתוצאות הנראות לעין וברשמים של מפגשים גרמניים-ישראליים מעצימה את התהליך אף יותר.

חיזוק תחושת ה-"אנחנו": לפי מודל חמשת שלבי המפגש, תחושת השייכות הקבוצתית מגיעה בשלב זה לשיאה. בתכניות חילופים גרמניות-ישראליות משמעות הדבר היא שפרויקט יצירה משותף עשוי להיות בעל חשיבות גדולה יותר מאשר סדרת סיורים בשטח, הן בישראל והן בגרמניה. כמו כן, בשלב זה חשוב ליישם את המוטיבציה להשתתפות פעילה ולחלק למשתתפי הקבוצה (בהתאם לקבוצה ולגיל) מטלות שיתרמו לפיתוח תוצרים משותפים. בפעילות כאלה יש להתחשב ביכולות השפה השונות של

צעירים מגרמניה ומישראל ולדאוג במידת האפשר לתיווך לשוני. בכל מקרה דרוש לכך תהליך הכנה יסודי בין האחראים על החילופים בשתי המדינות.

5. שלב ההתפרקות (Adjourning): ניתוח – סיכום – הערכה – פרידה

שיתוף בהצלחות: מנחים של מפגשי חילופי נוער בין גרמניה לישראל מספרים שוב ושוב שבסוף המפגש המשתתפים חשים מגובשים מאוד ומתקשים להיפרד. כדי להבטיח את המשכיות הקשרים האלה גם אחרי סיום התכנית כדאי לרכז את כל התוצאות הטובות של הבילוי המשותף ולציין במפורש. כאן גם חשוב לשתף בתובנות ובידיעות חדשות שנרכשו ולסייע למשתתפים להכיר בתהליכי השינוי שחוו, באמצעות הסתכלות רטרופקטיבית, של "לפני ואחרי". מפגשים גרמניים-ישראליים מחוללים על פי רוב שינויים ניכרים בהשקפה על המדינה האחרת ועל תושביה. העמקת ההבנה והסובלנות זה כלפי זה היא האתגר המרכזי של השהות יחד. השגתו של אתגר זה היא ביטוי להצלחה משותפת של כל חברי הקבוצה הגרמנית-ישראלית. לפיכך, תהליך הולם של הבעת תודה ומשובים חיוביים זה לזה מתגמל את כל חברי הקבוצה וכן את מנחיה. עם זאת, חשוב לסלול דרכים ולמצוא רעיונות להמשך התקשורת בין המשתתפים.

עידוד תהליך של משוב (רפלקציה) עצמי אצל מנחי הקבוצה: ההיבטים והרגעים המתוארים כאן בקצרה של דינמיקות קבוצתיות גרמניות-ישראליות אין בכוחם להמחיש את מלוא עוצמתן של החוויות וההתרחשויות האישיות ומרובות הרבדים בכל קבוצה. יש חשיבות רבה לניהול החילופים על ידי מנחי הקבוצות משני הצדדים מתוך פתיחות וגמישות המתחשבות בצרכים, בתחומי העניין ובשאלות של המשתתפים משתי המדינות ולהנחיית המפגש כך שישא פרי עבור כולם. השתתפות קודמת במפגש גרמני-ישראלי או בסמינר השתלמות דו-צדדי מועילה מאוד למנחי המפגשים. מנחי קבוצות מוצלחים מגלים בכל פעם מחדש את התפיסות והדעות הקדומות שלהם עצמם ומתוודעים ל"מלכודות" האורבות להם בעבודתם החינוכית. מי שהיה בעצמו משתתף תמים, מבולבל, חסר ביטחון, נבוך ונלהב בקבוצה גרמנית-ישראלית, מוכן היטב להנחות באופן אחראי תהליך קבוצתי מסוג זה במסגרת צוות דו-צדדי.

תוכנית תקציב ומימון

פרויקט החילופים כרוך בעלויות כספיות. מעבר לעלויות כגון לינה, ארוחות ופעילויות, יש למצוא פתרונות מימון גם לעלויות הנסיעה עצמה. פרק זה מתאר כיצד כדאי לתכנן את התקציב, אפשרויות למימון כולל הגשת בקשה לתמיכה מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער בגרמניה (KJP). וכן מידע על מקורות תמיכה נוספים עבור תכניות החילופים

פרק 7

1 תכנון עלויות ומימון

תכנית תקציבית ואפשרויות מימון הן הבסיס לתכנון הכספי של מפגש חילופים. חשוב לתכנן בדיוק ככל האפשר את עלויות הפרויקט מחד ולהבטיח את מימון מאידך.

תכנית תקציב - אילו עלויות צפויות? הצעד הראשון בתכנון הכספי של פרויקט חילופים הוא גיבוש מתווה פעילות כללי, זאת כדי להבין ולהעריך נכונה את כל מגוון העלויות הצפויות. לשם כך כדאי לבנות טבלת עלויות והוצאות ולהגיע להערכה כמה שיותר מדויקת של המימון הנחוץ.

תכנון עלויות בלתי צפויות: בכל תכנית חילופים יש להביא בחשבון התפתחויות שאינן צפויות מראש וכרוכות בעלויות נוספות. לדוגמה, אבדן דרכון, טיפול רפואי עבור אחד המשתתפים או שינוי בתכנית, לדוגמה החלפת טיול בשטח בביקור בברכה מקורה עקב מזג האוויר. בעת התכנון התקציבי כדאי להשאיר מקום לעלויות בלתי צפויות.

גובה העלויות של תכנית חילופים תלוי בכך: עלויות מסוימות ניתנות לצמצום. כך לדוגמה, טיסות ונסיעות המוזמנות זמן רב מראש זולות לרוב מטיסות שהוזמנו זמן קצר לפני המועד. לרוב, הלנת המשתתפים בבתי המשפחות מארחות אינה כרוכה בעלויות. הכנת ארוחות עצמאית של המשתתפים אף היא זולה יותר מאשר אכילה במסעדות. סכום העלויות של מפגש נוער או של מפגש בין אנשי חינוך והדרכה הוא תוצאה ישירה של תכנון הפרויקט.

תכנית מימון - כיצד אפשר לממן את העלויות? כשתכנית התקציב מקיפה את כלל העלויות הצפויות בתקופת החילופים, מתקדמים לצעד הבא: גיבוש תכנית מימון. תכנית המימון מציבה מול העלויות הצפויות מקורות מימון אפשריים. בתחום חילופי הנוער בין גרמניה לישראל, קיים מגוון רחב של מקורות.

שירותים ללא תמורה כספית: מעבר לאמצעים הכספיים, ניתן לתמוך בחילופי נוער גם בעזרת "שירותים ללא תמורה כספית". לרוב מדובר בשירותים כגון שימוש ללא תמורה בחדרים במועדון נוער מקומי, עזרה מכל סוג מצד הורי המשתתפים בחילופים או הזמנה לארוחת ערב אצל ראש הרשות המקומית. כדי לקבל את תמונת התקציב המלאה, רצוי

לכלול בתכנית התקציב והמימון גם את השירותים הניתנים ללא תמורה כספית.

שימו לב: בבניית התכנית התקציבית יש לזכור שחלק מהכספים הם ייעודיים - שניתנו מלכתחילה עבור שימוש בהם למטרה ספציפית או כספים ממקורות שאינם ניתנים לשילוב. להלן יפורטו סוגים של כספים ייעודיים:

- כספים ייעודיים:** כספים ייעודיים הם כספים שנועדו מראש לשימוש למטרה מסוימת, ובעבור מטרה זו בלבד. לדוגמה, אם גויסו או הוקצו כספים לכיסוי עלויות הנסיעה, פירוש הדבר שהכספים הללו אינם יכולים לשמש למטרה אחרת. כספים שהוקצו להכנת תכנית חילופים ולסיכומה, לא חוקצו למטרה אחרת.
- כספים המיועדים לשימוש במקום מוגדר:** לא אחת מגויסים כספים ממקור תמיכה המותבי שימוש בכספים אלה רק במקום מוגדר. לדוגמה, כספים שהתומכים מיעדים מראש

אילו עלויות צפויות במסגרת תכנית חילופים?

- הכנה
- ביטוח
- טיסות
- ארוחות
- לינה
- חומרי עבודה
- תרגום
- כרטיסי כניסה
- משכורות
- נסיעות
- מתנות למארחים
- מפגש סיכום
- עלויות בלתי מתוכננות ושונות

מידע שימושי

סוגים של מקורות מימון עבור חילופי נוער בין גרמניה לישראל

תשלומי המשתתפים	כספי הגופים המארגנים	כספים פרטיים	כספים ציבוריים בישראל	כספים ציבוריים בגרמניה
		קרנות	הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים	אירופה (+ארסמוס)
		נותני חסות	מועצות אזוריות	ממשלת גרמניה (KJP)
		תרומות	מועצות מקומיות	מדינות מחוז
			עיריות	רשויות מקומיות

מימון מפגש הנוער הגרמני-ישראלי

מימון, ובעיקר כשמדובר במקורות ציבוריים. לדוגמה, בגרמניה התמיכה בתכנית מוגבלת לעתים לקבלת כספים ממוסד מחוזי אחד בלבד. גם ברמה הפדרלית ייתכן שאפשרויות התמיכה יתנגשו, ואף ייתכן שמימון משותף מכספים של מדינת מחוז ומכספים פדרליים יהיה בעייתי. לכן מומלץ תמיד לוודא מראש שמקורות המימון ניתנים לשילוב זה עם זה.

ומתנים את קבלתם בשימוש בהם בגרמניה או בישראל בלבד. יש תומכים המתנים את תמיכתם בהקצאת הכספים למשתתפים מארצם בלבד. יש קרנות התומכות ביוזמות אזוריות, ולפיכך מעניקות כספים רק לפעילויות המתרחשות בעיר, במחוז או במדינה מסוימים.

מקורות מימון שאינם ניתנים לשילוב: יש לזכור שלא תמיד ניתן לשלב בין מקורות

תמיכה מכספית הפדרלית לילדים ונוער

התכנית הפדרלית לילדים ונוער: המשרד הפדרלי לגרמני לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער מקצה כספים מתקציב התכנית הפדרלית לילדים ונוער עבור חילופי נוער ומפגשים של אנשי חינוך בין גרמניה לישראל. הכספים מנוהלים על ידי קונאקט ומהווים בסיס טוב לתכנון ומימון של

תכנית חילופים גרמנית-ישראלית.

תנאי המסגרת של תכניות חילופים: התמיכה בתכניות חילופים גרמניות-ישראליות מכספית התכנית הפדרלית לילדים ונוער מותנית בכמה עקרונות שיש להביא בחשבון בעת התכנון וההכנה:

תנאים לתמיכה במפגשי נוער גרמניים-ישראליים מכספית התכנית הפדרלית לילדים ונוער

מפגשי נוער בישראל

- תמיכה בעלות הטיסה למשך תחף מגרמניה היא 360 אירו לכל היותר.
- משך התכנית הוא שבעה ימים לפחות.
- תמיכה במימון מפגשי ההכנה והסיכום עבור המשתתפים מגרמניה הוא 30 אירו לאדם, אך לא יותר מ-300 אירו לפעילות.
- מספר המשתתפים הזכאים לתמיכה, ובכלל זה מלווים, מוגבל ל-15.

מפגשי נוער בגרמניה

- תמיכה בעלות הטיסה למשתתף/ת מישראל היא 280 אירו לכל היותר.
- משך התכנית הוא על פי רוב 7-15 ימים. תמיכה ניתנת עד ל-12 ימים.
- דמי הכלכלה היומיים עבור גרמנים וישראלים הם 24 אירו למשתתף.
- מספר המשתתפים הזכאים לתמיכה, ובכלל זה מלווים, מוגבל ל-15 ישראלים ו-15 גרמנים.
- השכר עבור תרגום ותיווך לשוני הוא עד 305 אירו ליום.

תנאים לתמיכה במפגשים בין אנשי חינוך גרמנים וישראלים מכספית התכנית הפדרלית לילדים ונוער

תכניות של אנשי חינוך בישראל

- התמיכה בעלות כרטיס הטיסה למשתתף מגרמניה היא עד 360 אירו.
- משך התכנית הוא שבעה ימים לפחות.
- התמיכה במימון מפגשי ההכנה והסיכום של המשתתפים מגרמניה היא בסך 50 אירו לאדם, אך לא יותר מ-500 אירו לפעילות.
- מספר המשתתפים הזכאים לתמיכה מוגבל לעשרה.

תכניות לאנשי חינוך בגרמניה

- תמיכה בעלות כרטיס הטיסה למשתתף מישראל היא עד 280 אירו.
- על התכנית להימשך שבעה ימים לפחות. תמיכה ניתנת ל-12 ימים לכל היותר.
- דמי כלכלה יומיים עבור גרמנים וישראלים הם 40 אירו לאדם.
- מספר המשתתפים הזכאים לתמיכה, ובכלל זה מדריכים, מוגבל לעשרה מישראל ולעשרה מגרמניה.
- שכר עבור תרגום ותיווך לשוני הוא עד 305 אירו ליום.

הצעות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

הדדיות: עיקרון מרכזי בחילופי הנוער הוא ההדדיות. בעת תכנון מפגש בישראל יש לתכנן מראש ביקור גומלין בגרמניה ולהפך. על שני המפגשים להתקיים בטווח זמן של שנתיים לכל היותר.

תכנית משותפת: חובה לקיים במפגשים תכנית שהוכנה ותואמה בין השותפים. דגשי התוכן ייקבעו לפי "ההנחיות המשותפות לביצועם וקידומם של חילופי נוער וצעירים ישראל-גרמניה" (להלן "ההנחיות המשותפות"). תהליך הכנה של המש"תתפים הינו חלק הכרחי ובלתי נפרד מהתכנית.

מדריכים ומדריכות: על מדריכי ומלווי המפגשים להיות בעלי ניסיון בעבודה בין-לאומית עם נוער ובעלי יכולת הדרכה והובלה שתאפשר למשתתפים בחילופים חוויה משותפת לצד קידום יוזמות אישיות מצדם. ידיעה טובה של השפה האנגלית היא חובה, ידיעת עברית וערבית היא יתרון.

ביטוח: על המארגנים לדאוג לביטוח המש"תתפים מפני תאונות, מחלות ותביעות צד שלישי.

איוון מספרי: יש לשמור על איוון בין מספר המשתתפים מגרמניה ומישראל. על מספר המדריכים לעמוד ביחס הולם למספרם הכללי של המשתתפים.

משתתפים: על המשתתפים בתכניות להיות בני יותר משמונה ובני פחות מ-26. הגבלת הגיל אינה חלה על אנשי החינוך ועל המדריכים המלווים.

משך המפגש: משך המפגש בתכניות לחילופי נוער הוא שבעה ימים לכל הפחות. ימי הנחיתה וההמראה נחשבים ימים מלאים.

בניית התכנית, הכנה וסיכום של המפגשים: בבניית התכנית וכן בהכנת המפגשים ובסיכום מם יש לפעול לפי ההנחיות המשותפות.

תכניות מפגשים בין אנשי חינוך: על תכניות המפגשים בין אנשי החינוך לעמוד בזיקה מקצועית ישירה לעבודה עם ילדים ונוער. תכניות

המתמקדות בתכנון מפגשי חילופים ובהרחבת הסיוע לילדים ונוער זכאיות לתמיכה. תכניות לחינוך פוליטי עבור קבוצת גיל שאינה ספציפית לא יזכו לתמיכה.

הליך הגשת הבקשה בגרמניה: לקבלת תמיכה יש להגיש את הבקשה לתכנית החילופים בשנה שלפני המועד המתוכנן לתחילת המפגש. הגשת הבקשה והליך התמיכה נעשים בגרמניה בשתי דרכים:

• **באמצעות משרד האיוונים:** ארגונים העוסקים בעבודה עם נוער או איווני נוער שהם חלק ממשרד ראשי או משתייכים לארגון-גג כלל-ארצי מגישים את הבקשה לתמיכה במשרדים אלה.

לאיזה משרד ראשי יש להגיש את הבקשה?

פרטים על המשרד שאליו יש להגיש את הבקשה אפשר לברר במשרדי קונאקט. את פרטי הקשר של משרדי האיוונים ושל משרדי מדינות המחוז אפשר למצוא באתר האינטרנט של קונאקט:

www.ConAct-org.de/Foerderung

הצעות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

טפסים ופרטים נוספים

כל הטפסים וכן הפרטים על מועדי ההגשה המדויקים זמינים במרכז קונאקט או במשרדי האיוונים ומדינות המחוז הממונים על הבקשות. כמו כן אפשר לברר באתר האינטרנט של קונאקט:

www.ConAct-org.de/Foerderung

הצעות מטעם קונאקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

• **באמצעות משרדי מדינות המחוז:** ארגונים העוסקים בעבודה עם נוער ואינם חלק ממטה ראשי או מארגון-גג כלל-ארצי, בעיקר ארגונים מתחום עבודת הנוער ברשויות המקומיות, יפנו אל רשות הנוער של מדינת המחוז או למשרד מטעמה.

תפקידם של המשרדים הממונים על הבקשות (בגרמניה): תפקידם של המשרדים הממונים על הבקשות הוא לתווך בין הגופים המארגנים ובין קואר-קט. את הבקשות לתמיכה ואת הקבלות והחשבונות יש להגיש למשרדים הממונים ואלה יעבירו אותם לקואר-קט. בירורים מטעם קואר-קט בנוגע לבקשות ולקבלות יועברו אל הגופים המארגנים באמצעות המשרדים הממונים. כמו כן, המשרדים הממונים מספקים ייעוץ לגופים מארגנים בנוגע להגשת הבקשה ולבניית התכנית. על כל שינוי מהותי שנעשה בתכנית אחרי הגשת הבקשה, כגון החלפת פעילות, מקומות, זמנים או משתתפים, מומלץ להודיע למשרד הממונה.

אחדים מהמשרדים הממונים גובים דמי טיפול עבור עבודתם. לכן כדאי לברר זאת מראש עם המשרד הממונה עליכם.

מועדי הגשת הבקשות בגרמניה: המועדים להגשת בקשות משתנים לפי המשרדים הממונים על הבקשות וחלים בתאריכים שונים באוגוסט-ספטמבר בשנה שלפני קיום הפעילות המתוכננת. מומלץ לברר את התאריך המדויק ופרטים נוספים במשרדים אלה. כדאי כמובן להציג את הפרויקט המתוכנן באופן משכנע ככל האפשר, שכן על סמך מסמכי הבקשה תתקבל ההחלטה אם לתמוך בתכנית חילופים אם לא. לאחר הגשת הבקשה, יבחנו משרדי האיגודים או משרדי מדינות המחוז אם תכניות החילופים המוצעות עונות על דרישות התמיכה. לבסוף הם יעבירו את מכלול המסמכים בבקשה אחת אל מרכז התיאום קואר-קט עד 1 באוקטובר בשנה שלפני קיום הפעילות.

הגשת הבקשה בישראל: אם עולות שאלות מטעם הגופים הישראליים בנוגע לחילופים ולתהליך המימון, ניתן לפנות אל הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים. במקביל להגשת הבקשה בגרמניה חייבים הגופים הישראליים להגיש את בקשתם לרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים. הבקשות יוגשו בשבוע שלאחר סוכות, לרוב בתחילת אוקטובר או באמצעו. התמיכה ניתנת בדרך כלל רק לתכנית

הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

רחוב אספרגוס 11
תל אביב 67949
טל': +972 (0) 3 – 6969390
פקס: +972 (0) 3 – 6969382
דוא"ל: ariella@youthex.co.il

כניות שעבורן הוגשו בקשות למשרדים הממונים בשתי המדינות.

הוועדה המשותפת לחילופי משלחות נוער וצעירים רים גרמניה-ישראל: הוועדה, שחברים בה נציגים ממוסדות הנוער בגרמניה ובישראל, דנה בישיבתה בסוף השנה בבקשות שהוגשו כדי לבחור את אלה מהן שיומלצו לקבלת תמיכה בשנה שלאחר מכן. על בסיס זה מגיש קואר-קט בקשה בתחילת השנה החדשה למשרד הפדרלי לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער עבור תמיכה מכספית התכנית הפדרלית לילדים ונוער בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל.

חוזה העברה בין קואר-קט ובין המשרדים הראשיים (בגרמניה): עם קבלת האישור על התמיכה במשרדי קואר-קט, הם מיידעים את משרדי האיגודים ומדינות המחוז בתחילת השנה האזרחית על קבלת התמיכה (רשימת פרויקטים). בתוך כך נחתם חוזה העברה בין קואר-קט ובין משרדי

מועד הגשה שני – 1 ביולי

פרויקטים נוספים שעתידים להתקיים בחודשים ספטמבר-דצמבר ושטרם הוגשה עבורם בקשה לתמיכה יכולים להגיש בקשה לקואר-קט במועד ההגשה השני (1 ביולי) באמצעות משרדי האיגודים ומדינות המחוז. אפשרות התמיכה תלויה בסכום הכספים שנותרו עד למועד זה ומצויים בידי הארגונים האחרים ושלא ישמשו עד סוף השנה.

הוועדה המשותפת לחילופי משלחות נוער וצעירים גרמניה-ישראל

הוועדה המשותפת לחילופי משלחות נוער וצעירים גרמניה-ישראל היא מועצה גרמנית-ישראלית שתפקידה להעריך את הפרויקטים המתקיימים ולהגיש רשימה של פרויקטים מומלצים לקבלת תמיכה לשנה הבאה. המועצה כונסה בפעם הראשונה בשנת 1973, ומאז היא מתכנסת פעם בשנה בגרמניה ובישראל לסירוגין. עם הנציגים הגרמנים בוועדה נמנים נציג ממועצת הנוער הפדרלית של גרמניה, מהאיגוד הפדרלי של הרשויות המקומיות, נוער הספורט גרמניה, ממדינות המחוז וכן מאגודת הידידות גרמניה-ישראל. הנציגים הישראליים מתמנים מהמוסדות ומהתחומים המרכזיים לפרויקט.

הסטריות קשרי הנוער גרמניה-ישראל

למידע הבא יש לצרף חשבונית עלויות טיסה

- שם וכתובת חברת התעופה או סוכנות הנסיעות
- כתובת רוכש הכרטיס
- מספר חשבונית
- תאריך הרכישה
- כמות
- תאריך הטיסה או הטיסות
- שמות הנוסעים

מידע שימושי

האיגודים או משרדי מדינות המחוז. אלה מחליטים עצמאית על מתן תמיכה לפעילויות, לפי סדר העדיפויות ברשימת הפרויקטים. אחר כך יכולים משרדים אלה להגיש בקשה לקואר-קט לקבלת כספים לפי הצורך. כספי התמיכה יועברו לגופים המארגנים בגרמניה.

העברת הכספים מהמשרדים הממונים על הבקשות אל הגופים המארגנים (בגרמניה): העברת הכספים אל הגופים המארגנים נעשית בכמה דרכים. יש משרדים המעבירים את מלוא הסכום אל הגופים המארגנים בטרם תחל תכנית החילופים. משרדים אחרים מעבירים לגופים המארגנים חלק מהסכום לפני תחילת התכנית ואת שארית הסכום לאחר סיומה. לעתים על הגופים המארגנים לשאת בעלויות התכנית בעצמם ולקבל את התמיכה מהמשרדים הממונים רק לאחר סיום תכנית החילופים. מומלץ לברר מראש עם המשרדים הממונים כיצד מתנהלת העברת הכספים. אם תכנית החילופים מתקיימת בגרמניה, על הגופים המארגנים, הגרמניים והישראליים, לתאם יחדיו את דרך העברת התשלום על הטיסות עבור המשתתפים מישראל אל הגופים המארגנים הישראליים. צירוף חשבונית עלויות טיסה הינה הכרחית להוכחת גובה עלויות הטיסה.

דוח מסכם ודוח מסכם כולל (בצד הגרמני): להוכחת השימוש בכספים, על הגוף המארגן בגרמניה לחבר דוח מסכם לאחר תום החילופים ולהגישו למשרדי האיגוד או למשרדי מדינת המחוז הממונים על הבקשה. על הדוח המסכם להכיל דיווח מקיף על החילופים, רשימת משתתפים מלאה, רשימת קבלות על כלל ההוצאות וכן מסמכים נוספים לפי דרישת המשרדים הממונים. משרדי האיגוד או מדינות המחוז בודקים את הדוחות המסכמים, מחברים דוח מסכם כולל ומעבירים אותו לבדיקת קואר-קט. מרכז קואר-קט בודק את כל הדוחות המסכמים הכוללים ומעבירים לבדיקת המשרד הפדרלי לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער.

שאלות פתוחות וטיפול בבעיות: במקרה של שאלות שנותרו פתוחות או אם מתעוררות בעיות, קואר-קט והמשרד האזורי הממונה בגרמניה, והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים בישראל, מחויבים לייצג לגופים המארגנים, שכן מתפקידם לתמוך בחילופים ולסייע לגופים המארגנים.

תמיכה בפעילויות מצומצמות מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער

תנאי מסגרת לתמיכה בפעילויות מצומצמות:

פעילויות מצומצמות הן פרויקטים נלווים לחילופי הנוער בין גרמניה לישראל, הקשורים לנושאים, לח" וויות, לתוצאות ולהצלחות של המפגשים בדרכים שונות. אלה פרויקטים שאינם ממלאים את התנאים הנדרשים לתכנית מפגש, אבל עומדים בזיקת תוכן הדוקה לחילופי הנוער בין גרמניה לישראל. פעילות ליווי אלה זכאיות לתמיכה של עד 1,000 אירו מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער.

במסגרת זו נכללים לדוגמה פרסומים, תערוכות, דברי דפוס, קונצרטים ואירועים ציבוריים אחרים. 10% מכלל ההוצאות צריכות להיות ממומנות עצמאית או באמצעות גורם שלישי. הגשת הבקשה היא ללא טופס, דרך משרדי האיגודים או מדינות המחוז המתאימים, וניתן להגיש בכל עת. על הבקשה לכלול תיאור פרויקט שמסביר בבהירות את הקשר לחילופי הנוער בין גרמניה לישראל. כמו כן יש לכלול בבקשה תכנית עלויות ומימון.

תמיכה בפעילויות קטנות

- תמיכה בסך של עד 1,000 אירו.
- על 10% מכלל ההוצאות להיות ממומנות עצמאית או על ידי גורם שלישי.

הצעות מטעם קואלקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

"Work-Con-T-Acts" - תמיכה בביקורי עבודה של העוסקים בפעילות נוער וחילופים מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער

הצעות מטעם קואקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

תנאים לתמיכה בביקורים

ביקורים בישראל

- תמיכה בעלות כרטיס הטיסה למשתתף מגרמניה היא עד 360 אירו.
- משך הביקור הוא 90 יום לכל היותר.

ביקורים בגרמניה

- תמיכה בעלות כרטיס הטיסה למשתתף מישראל היא עד 280 אירו.
- משך הביקור הוא 90 יום לכל היותר.
- 40 אירו ליום עבור לינה וארוחות.

"Work-Con-T-Acts": אנשי מקצוע, העוסקים בחילופי צעירים ונוער בגרמניה וישראל, מכירים לרוב זה את ארצו של האחר מביקורים קצרים בלבד. בתכנית החילופים עצמה עליהם להתמקד במשימת ליווי קבוצה ולכן אין תמיד זמן להתוודע לעומק לחיי היומיום ולסביבת העבודה של הארגונים השותפים. מתוך כך, מיועדת תכנית החילופים "Work-Con-T-Acts" לאנשי חינוך בתחום העבודה והמפגשים עם נוער והיא מאפשרת להם להעמיק את היכרותם עם תכנים, מוסדות ואתגרים בתחום העבודה החינוכית עם נוער בארץ האחרת.

תנאי מסגרת לתמיכה בביקורים - "Work-Con-T-Acts"

כדי לתכנן ביקור דרושה עבודה ותכנון משותף של הארגונים השותפים בישראל ובגרמניה - האחד כארגון-שולח והאחר כארגון-מקבל של המבקר. במסגרת תוכנית תמיכה זו עדיף לעבוד עם תנועות נוער, רשויות, מוסדות חינוך וגופי סיוע ותמיכה בנער, המעורבים כבר בפרויקטים של מפגשים בין גרמניה לישראל. אולם לעיתים ניתן באמצעות ביקור כזה, לסלול אפשרויות חדשות לשיטות פעולה בין-ארגוניים. התכנית מיועדת הן לעובדים בארגונים והן למתנדבים. המבקר מתארך בארץ האחרת לתקופה של עד 90 יום. לאחר שהמבקר הכין את עצמו אישית לשהות, הארגון-המקבל מתחייב לספק לו ליווי והדרכה לתחומי העבודה הרלוונטיים לו. על הארגון המקבל לדאוג למקום לינה עבור המבקר.

הגשת בקשה לתמיכה בביקורים ודוח מסכם: את הבקשה

קשה לתמיכה בביקור בגרמניה או בישראל מגיש הארגון הגרמני לקואקט באמצעות משרדי האגודות ומדינות המחוז המתאימים. ניתן להגיש בקשות בכל מועד, כל עוד הבקשה מגיעה אל קואקט שישה שבועות לפחות לפני הביקור המתוכנן. המבקר מתחייב לחבר אחרי הביקור דוח הערכה המונה שני עמודים לפחות.

אפשרויות מימון בישראל

תקציב: מגוון רחב של ארגונים ומוסדות שותפים בתכניות החילופים: רשויות מקומיות, עמותות, ארגון ני ספורט, תנועות וארגוני נוער ועוד. לכל ארגון כזה יש תקציב פעילות ומערך גופים התומכים ושותפים במימון הפעילות השוטפת שלו. תכנית חילופים היא חלק מפעילות הארגון, ומכאן חשוב לכלול אותה מראש בתקציב הפעילות השנתית ולפנות לגופים השותפים במימון כללי של פעילות החילופים, או לבקש סיוע במתן מלגות תמיכה אישיות עבור משתתפים בתכנית.

פנייה לגופים במרחב הציבורי: דרך נוספת לגייס משאבים ייעודיים לתכנית חילופים היא פנייה למגזרים במרחב הציבורי בישראל, כגון מוסדות ממלכתיים, משרדים ממשלתיים, קרנות, גופים ציבוריים, חברות פרטיות או אנשים פרטיים. בפנייה כזו חשוב לדייק בהצגת הנושא המרכזי של החילופים, הערך המוסף שיגיע מהמפגש הבין-תרבותי, תחום העניין המשותף לצד אזכור יעדי של הגוף שאליה פונים. בכל פנייה יש לתת את הדעת לנהלים המקובלים בארגון הפונה בנוגע לגיוס משאבים מגורם חיצוני.

דמי השתתפות: מקובל לגבות תשלום מהמשתתפים בחילופים. תשלום דמי ההשתתפות משמש למימון חלק מהתכנית. חשוב לאפשר הנחות ומלגות למשתתפים שאינם יכולים לשאת בעלויות.

גורמים בקהילה שבידם לסייע במימון או בתמיכה שאינה כספית: בקהילה שבה פועל הארגון המקיים את החילופים מצויים בוודאי גורמים פרטיים ועסקיים המעוניינים ומסוגלים לסייע במשאב כספי או בעלת ערך כספי, כגון ארוחות, הסעות, מתנות או פעילויות חינוכיות. לפיכך כדאי לערוך סקירה של מגוון הגורמים האפשריים ולפנות אליהם בבקשה כללית או קונקרטית לתמיכה בפעילות.

גיוס כסף בפעילות ייחודית: באמצעות יוזמה וארגון של פעילויות ייחודיות, כגון מכירה או מתן שירות מסוים, יכולים משתתפי התכנית לגייס כסף. פעילויות אלה יכולות להיות, לדוגמה, שטיפת מכוניות, מכירת עוגות או יריד מכירות של חפצים מיד שנייה.

אפשרויות מימון נוספות
עבור מפגשי נוער בין גרמניה לישראל

קישורים ופרסומים

קוואקט - מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל: ConAct-Info - רעיונות טובים עולים כסף, 2016 (גרסה בגרמנית בלבד).

מקבץ פרטי קשר ואנשי קשר במשרדי הנוער של מדינות המחוז הגרמניות וכן רשימה של מגוון קרנות התומכות במפגשים גרמניים-ישראליים.

כאמור, תמיכה מכספית התכנית הפדרלית לילדים ונוער היא בסיס טוב למימון של תכניות חילופים גרמניות-ישראליות. אבל אם אתם מתכננים פרויקט גדול מבחינה תוכנית וארגונית או אם אתם מעוניינים לסוּת לצמצם את ההוצאות האישיות של המשתתפים כדי לאפשר למעגל רחב יותר של צעירים להשתתף במפגש, ייתכן שתזדקקו לאמצעי מימון נוספים.

שימוש במקורות מימון שונים: אומנם רק במקרים נדירים מומן מפגש גרמני-ישראלי מכספי מקור אחד. לרוב, פרויקטים של חילופי נוער נתמכים מכספים ציבוריים, מקרנות, מכספי הארגונים עצמם ומתשלומי המשתתפים בתכנית. יש להביא בחשבון שהגשת הבקשה למימון כרוכה פעמים רבות בתקופת המתנה ממושכת, אך למרות זאת, מומלץ לנסות. אם הצלחתם לחלק את המימון בין מקורות שונים, הרי שגם אם אחד המקורות אינו יכול לתמוך בסופו של דבר בחילופים, עדיין יש מימון מהמקורות האחרים.

"רעיונות טובים עולים כסף!": קוואקט מוציא לאור באופן רציף גרסה מעודכנת של החוברת "ConAct-Info - רעיונות טובים עולים כסף". בחוברת מפורטות אפשרויות המימון בתחום החילופים בין גרמניה לישראל. החוברת מציגה רשימה של מגוון קרנות התומכות במפגשים גרמניים-ישראליים, פרטי קשר ואנשי קשר במשרדים הממשלתיים בתחום הנוער במדינות המחוז של גרמניה וכן קישורים

נוספים למגוון מאגרי מידע ואתרי אינטרנט חשובים בהקשר זה.

"כל אירו או שקל נוספים הם הצלחה!": האפשרויות להשיג כספים נוספים הן רבות ומגוונות, ואין גבול ליצירתיות כשמדובר במרוץ לגיוס כספים, בבקשת מימון מחברה מקומית או בבקשת תמיכה מקרן. אפשר אף לשלב את משתתפי המפגש בגיוס הכספים. לדוגמה, למכור עוגות ביריד של הארגון או במסיבת רחוב, לארגן שוק פשפשים או לאסוף יחדיו תרומות. פעולה משותפת היא בילוי מהנה ומגבש: המשתתפים מתוודעים כך זה לזה עוד טרם החילופים ועשויים לפתח הזדהות גבוהה יותר עם תכנית החילופים. אל תשכחו: "כל אירו או שקל שהרווחנו בעבודה או בבקשת תמיכה הוא הצלחה!"

רפלקציה, הערכה וסיכום

תוכניות חילופים הן אינטנסיביות, עמוסות וגדושות חוויות עבור המשתתפים. הגופים המארגנים את חילופי הנוער בין גרמניה לישראל והמדריכים, רוכשים תוך כדי התכנון והביצוע של התכניות ידע ארגוני ותוכני, והמשתתפים, צוברים רשמים מגוונים ורעיונות, ועוסקים בנושאים ובתכנים החדשים עבורם על פירוב. כדי להיטיב לסכם את יחידות התוכן השונות שעברו במהלך התוכנית, מקיימים על פי רוב תהליך של שיקוף (רפלקציה) והתבוננות במהלך התוכנית ובסיומה. אולם כדי לשמר ידע זה, ממנו יכולות להתפתח ולפתח תכניות נוספות, נחוץ תהליך רחב יותר של הערכה בסוף הפרויקט. פרק זה כולל הצעות למשוב ולרפלקציה, והמלצות להערכה ולסיכום של תכניות החילופים.

רפלקציה

1

מהי "רפלקציה"? המונח רפלקציה פירושו שיקוף, ומשמעו בהקשר זה סקירה או התבוננות מעמיקה של האדם בעצמו, בעובדות או במצב (סיטואציה). המשתתפים מוזמנים לחשוב – לבדם או בקבוצה – על סוגיות מסוימות ולשוחח עליהן. הרפלקציה מאפשרת למשתתפים בתכנית לעבד ולחוש את החוויות שחוו, להתבונן בהן מזוויות שונות, לשקף אותן לאחרים ולאפשר לעצמם נקודות מבט ותובנות חדשות.

אפשרויות לרפלקציה במהלך תוכניות חי-לופים: אפשר לשבץ יחידות רפלקציה בזמנים שונים לאורך התכנית. מומלץ לקיים אחרי יחידות תוכן מסוימות ו/או בסוף היום:

- רפלקציה על יחידות תוכן:** מומלץ מאוד לפנות זמן לרפלקציה, במיוחד במהלך העברתן של יחידות תוכן הכוללות חוויות ייחודיות ומיוחדות. בחילופים בין גרמניה לישראל, יכולות אלה להיות יחידות תוכן מאתגרות רגשית. לדוגמה, שיחה עם נציג צולי שואה או ביקור באתר הנצחה. לאחר החוויה, המשתתפים יוזמנו לשתף בנחת ברשמיהם, בתחושותיהם ובידע ונקודות המבט שצברו.

- רפלקציה על מצבי קונפליקט:** הופעתם של קונפליקטים במהלך תכנית חילופי נוער אינה דבר יוצא דופן. ייתכנו מגוון גורמים להיווצרות קונפליקטים, בהם בעיות בדינמיקה הקבוצתית, במבנה התכנית, ייתכנו רגישויות אישיות של משתתפים יחידים שעלולות לעורר מחלוקות או התנגשות אינטרסים בין המשתתפים. חשוב שמדריכי המפגש ידעו לזהות קונפליקטים מוקדם ככל הניתן, זאת כדי להיטיב ולהתמודד עם הקונפליקט, לזהות את הגורמים אליו ולחפש דרכים לפתור אותו. רפלקציה עם המעורבים בעימות או עם הקבוצה כולה הינה הזדמנות טובה לזיהוי ואיתור דרכי פיתרון והתמודדות.

הצבת שאלות פתוחות בזמן הרפלקציה

הרפלקציה נועדה לאפשר למשתתפים לחשוב בנחת על החוויות שעברו ולשוחח עליהן. שאלות פתוחות הן הדרך הנוחה ביותר לדבר על החוויות. במקום לשאול "האם נהניתם מהפעילות היום?", אפשר לשאול: "ממה נהניתם בפעילות היום?"

שאלות רפלקציה למשתתפים ביחס ליחידות תוכן ספציפיות:

- על מה דיברנו כעת? מה חוויתם כעת?
- מה היה חדש עבורכם? מה היה בלתי צפוי? מה היה מעניין במיוחד?
- מהן תחושותיכם לאחר יחידת התוכן?
- לאיזו תובנה מיוחדת הגעתם בעקבות יחידת התוכן? מה תיקחו אתכם?

שאלות רפלקציה למשתתפים ביחס למצבי קונפליקט:

- מה היה הגורם לקונפליקט?
- מהם הצרכים ונקודות המבט שיש להיות קשובים אליהם, וכיצד ניתן לזהות אותם?
- כיצד מגבים פתרון לקונפליקט בין המעורבים?
- מה אפשר לעשות כדי למנוע הישנות של המצב?

שאלות למשתתפים במעגל רפלקציה בסוף יום

- מה חוויתם היום? מה היה מעניין במיוחד? האם אתם מרוצים מהיום?
- איך אתם מרגישים אחרי היום?
- מה הייתם רוצים ללמוד או לחוות בהמשך התכנית?

כמזכרת משמעותית מהחילופים.

רפלקציה בסוף יום: יש תועלת רבה לעריכת מעגל רפלקציה קצר בסוף כל יום כדי לסקור את היום שחלף. כך יכולים מדריכי המפגש להתרשם מהאווירה הכללית בקבוצה ומתהליכי הדינמיקה הקבוצתית, ולמשתתפים ניתנת הזדמנות להביע בקשות ורצונות בכלל ולימים הבאים בפרט.

דיווח יומי כסוג של רפלקציה אישית: לעיתים בחילופי נוער כותבים המשתתפים דיווחים יומיים. כל משתתף אחראי על יום אחד. לאחר המפגש, מרכזים המשתתפים את כל הדיווחים יחד לעלון קטן, ולעתים מעלים אותו גם לרשת. כתיבת הדיווח וקריאתו הן פעולות שיש בהן כדי לאפשר למשתתפים להרהר בתכני המפגש. העלון משמש גם

2 הערכה

מהי "הערכה"? במסגרת ההערכה נבחנים בעיון מגוון המרכיבים של החילופים בין גרמניה לישראל – החל בהיערכות הארגונית, דרך מבנה התכנית וכלה באמצעים החינוכיים. יש חשיבות לרשמים ולמשוב של כל המשתתפים, וכדאי לכלול את כולם בהערכה, לרבות מדריכי המפגש, הורים, מלווים, הגופים המארגנים בגרמניה ובשראל ומוסדות מממנים.

מטרות ההערכה: ההערכה עונה על מגוון מטרות:

- **ללמוד מן הניסיון – "מה הצליח? מה עדיין טעון שיפור?"** מרבית הגופים המארגנים פועלים לפי המוטו: "אחרי החילופים זה לפני החילופים". בזמן שפרויקט חילופים אחד נגמר, לרוב כבר מתנהלות ההכנות לפרויקט הבא. החלפת רשמים ופיתוח תוכני וארגוני מתמיד של תכניות החילופים חיוניים בתהליך הזה. כך אפשר לשמר מרכיבים תוכניים מסוימים ולשנות או להשלים אחרים. כדי לדעת מה הצליח במהלך התכנית ומה עדיין

טעון שיפור, חשוב במיוחד למקד את משוב המשתתפים והשותפים.

מודעות לשינויים בתנאי המסגרת "האם השתנה משהו מאז החילופים האחרונים?" תנאי המסגרת של תכניות החילופים בין גרמניה לישראל משתנים מפעם לפעם. לדוגמה, הרכב המשתתפים, הנושאים הרלוונטיים לצעירים בגרמניה ובשראל וכן המצב הפוליטי בשתי המדינות. הערכה יכולה לייצר מודעות מוקדמת לשינויים אפשריים, ולכלול חשיבה על מציאת מענה לכך בתכניות חילופים עתידיות.

השוואה בין מטרות לתוצאות – "האם הושגו היעדים שהוצבו?" לכל תכנית חילופים יש מטרות מסוימות. לדוגמה, שיפור הפרופיל של הארגון או המוסד, או פיתוח קשרים בין-לאומיים, הגברת המודעות של המשתתפים לתחום מסוים או הענקת חוויה בין-לאומית לקבוצה של צעירים או בני נוער. לאחר החילופים,

שאלות לסקר הערכה עם המשתתפים

ארגון • איך היו ההכנה לתכנית וסיכומה? • איך היו מדריכי המפגש? שונות • האם הייתם שבעי רצון מהעונה שבה התקיים המפגש? האם הפעילויות התאימו למזג האוויר? • אילו קשיים נוספים או בעיות עלו במהלך החילופים? מסקנות • איך אתם מרגישים לאחר המפגש? • מה אתם לוקחים אתכם מהמפגש? • מה למדתם מהמפגש? • אילו תכניות יש לכם לאחר המפגש? כיצד השפיע המפגש על תכניותיכם לעתיד?	• איך התנהלה ההגעה למקום קיומה של תכנית החילופים ואיך העזיבה? • איך היו סידורי ההסעות במהלך החילופים? • איך היו הסדרי הלינה? • איך היו הארוחות? חינוך • איך היה מבנה התכנית? • איך חוויתם את הדינמיקה בקרב הקבוצה? • מהם הדברים החדשים שלמדתם? • באיזו מידה ההכנה התאימה, בדיעבד? • מה דעתכם על תהליך ההכנה?

שאלות להערכה בקרב מדריכי המפגש

- איך היה הארגון לפני החילופים, בזמן החילופים ולאחריהם? מה הייתם משפרים?
- כיצד הייתם מעריכים את שיתוף הפעולה בין מדריכי המפגש?
- באילו בעיות נתקלתם במהלך המפגש?
- באיזה תחום הייתם רוצים לקבל הכשרה נוספת (מתודי, תוכני, לשוני)?
- איך היה מבנה התכנית? האם היה איזון בין יחידות התוכן ובין פעילויות הפנאי? איך תאמה התכנית את תחומי העניין של המשתתפים?
- איזה סוג תמיכה הייתם רוצים לקבל מן הגופים המארגנים בתכניות חילופים עתידיות?
- האם הושגו מטרותיכם ומטרות הגופים המארגנים, ובאיזה אופן?

הגופים המארגנים מעוניינים לדעת אם השיגו את המטרות שהציבו לעצמם. לצורך השוואה בין מטרות הפרויקט לתוצאותיו, יש להתמקד במיוחד במשוב של מדריכי המפגש ושל הגופים המארגנים. עם זאת, גם משוב המשתתפים הוא חשוב, שכן הם היחידים שיכולים להעיד אודות מה שחוו או למדו במהלך החילופים.

תהליך ההערכה בארבעה שלבים: הערכה מתבצעת בדרך כלל במספר שלבים:

1 שלב ראשון – ניסוח מטרות: בתחילת תהליך ההערכה רצוי לנסח את מטרות ההערכה. מה רוצים להשיג בעזרת ההערכה? אילו היבטים של תכנית החילופים יש להעריך? לדו-

שאלות להערכת שיתוף הפעולה בין המארגנים הגרמנים ובין המארגנים הישראלים:

- איך היה שיתוף הפעולה בין הגופים המארגנים?
- אילו בעיות התעוררו במימון תכנית החילופים? איך היה תהליך גיוס הכספים ושיטת הפעולה עם המוסדות המממנים?
- כיצד התנהל שלב האיתור והבחירה של המשתתפים?
- האם וכיצד קידמו החילופים את עבודת הארגון שלכם?
- אילו אפשרויות הכשרה נוספות יהיו למדריכי המפגש?
- האם השגתם את המטרות שהצבתם לעצמכם? באיזו מידה?

גמה, האם ברצוננו להעריך את מבנה התכנית, את תהליך הלימוד של המשתתפים, את החיפוש אחר משתתפים ובחירתם, את שיתוף הפעולה בין מדריכי המפגש? ממי יש לבקש מידע במסגרת ההערכה? לדוגמה, האם מהמשתתפים, ממדריכי המפגש או מהגופים המארגנים?

2 שלב שני – קביעת תהליך ההערכה: לאחר ששיתפו החילופים מגרמניה ומישראל הסכימו על מטרות ההערכה, אפשר להתקדם לשלב הבא – מהי הדרך הטובה ביותר לבצע את ההערכה. יש מגוון אפשרויות לביצוע הערכה של תכנית החילופים. כשבוחרים בשיטת הערכה, כדאי להביא בחשבון את היקף הפעילות, את התועלת שבה ואת מטרותיה. אם רוצים לקבל מהמשתתפים משוב ישיר על יחידות תוכן מסוימות, מומלץ להשתמש בשיטות המשוב הראשוני או בסקר ה"ברומטר". אם רוצים

"...מפגשי ההערכה עם המשתתפים מסייעים לנו להמשיך ולפתח את התכניות שלנו. הם מח־
דירים רוח חדשה לעיצוב התכנית, מאחר שעלינו לשקול חלופות עבור נקודות בתכנית שאינן
מוערכות דיין. משמח לשמוע שחלקים נרחבים מהתכנית התקבלו היטב, וזו הכרה נהדרת על
כל העבודה שהושקעה..."

מדריכה בנוער הספורט סקסוניה-אנהלט (Sportjugend Sachsen-Anhalt)

"i-EVAL – פלטפורמה להערכה עבור מפגשי נוער בין-לאומיים"

www.i-eval.eu

שאלות שפיתחו חוקרים לגבי כל ההיב־
טים החשובים של מפגשי נוער. המש־
תתפים ואנשי הצוות יכולים לענות על
השאלות באנגלית או בגרמנית בדרך
מקוונת. הגופים המארגנים מקבלים
לבסוף את תוצאות ההערכה בצורת
טבלאות ותרשימים.

i-EVAL היא פלטפורמה שפותחה בשי־
תוף איגוד הנוער הגרמני-צרפתי, איגוד
הנוער הגרמני-פולני ו-IJAB – הלשכה
לעבודת נוער בין-לאומית של הרפובלי־
קה הפדרלית של גרמניה עבור הערכה
מקוונת של מפגשי נוער בין-לאומיים.
באתר מצויים שאלוני הערכה המכילים

קישורים ופרסומים

שאלות לדיון בתוצאות ההערכה

שיקוף

- מה היה מוצלח?
- היכן נמתחה ביקורת?

מסקנות

- איך אפשר לוודא שתכנים ומערכים שהוכחו כמוצלחים יישמרו?
- איך אפשר להתמודד עם הבי־קורת שנמתחה ולשנות לפיה את המערכים ואת התכנים?

לעבודה הפדגוגית

שיטות הערכה

- שיטות ההערכה הן רבות ומגוונות, כגון:
- שיטות יצירתיות: עיצוב תמו־נות או יצירות אמנות אחרות.
- שיטות מבוססות-תנועה: סקרי "ברומטר", תמונות חיות.
- שיטות המתמקדות בשיחה: משוב ראשוני, הערכה בקב־צות קטנות.
- שיטות פורמליות: לדוגמה, הערכה נקודתית, לוחות תצ־גה (flip charts) עם שאלות, שאלונים.

מידע שימושי

רישום הערות במהלך המפגש

כבר במהלך המפגש כדאי שהמד־ריכים ירשמו לעצמם הערות ביחס למבחר היבטים של המפגש. לדוג־מה, הדינמיקה הקבוצתית, יחידות התוכן או לוח הזמנים של התכנית. הערות אלה עשויות להיות שימושיות ביותר ולסייע בהתמקדות בהיבטים מסוימים בשלב ההערכה.

מידע שימושי

כבר התקיימה, אבל הרשמים והחוויית של המשתתפים מהחילופים עדיין חדים. בתכניות חילופים רבות מתקיימת ההערכה ביום שלפ־ני היום האחרון או ביום שלפני מסיבת הסיום. כך אפשר להימנע מהשפעת המתח שלפני הנסיעה או רגשות הפרידה על ההערכה. גם הערכות מקוונות מאפשרות לקבל משוב זמן־מה לאחר התכנית. היתרון המרכזי בשיטה זו הוא שהרשמים והחוויית של המשתתפים כבר עובדו מעט יותר. מנגד, ייתכן שאחדים מהמ־שתתפים לא ישתתפו בהערכה.

שלב רביעי – דיון בתוצאות ההערכה והסקת מסקנות:

לאחר ביצוע ההערכה יש לדון בתו־צאות ולהסיק מסקנות. חוויות ורשמים נוספים שנצברו במהלך החילופים חשובים גם הם ומ־שלימים את תוצאת ההערכה. כדאי לקיים את הדיון בתוצאות ההערכה יחד עם השותפים הג־רמנים או הישראלים לחילופים. תיעוד כתוב של תוצאות ההערכה ושל המסקנות מועיל תמיד. כך תהיה אפשרות לזכור אותן במהלך החילופים הבאים. אפשר לכתוב את המסקנות כדוח או לציין את הנקודות המרכזיות שהועלו.

להשוות בין תכניות חילופים שונות באמצעות ההערכה, כדאי להשתמש בשאלונים.

שלב שלישי – ביצוע ההערכה:

כדאי לדרש זמן. כדאי לתכנן אותה מראש בעת גיבוש התכנית. מומלץ לקיים את ההערכה לק־ראת סוף תכנית החילופים, כשמרבית התכנית

כיצד מתבצע שלב הסיכום? שלב הסיכום, שמקיימת כל קבוצה בארצה לאחר החילופים, מקביל לשלב ההכנה.

זמן-מה אחרי סיום התכנית שבים ונפגשים המשתתפים בפרויקט החילופים, הגרמנים בגרמניה והישראלים בישראל, כדי לסכם ולהעריך יחדיו את תוכנית חילופי הנוער. בשלב זה, המשתתפים במפגש כבר שוחחו עם חבריהם ומשפחתם על חוויותיהם בתכנית. מכאן שסיכום משותף עם שותפיהם לתכנית יכול להוסיף נדבך חשוב בלימוד ובאיסוף התובנות.

מהי חשיבותו של שלב הסיכום? תוכנית החילופים בין גרמניה לישראל היא על פי רוב עמוד סת רשמים וחוויות עבור המשתתפים. בתקופה זו הם לומדים להכיר מדינה ותרבות אחרות ועוסקים בנושאים חדשים להם. כל אלה דורשים עיבוד. פגישת סיכום לאחר החילופים היא הזדמנות טובה לכך.

אילו דרכים קיימות לסיכום? שלב הסיכום של תכנית חילופי נוער בין גרמניה לישראל יכול ללווה מגוון צורות. בבחירת אופי הסיכום, יש להתחשב בצרכים ובתחומי העניין של המשתתפים.

• **מפגש סיכום:** צורת הסיכום "קלאסית" היא מפגש סיכום, המשמש תכנית חילופים רבות מאוד בין גרמניה לישראל. לאחר תקופה מסוימת ייפגשו המשתתפים בתכנית החילופים הן בצד הישראלי והן בצד הגרמני כדי לקיים תהליך התבוננות (רפלקציה) על תקופת המפגש. למפגשי הסיכום מוזמנים לא-פעם גם הורים או גורמים אחרים שהשתתפו בפרויקט – אפשר לספר להם על המפגש ולהודות להם באמצעות מצגות או בדרך אחרת. ניסיון העבר מראה כי הורי המשתתפים שמחים להיות מוזמנים למפגשים אלה, והם יכולים לשחק בחוויות מנקודת מבטם. לדוגמה, התקופה שהאורחים התארחו אצל המפגש. זו גם הזדמנות ליידע את המ-

שאלות למפגש הסיכום

- מה אהבתם בתכנית החילופים?
- מה תזכרו במיוחד מתכנית החילופים?
- מה למדתם מתכנית החילופים?
- באיזה אופן תכנית החילופים שינתה אתכם?

לעבודה הפדגוגית

תמיכה בפעילויות קטנות מתקציב התכנית הפדרלית לילדים ונוער

פרויקטים קטנים, שאינם מקיימים את מלוא התנאים לקיום מפגש, אבל מקיימים זיקה לחילופי הנוער בין גרמניה לישראל מבחינת תוכנם, דוגמת תיעוד פרויקטים, רשאים להגיש למרכז קואקט בקשה לתמיכה עד סכום של 1,000 אירו (פרטים נוספים בפרק V, "תמיכה בפעילויות מצומצמות מכספי התכנית הפדרלית לילדים ונוער, עמ' 128).

קישורים ופרסומים

שתתפים על אפשרויות להמשך מעורבות בתחום החילופים בין גרמניה לישראל.

• **תיעוד הפרויקט:** בתכנית חילופים רבות מתעדים המשתתפים את חוויותיהם בתכנית בעזרת החלפת רשמים, כתיבת יומן וצילום תמונות. הכנת התיעוד מאפשרת למשתתפים לחזור ולעסוק בתקופת החילופים באופן מרוכז, ודרך כך ליצור מזכרת לעתיד. ניתן לשחק סיפורים אישיים באתר www.dont-forget-dance.de. את תיעוד הפרויקטים אפשר לפי-רסם באתר www.exchange-visions.de

ולחצו בפני צעירים אחרים המעוניינים להשתתף בחילופי הנוער בין גרמניה לישראל.

• **שילוב משתתפים בתכנית חילופים עתידית:** שלב הסיכום יכול לשמש גם לשילוב המשתתפים בתכנית חילופים עתידית. אפשר לדגומה להעלות יחד עם המשתתפים רעיונות לתכנית מסוג זה. משתתפים לשעבר יכולים להשתתף בהכנת משתתפים עתידיים ולספק פר להם על חוויותיהם מהמפגש. ייתכן שיהיו מקרב המשתתפים לשעבר גם צעירים המעוניינים להדריך מפגש כזה בעצמם בעתיד.

• **עידוד מעורבות חברתית:** חילופים בין גרמניה לישראל מגבירים במיוחד את הרגישות לנושאים של הדעה ואפליה, סובלנות וחשיבות הערכים הדמוקרטיים. העיסוק בהיסטוריה הנאצית ובשואה מעלה שאלות על חשיבות עיצוב הזיכרון ההיסטורי היום, ומעורר דיונים על עיצוב החיים המשותפים בחברות דמוקרטיות בגרמניה ובישראל. במהלך הסיכום אפשר לעודד את המשתתפים להמשיך את הדיונים שהחלו בזמן החילופים ולכוונם לעסוק ולהיות מעורבים חברתית בגרמניה ובישראל – אם בפיתוח היחסים בין שתי המדינות, לדוגמה האגודה לידידות גרמניה-ישראל או אגודת ישראל-גרמניה, ואם בפרויקטים חברתיים אחרים הנאבקים באפליה, בהדרה, בגזענות או באנטישמיות ולמען דיאלוג בין-דתי ובין-תרבותי.

סיכום הוא מרכיב חשוב בתהליך הלמידה. חשוב להסכים מראש עם השותפים לחילופים על מועד סיכום התכנית ועל אופיו.

הצעות מטעם קואקט והרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

"לא נשכח, נצא לרקוד" – אתר אינטרנט לסיפורים על חילופי נוער גרמני-ישראלי

www.dont-forget-dance.de

במפגשים הגרמניים-ישראליים תמיד נולדים סיפורים! סיפורים אלו זוכים לבמה במסגרת הפרויקט "לא נשכח, נצא לרקוד". חילופי ישראל-גרמניה כותבים סיפורים. צעירים מגרמניה ומישראל מוזמנים לחלוק את סיפוריהם על המפגשים בגרמניה ובישראל באתר www.dont-forget-dance.de התוצאה היא ספרייה מקוונת של דיווחים וסיפורים המציגים את נקודת מבטם של צעירים מגרמניה ומישראל על המדינה השנייה ועל אנשיה, לצד דיון ביחסים בינם לבין אחרים ובינם לבין עצמם.

הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

Exchange-Visions – אתר אינטראקטיבי על העבר והווה של קשרי הנוער בין גרמניה לישראל

www.exchange-visions.de

באתר האינטרנט www.exchange-visions.de אפשר לקרוא על תולדות קשרי הנוער בין גרמניה לישראל במשך יותר מ-60 שנה. כמו-כן, הגופים המארגנים מוזמנים לחלוק עם אחרים את חוויותיהם מהחילופים בדרך של החלפת רשמים, אנקדוטות ותמונות.

מידע נוסף ופרטי קשר

חלק חשוב מכל תכנית חילופים גרמנית-ישראלית מתבטא בחווית ההתמצאות במדינה האחרת. בפרק שלפניכם תוכלו למצוא טיפים שימושיים לשהותכם בגרמניה ובישראל, מילון גרמני-עברי וערבי המכיל אוצר מילים בסיסי לשימוש יומיומי וכן רשימת פרטי קשר חשובים במבחר מוסדות בשתי המדינות.

מועיל ושימושי

1

המטבע

- גרמניה:** האירו (EUR) הוא המטבע הרשמי של גרמניה. אירו אחד מונה 100 סנט.
- ישראל:** השקל החדש (ש"ח) הוא המטבע הרשמי של ישראל. שקל אחד מונה 100 אגורות.

אירו ושקל – הקיצור וסמל המטבע

אירו (EUR) – €
1 אירו = 100 סנט
שקל חדש (ש"ח) – ₪
1 שקל = 100 אגורות

מידע שימושי

משיכת מזומנים, תשלומים והמרת כספים

- ישראל:** גם ברוב המקומות בישראל ניתן למשוך כספים ולשלם באמצעות כרטיס האשראי בלי בעיה. כספומטים רבים בישראל מאפשרים משיכת מזומנים באמצעות Girocard (בעבר EC-Karte) הנמך צא בשימוש נרחב בגרמניה. לרוב, המרת אירו לשקל בישראל אינה כרוכה בעמלות גבוהות, אם כי ככל מקום אחר בעולם, המרת כספים בנמל התעופה כרוכה בעמלות גבוהות יותר מאשר בערים.
- גרמניה:** בעת רכישת כרטיס סים נטען בגרמניה, יש להציג תעודת זהות אירופית או דרכון. לכן, עבור תיירים רכישת כרטיס סים נטען עלולה להיות מאתגרת. כדי שתוכלו להשתמש בנייד שלכם בגרמניה, כדאי לבדוק עם ספקית השירותים הסלולריים שלכם אילו הצעות משתלמות לחו"ל מוצעות בתקופת החילופים. ברבים מבתי הקפה, המסעדות, המתקנים הציבוריים והרכבות תוכלו ליהנות משירותי אינטרנט אלחוטי.
- ישראל:** בישראל ניתן לרכוש כרטיס סים נטען ביתר קלות. הכרטיסים נמכרים לרוב בסניפי הדואר, אך גם ברוב רשתות הפארם, במרכולים ודרך ספקיות השירותים הסלולריים. ברבים מבתי הקפה, המסעדות, המתקנים הציבוריים, האוטובוסים והרכבות תוכלו ליהנות משירותי אינטרנט אלחוטי.

"W-LAN" / "Wi-Fi"

בשתי המדינות יש מונחים שונים לאינטרנט אלחוטי. בגרמניה מקובל המונח W-LAN (וה-ל), ואילו בישראל Wi-Fi (ווי-פי).

מידע שימושי

בריאות

- מידע כללי:** לפני נסיעה למדינה אחרת יש להצטייד מראש בפוליסת ביטוח נסיעות לחו"ל.
- גרמניה:** הטיפול הרפואי הן בגרמניה והן בישראל הוא ברמה טובה, ובכל הערים הגדולות יש מרכזים רפואיים מתקדמים ובתי מרקחת. הרמה התברואתית בשתי המדינות היא גבוהה, ואין חשש משתיית מי ברז.
- ישראל:** הטיפול הרפואי בישראל תואם ברמתו לטיפול הרפואי בגרמניה. ניתן לשתות מי ברז, אם כי לעתים יש להם טעם לוואי הנובע מכלור המוסף למי השתייה. מאחר והטמפרטורות בקיץ הישראלי גבוהות, חשוב לשתות הרבה מים. כדאי להצטייד בבקבוק אישי ולמלא בו מים, או לקנות בבקבוק מים קטן המלאים לנשיאה.

חשמל

- גרמניה:** השימוש במכשירי חשמל מישראל בעלי מתח נמוך, כגון מטען לטלפון נייד, מברשת שיניים חשמלית, מחליק לשיער או מכונת גילוח חשמלית, אפשרי בהחלט בגרמניה. מכשירים אלה בדרך כלל מצוידים בתקע "יורופלאג" (Europlug), בעל שני פינים עגולים ודקים, המתאים לשקעים בגרמניה. חלק ממכשירי החשמל בעלי מתח גבוה, כגון מחשב נייד או מייבש שיער, המיוצרים בישראל מצוידים בתקע מ-"סוג H", בעל שלושה פינים עגולים, שאינו תואם לשקעים הקיימים בגרמניה. לכן, כדי להשתמש במכשירים בעלי מתח גבוה ו-"תקע H" מומלץ להצטייד במתאם לנסיעה.
- ישראל:** גם בישראל, ניתן להשתמש ללא בעיה במכשירי חשמל בעלי מתח נמוך מגרמניה המצוידים בתקע "יורופלאג"

שהוזכר לעיל. מכשירי חשמל בעלי מתח גבוה המיוצרים בגרמניה מצוידים בתקע "שוקוסטקר" (Schukostecker) מ-"סוג F", בעל שני פינים עגולים ועבים שאינם מתאימים לשקעים בישראל, בייחוד אלה הישנים יותר. לפיכך, מומלץ להצטייד במתאם לקראת השהייה בישראל.

דמי שירות

- גרמניה:** במסעדות בגרמניה נהוג להוסיף תשר בשיעור 5%-10% מהסכום הכללי, ולצרפו לתשלום החשבון, אלא אם כן לא הייתם שבעי רצון מסיבה כלשהי. במקרה כזה שלמו רק את סכום החשבון הנקוב. אם נסעתם בגרמניה במונית, הכינו תשר קטן.
- ישראל:** במסעדות בישראל נהוג להוסיף דמי שירות בשיעור 10% לפחות מסכום החשבון. אי-השאת תשר נחשבת גסות רוח. בדרך כלל, משלמים את סכום החשבון בסוף הארוחה, ואת התשר משאירים הסועדים אחריהם על השולחן בעת היציאה מהמסעדה. נהגי מוניות בישראל אינם מצפים לקבל תשר, אך הם כמובן ישמחו מאוד לקבל תשר סמלי.

מספרי חירום

גרמניה
משטרה – 110
מכבי אש ושירותי הצלה – 112
ישראל
משטרה – 100
מגן דוד אדום – 101
מכבי אש – 102

מידע שימושי

מונחים שכדאי להכיר בגרמנית, בעברית ובערבית

2

גרמנית	ערבית	עברית
Einen Moment bitte איינן מומנט, ביטה	لحظة ، من فضلك Lachsatan, min fadlak (ז) /min fadlik (נ)	רגע בבקשה Regga Bewakascha
Was? ואס?	شو? Schu?	מה? Ma?
Wann? ואן?	متي? Mata?	מתי? Matei?
Wo ist der/die/das...? וו איסט דר/זכר/די(נקבה)/ דאס(נייטרלי)...	وين ال...? Ween al...?	איפה ה...? Ejfo ha...?
Wie viel kostet das? וי פיל קוסטט דאס?	بكم هذا? Bikam hada?	כמה זה עולה? Kama se ole?
Entschuldigung, wo ist die Toilette? אנטשולדיגונג, וו איסט די טויליטה?	اسمح لي ، وين الحمام? Issmach (ז)/Issmachi li, wen al-hamam?	סליחה, איפה השירותים? Slich, ejfo HaSherutim?
Zahlen bitte צאלן ביטה	الحساب ، من فضلك Al-chisab, min fadlak (ז)/min fadlik (נ)	חשבון בבקשה Cheschbon BeWakascha
Haben Sie W-LAN? האבן זי ווה-לאן?	في عندكم واي فاي? Fi endakum Wi-Fi?	יש לכם וויי-פיי? Jesch Lachem Wi-Fi?
Wo ist das Krankenhaus? וו איסט דאס קראנקן-האוס?	وين المستشفى? Wen al-mustaschfaa?	איפה בית החולים? Ejfo Bejt HaCholim?
Ist das Essen vegetarisch/vegan? איסט דאס אסן וגטאריש/וגאן?	هل الاكل نباتي/خضري? Hal al-akl nabati/ khudari?	האם האוכל צמחוני/טבעוני? Ha'im HaOchel zimchoni/tiwoni?

גרמנית	ערבית	עברית
Hallo הלו	اهلا / السلام عليكم Ahlan/As-salamu 'aleikum	שלום Schalom
Auf Wiedersehen אאוף וידר-זעהן	مع السلامة Ma'a as-salamah	להתראות Lehitra'ot
Guten Morgen גוטן מורגן	صباح الخير Sabach al-cheer	בוקר טוב Boker tow
Guten Tag גוטן טאג	اتمنى لك يوم جيد Attamana lak yawm jayyid	יום טוב Jom tow
Gute Nacht גוטה נאכט	تصبح على خير Tusbich 'ala cheer	לילה טוב Leila tow
Danke(schön) דאנק(שון)	شكرا Schukran	תודה (רבה) Toda (raba)
Bitte ביטה	من فضلك Min fadlak (ז)/ Min fadlik (נ)	בבקשה Bewakascha
Ja יאה	نعم Na'am	כן Ken
Nein נאין	لا La	לא Lo
Entschuldigung אנטשולדיגונג	عذراً Othran	סליחה Slich
Sprechen Sie Englisch? שפרכן זי אנגליש?	بتحكي الانجليزية? Btchki ingilisi?	את/ה מדבר/ת אנגלית? Ata medaber (ז)/ At medaberet (נ) anglit?

פרטי קשר של גופים מרכזיים בגרמניה

להלן רשימה של גופי מפתח נבחרים בגרמניה: פרטי קשר של מוסדות ציבור, ארגונים מרכזיים בתחום החינוך והעבודה הגרמנים-ישראלים, מקומות לינה למהלך תכנית החילופים ואתרי הנצחה וזיכרון מרכזיים. רשימה זו היא חלקית בלבד וכוללת מבוחר גופי מפתח בתחום. מומלץ תמיד לבדוק אילו מהמוסדות ומהאתרים המצויים באזור שתכנית החילופים מיועדת להתקיים בו יכולים לסייע או מתאימים לביקור הקבוצה.

שגרירות וקונסוליה

- שגרירות ישראל בברלין
Auguste-Viktoria-Str. 74-76
14193 Berlin
www.embassies.gov.il/berlin
- הקונסוליה הכללית של ישראל במינכן
Barer Str. 19
80333 München
www.embassies.gov.il/munchen

מוסדות ממשלתיים וציבוריים

- המשרד לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער
Glinkastr. 24
10117 Berlin
www.bmfsfj.de
- הבונדסטאג – הפרלמנט הגרמני
Platz der Republik 1
11011 Berlin
www.bundestag.de
- משרד החוץ הגרמני
Werderscher Markt 1
10117 Berlin
www.auswaertiges-amt.de

מוסדות לחינוך היסטורי-פוליטי ולמפגש עם ישראל

- אקדמיית ביגזה –
Akademie Biggesee (אפשרות לינה)
Ewiger Str. 7-9, 57439 Attendorn
www.akademie-biggesee.de

המרכז הבין-לאומי למפגש נוער
ראוונסבריק –
Internationale Jugendbegegnungsstätte
Ravensbrück (אפשרות לינה)
Straße der Nationen 3
16798 Fürstenberg/Havel
www.jh-ravensbrueck.de

- מרכז לימודי ע"ש מקס מנהיימר –
בית ההארכה הבין-לאומי לנוער דכאו –
Max Mannheimer Studienzentrum –
Internationales Jugendgästehaus
(אפשרות לינה) Dachau
Roßwachtstr. 15, 85221 Dachau
www.mmsz-dachau.de

האקדמיה החברתית הקתולית
בית פרנץ היטצה –
Katholisch-soziale Akademie
Franz Hitze Haus
Kardinal-von-Galen-Ring 50
48149 Münster
www.franz-hitze-haus.de

- האוס אם מייברג –
האקדמיה לחינוך פוליטי וחברתי –
Haus am Maiberg – Akademie für
politische und soziale Bildung
(אפשרות לינה)
Ernst-Ludwig-Str. 19
64646 Heppenheim (Bergstraße)
www.haus-am-maiberg.de

האוס צ'יפיאורסקי – המרכז הבין-לאומי
למפגש נוער ואכסניית הנוער זקסנהאוזן
Haus Szczypiorski Internationale –
Jugendbegegnungsstätte
Sachsenhausen (אפשרות לינה)
Bernauer Str. 162, 16515 Oranienburg
www.haus-szczypiorski.de

- המרכז החינוכי אנה פרנק –
Bildungsstätte Anne Frank
Hansaallee 150
60320 Frankfurt am Main
www.bs-anne-frank.de

המרכז החינוכי שלוס גולוויץ –
Begegnungsstätte Schloss Gollwitz
(אפשרות לינה)
Schlossallee 101
14776 Brandenburg/Havel
www.schlossgollwitz.de

המרכז לחינוך ולמפגש נוער אירופי ויימאר
Europäische Jugendbildungs- und
Jugendbegegnungsstätte Weimar
Jenaer Str. 2, 99425 Weimar
www.ejbweimar.de

המרכז למפגש נוער אם טאוואר –
Jugendbegegnungsstätte am Tower
(אפשרות לינה)
Ferdinand-Schulz-Allee 1
85764 Oberschleißheim
www.jbs-am-tower.de

מרכז הנוער לחינוך ע"ש קורט לבנשטיין –
Jugendbildungsstätte Kurt
Löwenstein (אפשרות לינה)
Freienwalder Allee 8-10
16356 Werneuchen
www.kurt-loewenstein.de

קרן WannseeFORUM
Stiftung WannseeFORUM
(אפשרות לינה)
Hohenzollernstr. 14, 14109 Berlin
www.wannseeforum.de/de/stiftung

אירוח

אכסניות נוער בגרמניה –
Deutsches Jugendherbergswerk
Leonardo-da-Vinci-Weg 1, 32760 Detmold
www.jugendherberge.de

בתי טבע בגרמניה –
Naturfreunde Häuser in Deutschland
Warschauer Str. 58a/59a, 10243 Berlin
www.naturfreunde.de

מרכזי ספורט לנוער –
Jugendbildungsstätten des Sports
c/o Deutsche Sportjugend im DOSB,
Otto-Fleck-Schneise 12
Frankfurt am Main 60528
www.ds.j.de/jugendbildungsstaetten

אתרי זיכרון מרכזיים לזכר קרבנות פשעי
הנצינול-סוציאליזם והשוואה

אתר ההנצחה בוכנוואלד –
Gedenkstätte Buchenwald
99427 Weimar
www.buchenwald.de

אתר ההנצחה ברגן-בלזן –
Gedenkstätte Bergen-Belsen
Anne-Frank-Platz, 29303 Lohheide
<https://bergen-belsen.stiftung-ng.de>

אתר ההנצחה דכאו –
KZ-Gedenkstätte Dachau
Alte Römerstr. 75, 85221 Dachau
www.kz-gedenkstaette-dachau.de

אתר ההנצחה והזיכרון ראוונסבריק –
Mahn- und Gedenkstätte
Ravensbrück
Straße der Nationen
16798 Fürstenberg/Havel
www.ravensbrueck.de

אתר ההנצחה והמוזיאון
זקסנהאוזן –
Gedenkstätte und Museum
Sachsenhausen
Straße der Nationen 22
16515 Oranienburg
www.stiftung-bg.de

קרן הזיכרון ליהודי אירופה
שנרצחו –

Stiftung Denkmal für die
ermordeten Juden Europas
Georgenstraße 23
10117 Berlin
www.stiftung-denkmal.de

מוזיאון ההתנגדות הגרמנית לנאצים –
Gedenkstätte Deutscher Widerstand
Stauffenbergstraße 13-14
10785 Berlin
www.gdw-berlin.de

אתר ההנצחה פלוסנבירג –
KZ-Gedenkstätte Flossenbürg
Gedächtnisallee 5, 92696 Flossenbürg
www.gedenkstaette-flossenbuerg.de

• המכללה הקהילתית היהודית במינכן -
Jüdische Volkshochschule München
 St.-Jakobs-Platz 18
 80331 München
www.ikg-m.de/kulturzentrum/judische-volkshochschule

• המכללה הקהילתית
 היהודית בפרנקפורט -
Jüdische Volkshochschule Frankfurt
 Westendstr. 43
 60325 Frankfurt am Main
www.jg-ffm.de

• טופוגרפיה של הטרור -
 מוזיאון תקופת הנציונל-סוציאליזם -
Dokumentationszentrum Topographie des Terrors
 Niederkirchnerstr. 8
 10963 Berlin
www.topographie.de

• בית ועידת ואנזה -
 אתר זיכרון ומרכז לימוד -
Haus der Wannsee-Konferenz Gedenk- und Bildungsstätte
 Am Großen Wannsee 56-58
 14109 Berlin
www.ghwk.de

• מרכז התיעוד לתולדות
 המפלגה הנאצית -
Dokumentationszentrum Reichsparteitagsgelände
 Bayernstr. 110
 90478 Nürnberg
www.museen.nuernberg.de/dokuzentrum

מוסדות יהודיים

• המועצה המרכזית של יהודי גרמניה
 Leo-Baeck-Haus
 10061 Berlin
www.zentralratderjuden.de

לימודי עברית

• האגודה הגרמנית למכללות קהילתיות -
Deutscher Volkshochschulverband
 Obere Wilhelmstr. 32
 53225 Bonn
www.dvv-vhs.de

• המכללה הקהילתית היהודית בברלין -
Jüdische Volkshochschule Berlin
 Fasanenstr. 79-80
 10623 Berlin
www.jvhs.de

פרטי קשר של גופים מרכזיים בישראל

מרכז גבעת חביבה לחברה משותפת (אפשרות לינה)

גבעת חביבה 37850

www.givathaviva.org

מכון לחינוך נוער בית רוטנברג (אפשרות לינה)

שדרות הנשיא 77, 34642 חיפה

www.rutenberg.org.il

נווה שלום - כפר שיתופי של יהודים וערבים פלסטינים, בית הארחה (אפשרות לינה)

ד"ר שמשון 99761 נווה שלום

www.wasns.org

- להלן רשימה של גופי מפתח נבחרים בישראל: פרטי קשר של מוסדות ציבור, ארגונים מרכזיים בתחום החינוך והעבודה הגרמנים-ישראליים, מקומות לינה למהלך תכנית החילופים ואתרי הנצחה וזיכרון מרכזיים. רשימה זו היא חלקית בלבד וכוללת מבחר של גופי מפתח בתחום. מומלץ תמיד לבדוק אילו מהמוסדות ומהאתרים המצויים באזור שתכנית החילופים מיועדת להתקיים בו יכולים לסייע או מתאימים לביקור הקבוצה.

שגרירות

שגרירות גרמניה בתל אביב

רח' דניאל פריש 3, 6473104 תל אביב-יפו

www.tel-aviv.diplo.de/il-he

מוסדות ממשלתיים וציבוריים

הכנסת

קרית בן-גוריון, 9195016 ירושלים

www.main.knesset.gov.il

משרד החוץ

שדרות יצחק רבין 9, 9103001 ירושלים

www.mfa.gov.il

משרד החינוך

רח' שבטי ישראל 34, 91911 ירושלים

www.edu.gov.il

מוסדות חינוך

בית בן-יהודה - מרכז בין-לאומי למפגשי נוער (אפשרות לינה)

רח' עין גדי 28, 93383 ירושלים

www.beit-ben-yehuda.org

דיאלוג - המכון למפגשים בין-תרבותיים

רח' כרכום 12, 30900 זיכרון יעקב

www.dialog.org.il

מרכז וילי ברנדט

רח' עין רוגל 22, 91012 ירושלים

www.willybrandtcenter.org

אתרי הנצחה מרכזיים לזכר פשעי הנציונל-סוציאליזם והשואה

בית טרזין - להנצחת זכר חללי גטו טרזין

38935 עמק חפר

www.bterezin.org.il

בית לוחמי הגטאות

2280300 קיבוץ לוחמי הגטאות

www.gfth.org.il

מוזיאון יד ושם

9103401 ירושלים

www.yadvashem.org

מוזיאון יד מרדכי

7914500 יד מרדכי

www.yadmor.org.il

- מורשת - בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ' ד"ר מנשה, גבעת חביבה 37850 www.moreshet.org
- הקהילה הגרמנית-פרוטסטנטית בירושלים דרך מוריסטן, 9114002 ירושלים www.evangelisch-in-jerusalem.org

לימודי גרמנית

- מכון גתה בירושלים רח' סוקולוב 15, 92144 ירושלים www.goethe.de/ins/il

- מכון גתה בתל אביב רח' ויצמן 4, 6423904 תל אביב www.goethe.de/ins/il

- משואה - מרכז ללימודי השואה 45805 תל יצחק www.massuah.org.il

מוסדות נוצריים

- האיגוד הגרמני למען ארץ הקודש - Deutscher Verein vom Heiligen Lande דרך שכם 97, 9119001 ירושלים www.dvhl.de

חברי צוות המשתתפים בהוצאה לאור של המדריך

טניה ברג

מנהלת הפרויקט "לתת סיכוי להשתתפות: תמיכה במתנדבים בעבודה עם פליטים – קי" דום ההשתתפות החברתית של פליטים" (Perspektive Teilhabe: Unterstützung von Ehrenamtlichen in der Flüchtlingsarbeit – Ermöglichung gesellschaftlicher Teilhabe von Geflüchteten) מאז 2016, וכן מנהלת הפרויקט "מעצבים חברה יחדיו" (Gesellschaft gemeinsam gestalten), במסגרת Minor-ProjektKontor למחקר ולחינוך בברלין. לפני כן עבדה כעצמאית עבור מגוון ארגונים בתחום החינוך לדמוקרטיה והחינוך הפוליטי (ההיסטורי) בתחומים: דמוקרטיה, לימוד היסטוריה ממבחר זוויות, עבודה נגד הימין הקיצוני, למניעת גזענות ואנטישמיות. בעלת תואר במדע המדינה מהאוניברסיטה החופשית של ברלין. במשך 16 שנה אירגנה וביצעה את חילופי הנוער בין פאנקוב בברלין לתל אביב.

מרליס דנטר

אחראית החינוך באגף החינוך הציבורי לנוער בפרנקפורט/מיין. במסגרת תפקידה מאז 2005 היא מתאמת תכניות חילופים בין-לאומיות המתמקדות בעיר תל אביב-יפו עבור בני נוער וצעירים ובעלי תפקידים בחינוך הבלתי פורמלי. מרליס היא ממייסדות וממנהלות התכנית "הסן הבין-לאומית" (Hessen total international). בעלת דיפלומה בעבודה סוציאלית מאוניברסיטת פרנקפורט למדעים שימושיים.

רינת אביגור

מאז 2017 רינת אביגור היא יועצת פדגוגית עבור ארגון המתנדבים Internationale Jugendgemeinschaftsdienste (IJGD) בברלין. לפני כן שימשה רכזת פדגוגית עבור המחלקה הבין-לאומית באגודה להתנדבות בישראל. אביגור בעלת תואר שני בלימודי אירופה מטעם האוניברסיטה החופשית של ברלין. סיימה את לימודי התואר הראשון בפיסיכולוגיה ומדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים. שירתה במשך שנה כמתנדבת בתכנית הגרמנית-ישראלית "קום-מתנדב" בפרנקפורט/מיין.

אילירה אליאי

מאז 2016 עובדת אליאי כיועצת חינוכית במרכז התיאום לחילופי נוער בין גרמניה-ישראל "קוואקט", בפרויקט "Living Diversity in Germany and Israel – Challenges and Perspectives for Education and Youth Exchange". היא בעלת תואר שני בספרות ושפה גרמנית ובניהול תרבותי מאתונה ומברלין. זה שנים רבות עוסקת בתחום החינוך הפוליטי והעבודה הבינלאומית עם נוער, בין השאר הייתה מלגאית מטעם המרכז הפדרלי להשכלה פוליטית (Bundeszentrale für Politische Bildung) ומטעם קרן רוברט בוש (Robert Bosch Stiftung). עבודתה מתמקדת בפעילות חינוכית רב-תרבותית בחברות הטרוגניות ובמפגשים אישיים ככלי נגד אפליה ושנאת זרים.

אור אקטע

שירות התנדבות בקוואקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל (2018-2019). לפני כן עבד בעיריית חיפה והיה פעיל בתחומים קהילתיים שונים.

ד"ר נילס האברלנדט

מנכ"ל מרכז המפגשים שלוס גולוויץ (Begegnungsstätte Schloss Gollwitz) בברנדנבורג/האפל מאז 2014. לפני כן, היה ממונה על פרויקט "מאוחדים נגד הימין הקיצוני – ספורט למען אנושות וסובלנות" (Verein(t) gegen Rechtsextremismus – Sport für Menschlichkeit), באגודת נוער הספורט בברנדנבורג (Brandenburgischer Sportjugend), ומנהל הפרויקט "שירות התנדבותי בספורט" (Freiwilligendienste im Sport). למד מדע המדינה באוניברסיטת פוטסדם וכתב דוקטורט בנושא "אסטרטגיות ימין קיצוני בספורט". יושב ראש אגודת "רעננה" לעבודה בין-לאומית בתחום הספורט, המקיימת תכניות חילופים בין מדינת המחוז ברנדנבורג ובין ישראל זה שנים רבות, בייחוד עם הוועדה לחילופי נוער של הפועל רעננה. נציג מטעם נוער הספורט גרמניה (Deutsche Sportjugend) בוועדת ההיגוי של המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל.

יונאס האן

יועץ חינוכי במרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל "קוואקט", מאז 2014. בוגר לימודי יהדות והמזרח התיכון באוניברסיטאות היידלברג, עמאן ובאר שבע. מאז 2016, סטודנט לתואר שלישי בחוג להיסטוריה באוניברסיטת מינכן. התנדב בשירות אזרחי בארגון אות הכפרה והשלום ביש-ראל. יונאס האן הוא מתאם ההפקה וההוצאה לאור של המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל.

איגור הלקה

עובד בשירות בקרת איכות בתחום התקשורת האלקטרונית מאז 2016. בעל תעודה בתק-שורת שיווקית. זה שנים רבות עובד בתחומי החינוך הבלתי פורמלי לילדים ולנוער, ומנהל את הפרויקט "KidsCourage"! בברלין. איגור הלקה מתנדב בתנועת הנוער הסוציאליסטית בגרמניה "די פלקן" (Sozialistische Jugend Deutschlands – Die Falken) מגיל 15, וכך הגיע לתחום חילופי הנוער בין גרמניה לישראל. בנעוריו השתתף בתכנית חילופים, וכיום הוא שותף בפיתוח תכניות חילופים חדשות.

דורית הראל

כיהנה כמנהלת המחלקה לקשרי חוץ ומשלחות של מינהל החינוך, התרבות והספורט בעיריית תל אביב-יפו עד לפרישתה בדצמבר 2016. בתפקידה הייתה אחראית לתכנונה וליישומה של פעילות יחסי החוץ מטעם מינהל החינוך. חלק ניכר מפעילות זו בא לידי ביטוי בחילופי משלחות נוער ומבוגרים, הן בישראל והן בחו"ל. לפני כן, ניהלה את מרכז התרבות והאמנות העירוני ביכורי העתים. בעלת תואר ראשון במדע המדינה והיסטוריה כללית ותואר שני בניהול מערכות חינוך. לפני פרישתה, השתתפה בעשרות תכניות לחילופי נוער וכן כיהנה כחברה בצוות הישראלי בוועדה המשותפת לחילופי משלחות נוער וצעירים גרמניה-ישראל.

כריסטין וונדליך

יועצת חינוכית במרכז התיאום לחילופי נוער בין גרמניה לישראל "קוואקט", מאז 2013. סיימה את לימודי התואר הראשון במזרחנות ובמדע המדינה באוניברסיטת האלה ואת לימודי התואר השני בחקר היהדות והשואה באוניברסיטת ברלין. כריסטין הנקה מתנדבת זה שנים רבות בהדרכת מפ-גשי נוער גרמניים-ישראליים נוער הספורט סכסוניה-אנהלט (Sportjugend Sachsen-Anhalt).

מרב לוי

מרכזת חילופי נוער, צעירים ופרויקטים חינוכיים בין-לאומיים בעיריית ירושלים. מארגנת סמינרים בין-לאומיים, לרבות סמינרים ומפגשי נוער בנושא השואה. עובדת נוער מוסמכת, מחנכת בעלת תואר ראשון בחינוך (Bachelor of Education) ותעודת הוראה בהיסטוריה ויהדות. מרב לוי שותפה זה יותר מ-25 שנה בפרויקטים של חילופי נוער.

אילן לוינזון

מתנדב במרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל "קוואקט" (2017-2018). לפני כן התנדב בעמותת "תפוח" הישראלית, הפועלת לצמצום הפער הדיגיטלי וליצירת ניעות חברתית-כלכלית בישראל באמצעות הנגשת מידע וטכנולוגיה.

כריסטינה מהלר

מייסדת ומנהלת מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל "קוואקט" מאז 2001. לפני כן הייתה אחראית על שירותי ההתנדבות בישראל ובגרמניה בארגון אות הכפרה והשלום וכן מתאמת במרכז המפגשים הבין-לאומי לנוער בזקסנהאוזן (Internationale Jugendbegegnungsstätte Sachsenhausen). בהכשרתה כריסטינה מהלר היא פסיכולוגית, מגשרת וחוקרת בתחום ההיסטוריה של השפעות השואה הפסיכולוגיות-חברתיות בגרמניה ובישראל. היא פעילה בתחום החילופים בין גרמניה לישראל זה 30 שנה. לפני כן כיהנה שנים רבות כיו"ר פורום הנוער וכחברה בוועד המנהל של אגודת הידידות ישראל-גרמניה.

טוני נאסר

רכז הקנים הערבים בנוער העובד והלומד – תנועת נוער סוציאליסטית שחבריה באים מכל חלקי החברה הישראלית. טוני נאסר הוא בעל תואר שני בלימודי דמוקרטיה ומדריך מוסמך של משרד החינוך. שנים רבות הוא מוביל ומרכז את תכניות החילופים בין תנועת הנוער הערבי והלומד בישראל ובין תנועת הנוער הסוציאליסטית בגרמניה – די פלקן (Sozialistische Jugend Deutschlands – Die Falken).

יוליאנה ניקלאס

מאז 2012 אחראית על העבודה הבין-לאומית עם נוער ועל חילופים בין בתי ספר במועצת הנוער הבווארית (Bayerischer Jugendring). לפני כן עבדה יוליאנה ניקלאס בתחום החינוך הבלתי פור-מלי במרכז התיאום לחילופי נוער בין גרמניה לצ'כיה "טנד"ם". למדה חינוך, תרבות ושפות סלאביות ומדע המדינה. בנעוריה השתתפה בתכניות בין-לאומיות, ומגיל 18 חברה בצוות ההדרכה.

ניקלס קארס

מספטמבר 2018 יועץ חינוכי בקוואקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל. 2009 שירות התנדבות באות הכפרה והשלום בישראל. לימודי יהדות, מדע המדינה (תואר ראשון) וחקר אנטישמיות בין-תחומי (תואר שני) 2011-2018 בברלין. נושא עבודת התזה: חילופי נוער עם ישראל.

סבינה קליין

אחראית על חילופי נוער ותלמידים עם ישראל במועצת הנוער הבווארית (Bayerischer Jugendring). לפני כן עבדה כאחראית על החינוך הפוליטי והבין-תרבותי במרכז מפגשי הנוער "אם טאואר" באונברסיטה (Jugendbegegnungsstätte am Tower). בהכשרתה סבינה קליין היא פוליטולוגית ומגשרת המתמקדת בתקשורת בין-תרבותית. מאז לימודיה היא פעילה בתחום החילופים בין גרמניה לישראל, בעיקר בתחומי החינוך ההיסטורי-פוליטי והתרבותי.

רנאטה קרקלר-קור

עובדת חינוכית בעמותת לודוויג וולקר (Ludwig Wolker e.V.) בברלין, עמותה קתולית לעבודה בין-לאומית עם נוער. לפני כן השתתפה כעצמאית בהדרכת פרויקטים, בייחוד בתחום הדיאלוג הבין-דורי עם עובדי כפייה במחנות הנאצים באוקראינה. רנאטה קרקלר-קור בעלת תואר שני בחינוך בין-תרבותי ובלמודי מזרח אירופה, עוסקת בפרויקטים של תיאטרון נוער עם תנועת הצופים הישראלית משנת 2014. מתמקדת במיוחד ברעיונות חינוכיים בנושא תרבות הזיכרון וההנצחה בגרמניה ובישראל.

שלומית רונן-ליבנה

סמזכ"ל חינוך במועצת תנועות הנוער בישראל. בתפקידה זה עוסקת בייזום, בפיתוח ובליווי של מגוון פרויקטים ותכניות חינוכיות לכלל תנועות הנוער בישראל. שלומית רונן-ליבנה בוגרת אוניברסיטת בר אילן בתחום החינוך והנחיית קבוצות. עוסקת ומעורבת בתחום חילופי צעירים ונוער יותר מ-25 שנים, הן כמנהלת המחלקה לקשרי חוץ של תנועת הצופים והן בתפקידה הנוכחי במועצה.

קתרין שוברט

עובדת במרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל "קוואקט" מאז 2014, תחילה כאשת יחסי ציבור, ואחר כך כיועצת חינוכית בפרויקט "Living Diversity in Germany and Israel". לפני כן עבדה כיועצת תכנית ליחסי ציבור ולתערוכות וכן כמנהלת אירועים בקרן בית הכנסת החדש ברלין (Centrum Judaicum), באתר ההנצחה בוכנוואלד ובמוזיאון אתר ההנצחה "Runde Ecke" בלייפציג. קתרין שוברט היא בעלת תואר בלימודי יהדות והיסטוריה, בדגש על תרבויות זיכרון ושאלות זהות בגרמניה, בישראל ובארצות הברית. לפני כן התנדבה במשך שנה וחצי בארגון אות הכפרה והשלום בירושלים.

יונית שטרן

מנהלת המחלקה למשלחות בעיריית תל אביב-יפו. במסגרת תפקידה, מנהלת משלחות הנוער והמבוגרים בתחומי החינוך והקהילה בעיר. בעבר ניהלה את תחום החינוך לאמנות ויזואלית בקהילה בעיריית תל אביב-יפו, ובשנים האחרונות שירתה כנספחת תרבות בקונסול ליה בארה"ב מטעם משרד החוץ הישראלי. בוגרת המדרשה לאמנות, בית ברל.